

VAASAN YLIOPISTO
KAUPPATIETEELLINEN TIEDEKUNTA
TALOUSOIKEUDEN LAITOS

Juha Silander

PERINTÖ, TESTAMENTTI JA VEROSUUNNITTELU

Talusoikeuden
pro gradu –tutkielma

VAASA 2007

SISÄLLYSLUETTELO	sivu
OIKEUSTAPAUSSLUETTELO	5
LYHENNELUETTELO	7
TIIVISTELMÄ	9
1. JOHDANTO	11
1.1. Johdatus aiheeseen	11
1.1.1. Yleinen käsitys perimisestä ja testamentista	11
1.1.2. Perintöverotus suomalaisessa yhteiskunnassa	12
1.1.3. Verosuunnittelun merkitys perinnön yhteydessä	13
1.2. Tutkimustehtävä	14
1.3. Tutkimuksen jäsentely	15
2. PERINTÖ	17
2.1. Perintö ja sovellettava laki	17
2.2. Perimysjärjestys	19
2.2.1. Rintaperilliset	19
2.2.2. Aviopuolison perimyoikeus	21
2.2.3. Lähisukulaiset perijöinä	25
2.3. Rekisteröity parisuhde ja periminen	26
2.4. Avioehdon vaikutus perimisessä	28
3. TESTAMENTTI	31
3.1. Testamentti asiakirjana	31
3.2. Testamentin muotovaatimukset	33
3.2.1. Normaali tilanne	33
3.2.2. Häätätilatestamentti	35
3.3. Testamentin pätemättömyys	36
3.3.1. Testamentin tekijä	36
3.3.2. Testamenttiehdot	38
3.4. Testamenttilajit	40
3.5. Testamentin vaikutus perinnönjaossa	44

4. PERINNÖSTÄ MAKSETTAVA VERO	49
4.1. Perintöverotus ja verovelvollisuus	49
4.2. Veronalainen omaisuus	50
4.2.1. Omaisuuden arvostaminen	50
4.2.2. Luonnolliset vähennykset	54
4.3. Perintöveron määrä	57
4.3.1. Veroluokat	57
4.3.2. Vähennykset veronalaisesta perintöosuudesta	60
4.3.3. Ennakkoperintö ja lahja perintöverotuksessa	61
5. VEROSUUNNITTELU KUOLEMAN VARALLE	64
5.1. Testamentin avulla	64
5.1.1. Puolison omistusoikeus	64
5.1.2. Puolison hallintaoikeus	66
5.1.3. Muun etuuden testamenttaaminen	70
5.1.4. Testamentin saajat	74
5.2. Ilman testamenttia	75
5.2.1. Ennakkoluopuminen	75
5.2.2. Ennakkoperintö	76
5.2.3. Lahja ja lahjanluonteinen kauppa	78
5.2.4. Vakuutukset	83
6. VEROSUUNNITTELU PERITTÄVÄN KUOLEMAN JÄLKEEN	87
6.1. Perinnöstä luopuminen	87
6.2. Omaisuuden myyminen	92
6.3. Kuolinpesän pitäminen jakamattomana	95
7. YHTEENVETO	100
LÄHDELUETTELO	105

OIKEUSTAPAUSLUETTELO

Korkein oikeus

KKO 1938 II 78		s. 35
KKO 1964 II 106		s. 33
KKO 1987:55		s. 43
KKO 1992:94		s. 95
KKO 1997:107		s. 91
KKO 2000:100		s. 29

Korkein hallinto-oikeus

KHO 1969 II 601	2.6.1969 taltio 3284	s. 88
7.5.1976 taltio 1838		s. 55
KHO 1978 II 634	10.5.1978 taltio 2178	s. 50 ja 69
KHO 1980 II 629	15.9.1980 taltio 4316	s. 88
KHO 1981 II 611	8.9.2981 taltio 3966	s. 81
19.10.1984 taltio 4518		s. 80
KHO 1987 B 625	5.6.1987 taltio 2254	s. 80
5.4.2000 taltio 682		s. 85

LYHENNELUETTELO

AL	Avoliittolaki 13.6.1929/234
HE	Hallituksen esitys
HolhTL	Laki holhoustoimesta 1.4.1999/442
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KK	Kirjallinen kysymys
KKO	Korkein oikeus
PerVL	Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378
PK	Perintökaari 5.2.1965/40
TVL	Tuloverolaki 30.12.1992/1535
VakSopL	Vakuutusopimuslaki 28.6.1994/543

VAASAN YLIOPISTO**Kauppatieteellinen tiedekunta**

Tekijä:	Juha Silander	
Tutkielman nimi:	Perintö, testamentti ja verosuunnittelu	
Ohjaaja:	Asko Lehtonen	
Tutkinto:	Kauppatieteiden maisteri	
Laitos:	Talousoikeuden laitos	
Oppiaine:	Talousoikeus	
Aloitusvuosi:	1999	
Valmistumisvuosi:	2007	Sivumäärä: 109

TIIVISTELMÄ

Perintöön ja jäämistöön liittyvät seikat koskettavat lähes kaikkia ihmisiä, mutta ne ovat silti suhteellisen huonosti tunnettuja. Tutkielman tarkoituksena on antaa kattava kokonaiskuva perinnöstä, testamentista sekä perintöoikeuteen liittyvästä verosuunnittelusta. Tavoitteena on selvittää erityisesti, mikä on verosuunnittelun merkitys perintöverotuksessa ja mitä keinoja tulisi käyttää taloudellisesti parhaan tuloksen saavuttamiseksi.

Tutkielmassa tutustutaan aluksi perintöverotuksen asemaan suomalaisessa yhteiskunnassa sekä pohditaan verosuunnittelun merkitystä perintösaantojen kohdalla. Luvussa kaksi selvitetään lakimääräisen perimysjärjestyksen peruseriaatteet sekä pohditaan rekisteröidyn parisuhteen ja avioehdon erityiskysymyksiä perintöoikeuden näkökulmasta. Testamenttiin tutustutaan niin muotovaatimusten, pätemättömyyskysymysten kuin myös testamenttilajien osalta. Perintöverotusta tarkasteltaessa selvitetään erityisesti veronalaisen omaisuuden arvostamista sekä niitä kriteereitä, joiden avulla maksettavaksi tuleva perintövero määrätään. Tutkielman loppuosassa, luvuissa viisi ja kuusi, perehdytään perintöverotukseen liittyviin verosuunnittelumahdollisuuksiin. Tarkastelussa ovat sekä kuoleman varalle että perittävän kuoleman jälkeen tehtävät verosuunnittelun muodot. Tutkielman aineistona käytetään oikeustieteellisen kirjallisuuden lisäksi erityisesti hallituksen esityksiä sekä perintöverotuksesta kirjoitettuja artikkeleita.

Tutkielman perusteella voidaan todeta, että hyvin toteutetulla verosuunnittelulla on mahdollista saavuttaa merkittäviäkin taloudellisia hyötyjä. Erityisesti puolisolle annetun hallintaoikeustestamentin ja lahjoiksi nimettyjen enakkoperintöjen avulla saadaan perintöveroa huomattavasti pienennettyä. Myös henkilövakuutuksiin pohjautuvaa verosuunnittelua voidaan pitää tuloksellisesti merkittävänä. Verosuunnittelun menestyksekkäs toteuttaminen edellyttää kuitenkin kattavaa tietoa perintöverotuksesta ja se ei näin ole kaikkien tasapuolisesti hyödynnettävissä. Perintöverotuksen mahdollinen keveneminen tulevaisuudessa saattaa kuitenkin muuttaa tilannetta huomattavasti nykyisestä.

AVAINSANAT: perintö, perintöverotus, testamentti, verosuunnittelu

1. JOHDANTO

1.1. Johdatus aiheeseen

1.1.1. Yleinen käsitys perimisestä ja testamentista

Lähes jokainen joutuu tekemisiin perintöoikeuden kanssa jossain vaiheessa elämäänsä. Tästä syystä voisi olettaa, että ihmisillä on suhteellisen hyvät perustiedot perimiseen liittyvistä käytännön asioista. Näin ei kuitenkaan läheskään aina ole. Osasyynä tähän on varmasti se, että perintö ja testamentin tekeminen nähdään lähinnä vanhuuteen kuuluvina asioina ja niihin ei haluta paneutua ennen aikaisesti. Jotkut jopa kokevat, että esimerkiksi testamentin tekeminen ennen vanhuusikää on selvä aavistus omasta ennen aikaisesta kuolemasta. Vaikka asia kuulostaakin lähinnä myyttiseltä, yllättävän moni ajattelee edelleen niin.

Useimmat suomalaiset tietänevät, että henkilön kuoltua hänen lähimaisensa perivät hänet, mikäli testamentista ei muuta käy ilmi. Testamentin tiedostetaan mahdollistavan lakisääteisen perimysjärjestyksen muuttamisen. Sen sijaan tieto rintaperillisten lakiosan loukkaamattomuudesta on huomattavan vähäistä. Usein kuulee sanottavan, että vanhemmat päättivät tehdä lapsensa perinnöttömäksi. Kuitenkin lain silmissä tämä on mahdollista ainoastaan huomattavan poikkeuksellisissa tapauksissa, jolloin perillisen on täytynyt tahallisella rikoksella syvästi loukata perittävää tai hänen sukulaistaan, tai viettää jatkuvaa kunniantonta tai epäsiiveellistä elämää.¹

Lesken asema perijänä ei myöskään liene kaikille selvä. Usein esitettävän käsityksen mukaan lakisääteisessä perimysjärjestyksessä leski perii puolisonsa kaiken omaisuuden. Käytännössä näin ei kuitenkaan ole. Mikäli vainajalla on rintaperillisiä, he ohittavat lesken perimysjärjestyksessä ja perivät näin edesmenneen henkilön kokonaisuudessaan.² Lesken suojaksi on kuitenkin määritelty tiettyjä erityisoikeuksia, joita esitellään myöhemmin.

Epäselvyyttä aiheuttaa myös nyt jo käsitteeksi muodostunut avoliitto. Termi on sinänsä harhaan johtava, sillä kysymys ei varsinaisesti ole mistään liitosta, ainoastaan kahden ihmisen elämisestä yhdessä. Valitettavan usein vasta perunkirjoituksen yhteydessä huomataan, että avioliitto olisi ollut jo yksinomaan perimisen kannalta järkevä vaihtoehto-

---

¹ Linnainmaa 2002: 40.

² Lehtola 2001: 31.

to. Avopuoliso ei voi koskaan periä vainajaa lakimääräisesti, vaan omaisuuden saaminen voi perustua ainoastaan testamenttiin, jossa niin erikseen todetaan. Näissäkin tapauksissa perintövero on huomattavan korkea, tiettyjä poikkeustapauksia lukuun ottamatta.³

1.1.2. Perintöverotus suomalaisessa yhteiskunnassa

Perintöverotuksella on merkittävä rooli suomalaisessa verotusjärjestelmässä. Perintöverotuksessa verotetaan varallisuuden lisääntymisestä progressiivisen veroasteikon mukaisesti. Veron määrä riippuu ainoastaan perityn omaisuuden arvosta, ei esimerkiksi omaisuuden laadusta. Merkitystä ei myöskään ole sillä, onko omaisuus varallisuusverotuksessa verotettavaa varallisuutta vai ei.⁴ Perintöverotuksessa, kuten verotuksessa ylipäänsäkin, pyritään kohtelemaan verovelvollisia tasapuolisesti ja yhdenmukaisesti. Tämä ei valitettavasti kuitenkaan toteudu läheskään aina, sillä eri verovirastojen tekemisissä päätöksissä on havaittavissa suuriakin linjaeroja.⁵

Perintöverotus koetaan usein erittäin epämiellyttäväksi tavaksi valtion rahastaa kansalaisiaan. Erityisesti läheisen kuolemasta aiheutuneen suuren surun keskellä perintöveron maksaminen tuntuu suorastaan kohtuuttomalta. Lisäksi perintöverotus muun muassa heikentää perheyriityksen perineen henkilön mahdollisuuksia yritystoiminnan jatkamiseen. Tämä taas on vahvasti ristiriidassa valtion pyrkimyksen kanssa tukea yksityisyrittäjiä.⁶ Voidaankin siis kysyä, miksi valtio perii perintöveroa? Perintöveron muutoksesta jätetyn kirjallisen kysymyksen (KK 120/2005 vp) vastauksessaan valtiovarainministeri Kalliomäki toteaa, että perintöverotukseen ei kohdistu kansainvälisestä veropohjasta aiheutuvia alentamispaineita, joten siitä on vakaana veropohjana tärkeää pitää kiinni. Hän toteaa myös, että korvaavien verotulojen löytäminen olisi vaikeaa.⁷ Valtiontaloudellinen peruste perintöveron olemassaololle onkin perusteista epäilemättä vahvin. Perintöveron olemassaoloa voidaan kuitenkin perustella myös jakopoliittisesta ja yhdenvertaisuuden näkökulmista. Mikäli perintöveroa ei lainkaan perittäisi, syntyisi helposti suuriakin varallisuuseroja, mikä taas olisi ristiriidassa valtion muun verotuksen kanssa.

---

³ Linnainmaa 2002: 104.

⁴ Helokoski & Lindholm 2005: 12.

⁵ Puroon 2004: 83–84.

⁶ Lassila, Rantala & Valkonen 2002: 42.

⁷ KK 120/2005 vp.

Perintö- ja lahjaverotuksen osuus Suomen valtion tuloissa on suhteellisen merkittävä. Valtion vuoden 2006 talousarvioesityksessä perintö- ja lahjaveromomentille on merkitty saatavia tuloja 490 miljoonaa euroa. Vuoden 2005 talousarviossa perintö- ja lahjaverotuloja oli arvioitu saatavan 468 miljoonaa, joten kasvua odotetaan tapahtuvan noin neljä prosenttia. Vuoden 2006 valtion tuloarvioiden kokonaismäärä on 39,6 miljardia euroa, josta verojen ja veronluonteisten tulojen osuus on 33,4 miljardia. Näin ollen perintö- ja lahjaverotuksen osuus talousarviossa on lähes 1,5 % kaikista verotuloista.⁸

Perintöverotuksen poistamiselle tai lieventämiselle on kuitenkin suuria paineita. Asiasta on käyty kovaa keskustelua niin eduskunnassa kuin myös mediassa erityisesti viimeisten kahden vuoden aikana. Muun muassa emeritusprofessori Aulis Aarnio (2006) toteaa Aamulehden kirjoittamassaan artikkelissa, että suomalainen perintöverotus ei ole millään tavalla järkevä eikä oikeudenmukainen. Hän tuo myös esille, että perintö- ja lahjaveron tuotto on kasvanut viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana yli kaksikymmenkertaiseksi, mikä tosin suureksi osaksi selittyy kansalaisten vaurastumisella.⁹

Lähiomaisten perintö- ja lahjaveron poistamista käsittelevän kirjallisen kysymyksen (KK 176/2006 vp) vastauksessaan valtiovarainministeri Heinäluoma tuo kaikesta huolimatta selvästi esille, että perintöveron uudistamistarpeita arvioidaan seuraavan kerran vasta tulevilla hallitusneuvotteluissa, ei aikaisemmin.¹⁰ Toukokuun 2006 lopussa ilmestyneen Kauppalehden kannessa vakuutettiin, että perintövero tulee kevenemään vuoden 2007 jälkeen. Kevenystapa ei kuitenkaan vielä ollut selvillä.¹¹

1.1.3. Verosuunnittelun merkitys perinnön yhteydessä

Verosuunnittelun keskeisimpänä ajatuksena on toimia lain sallimissa rajoissa rationaalisesti niin, että valtiolle maksettava vero jäisi mahdollisimman alhaiseksi. Parhaimmillaan verosuunnittelulla voidaan saada huomattavaa taloudellista hyötyä. Merkittävä osa yksityishenkilöiden verosuunnittelua liittyy juuri perintöveroon.

Verosuunnittelu kannattaa aloittaa hyvissä ajoin, perittävän vielä eläessä. Tuolloin voidaan huolella laskea, mikä vaihtoehto sopii kyseiseen tilanteeseen parhaiten, ottaen

---

⁸ Valtion talousarvioesitykset 2006.

⁹ Aarnio (2006): 20–21.

¹⁰ KK 176/2006 vp.

¹¹ Hertsi (2006): 1.

mahdollisesti huomioon myös perillisten toiveet järjestelyiden suhteen. Tulevaan perintöön liittyvän verosuunnittelun yhteydessä yksityishenkilöt turvautuvat usein myös lakimiesten apuun. Tämä lieneekin perusteltua kaikkien olennaisten asioiden huomioimiseksi. Veroseuraamusten ennakointi ei ole missään määrin helppoa, sillä perintöverotukseen vaikuttavat niin sukulaissuhteet, perinnön määrä kuin myös lainsäädännön mahdolliset muutokset. Viimeisimpään ammatilaisetkaan eivät välttämättä osaa varautua. Myös luonnollisuudesta poikkeavat asiat tulisi osata ottaa huomioon. Valitettavan usein vanhemmat ovat siirtäneet huomattavan osan omaisuudestaan lapselleen ennakoperintönä, ja kuitenkin lapsi on lopulta ehtinyt kuolla ennen vanhempiaan.

Verosuunnittelua on mahdollista tehdä myös vielä perittävän kuoltua, perillisen toimesta. Tämä saattaa olla useissa tapauksissa perusteltuakin, erityisesti silloin, kun perittävä ei ole eläessään tehnyt verosuunnittelua hänen jälkeensä jäävästä omaisuudesta. Perittävän kuoleman jälkeisellä verosuunnittelulla voidaan ennen kuolemaa tehdyn verosuunnittelun tapaan pienentää perintöverotuksessa maksettavaksi tulevaa veroa.

1.2. Tutkimustehtävä

Tutkimuksen pääaiheina on selvittää testamenttia ja sen vaikutuksia perinnönjaossa sekä tutkia verosuunnittelun mahdollisuuksia perintöverotuksen yhteydessä. Jotta pääaiheita voitaisiin käsitellä tutkimuksessa mielekkäästi, on perusteltua selvittää myös lakimääräisen, ilman testamenttia tapahtuvan perimisen taustaa sekä tutustua perinnöstä normaalitilanteessa maksettavan veron määräytymiseen.

Tutkimuksella halutaan antaa lukijalle käytännön tietoa lakisääteisestä perimyksestä, testamentin laadinnasta ja eri testamenttityypeistä sekä jäämistön verokohtelusta. Keskeisenä tarkoituksena on myös rohkaista perintöön liittyvään verosuunnitteluun tuomalla esille vaihtoehtoisia tapoja verosuunnittelun toteuttamiseen sekä esittelemällä sen tarjoamia mahdollisuuksia ja siitä saatavia hyötyjä.

Tutkimusaiheen laajuudesta johtuen on tarpeellista tehdä tiettyjä rajauksia. Tästä syystä tutkimuksessa käsitellään ainoastaan Suomessa tapahtuvaa jäämistösaantoa ja verosuunnittelua. Näin ollen tutkimuksen ulkopuolelle jäävät kaikki yrityksiin ja sukupolvenvaihdoksiin liittyvät asiat. Edelleen tutkimuksen ulkopuolelle rajataan maatalouden ja metsätalouden myyntiin liittyvät huojennussäännökset. Verosuunnittelua tarkastellaan

ainoastaan verolain sallimissa rajoissa, joten veron kiertämiselle ei ole varattu tutkimuksessa omaa alalukua.

1.3. Tutkimuksen jäsentely

Tutkimus on jaettu johdanto- ja loppuluvun lisäksi viiteen eri lukuun, joissa kussakin käsitellään tutkimuksen aihetta hieman eri näkökulmasta. Luvut on pyritty järjestämään mahdollisimman loogiseen esitysjärjestykseen siten, että lukijalle muodostuisi selkeä kokonaiskuva käsiteltävästä asiasta. Luvut ovat itsenäisiä kokonaisuuksia, joten niiden eriaikainen lukeminen on mahdollista. Jälkimmäiset luvut liittyvät kuitenkin aikaisemmissa luvuissa esitettyyn, joten ensimmäisten lukujen asioiden tuntemus on muiden lukujen ymmärtämisen kannalta oleellista.

Tutkimuksen toisessa luvussa, *Perintö*, käsitellään perimistä niissä tilanteissa, joissa erillistä testamenttia ei ole laadittu. Perimysjärjestyksessä keskitytään erityisesti rintaperillisiin, aviopuolison perimyoikeuteen, lähisukulaisiin sekä mahdolliseen sijaantuloon perimysjärjestyksessä. Paljon yleistä keskustelua herättänyt avopuolison rooli perijänä käydään niin ikään läpi. Mielenkiintoisen lisänsä lukuun tuovat lain muutama vuosi sitten mahdollistama rekisteröity parisuhde sekä sen vaikutukset perimiseen. Aihe on saanut merkittävästi palstatilaa julkisuudessa, joten asiaa käsitellään suhteellisen laajasti, myös lakiuudistuksen taustoja selvittäen. Luvussa tuodaan esille myös avioehdon merkitys perinnönjakoa suorittaessa.

Kolmannessa luvussa, *Testamentti*, tarkastellaan testamenttia asiakirjana ja käydään läpi siltä edellytetyt muotovaatimukset sekä normaalitapauksessa että hätätilanteessa. Keskeisen osan luvusta muodostaa testamenttilajien esittely, jolla on tärkeä tehtävä myös suhteessa tutkimuksen verosuunnitteluun liittyviin lukuihin. Kolmannessa luvussa pohditaan myös testamentin todellisia vaikutuksia perinnön määrään tutkien samalla, missä tilanteissa testamentin laatiminen on perusteltua ja missä ei. Lisäksi selvitetään testamentin pätemättömyyteen johtavia seikkoja.

Tutkimuksen neljännessä luvussa, *Perinnöstä maksettava vero*, käsitellään perinnön verottamista normaaliolosuhteissa, ilman erillistä verosuunnittelua. Luvussa tarkastellaan veronalaisen omaisuuden arvostamistapoja sekä omaisuudesta tehtäviä luonnollisia vähennyksiä. Luvussa käydään myös läpi niitä tekijöitä, joiden perusteella perintöveron

määrä ratkaistaan. Keskeisessä asemassa tässä ovat luonnollisesti laissa säädetty veroluokat. Luvussa pohditaan niin ikään ennakkoperinnön vaikutusta perintöveron määrään, eräänlaisena siltana seuraavien lukujen verosuunnittelulle.

Viidennessä luvussa keskitytään verosuunnittelumahdollisuuksiin perittävän yhä eläessä. Luvun otsikkona on *Verosuunnittelu kuoleman varalle*. Luvussa tarkastellaan verosuunnittelua sekä testamentin avulla että ilman. Testamenttiin pohjautuvassa suunnittelussa keskeisessä osassa ovat luvussa kolme esitellyt testamenttilajit sekä erilaisten toistuvaisluonteisten etujen testamenttaaminen. Muuhun kuin testamenttiin perustuvan verosuunnittelun esittelyssä käydään läpi muun muassa ennakkoluopumisen ja ennakkoperinnön vaikutukset perintöverotukseen. Koska myös lahja ja lahjanluonteinen kauppa on nähtävä eräänä perintöverosuunnittelun muotoina, niitä tarkastellaan omassa alaluvussaan. Edelleen perehdytään henkilövakuutuksiin verosuunnittelun näkökulmasta.

Tutkielman kuudennessa luvussa, *Verosuunnittelu perittävän kuoleman jälkeen*, paneudutaan perijän mahdollisuuksiin minimoida maksettavaksi tulevan perintöveron määrää. Tarkastelussa ovat niin perinnöstä luopuminen, omaisuuden myyminen kuin myös kuolinpesän pitäminen jakamattomana. Luvussa pohditaan myös, miten lesken hallintaoikeus voidaan nähdä yhtenä verosuunnittelun muotona. Sekä viidennessä että kuudennessa luvussa esitellään myös esimerkkilaskelmia, joiden avulla verosuunnittelun merkitys on helppo havaita.

Yhteenvedossa kerrataan lyhyesti tutkimuksessa keskeisiksi seikoiksi nousseita perintöön, testamenttiin ja sen laadintaan sekä perintöverosuunnitteluun liittyviä asioita. Samalla pohditaan, ovatko perintösaantoja ja perintöverotusta ohjaavat lait ajan tasalla ja miltä osin niitä mahdollisesti tulisi päivittää. Luvussa mietitään edelleen, tietävätkö ihmiset riittävästi perintöverotukseen liittyvän verosuunnittelun mahdollisuuksista vai tulisiko tietoa jakaa nykyistä enemmän. Lopuksi kysytään, onko perintöverotuksella tulevaisuutta Suomessa vai ei.

2. PERINTÖ

2.1. Perintö ja sovellettava laki

Henkilön kuollessa hänen jälkeensä jäänyt omaisuus tai ainakin osa siitä siirtyy useimmiten perintönä kuolleen sukulaisille tai testamentissa erikseen määrättyille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille. Kuoleman johdosta tapahtuvaa omistajanvaihdosta säädellään perintöoikeudessa. Suurin osa asiaa koskevista säännöksistä on kirjattuna perintökaareissa. Perintökaaren keskeisin tehtävä on luonnollisesti juuri omistajanvaihdosten toimivuuden turvaaminen, mutta säädöksillä on myös muita, selkeästi yhteiskunnallisia tehtäviä. Perintökaaren avulla toteutetaan niin elinkeinopoliittisia, asunto- ja sosiaaliturvapolitiittisia kuin myös koulutus- ja kasvatustoliittisia tehtäviä.¹²

Perinnön saamiselle on asetettu laissa tietyt edellytykset. Niiden mukaan perinnön voi saada ainoastaan sellainen henkilö, joka elää perittävän kuolinhetkellä. Näin ollen esimerkiksi suunnitteilla ollut lapsenlapsi ei voi olla perijänä. Sen sijaan vielä syntymätön, mutta perittävän kuolinhetkellä jo siitetty lapsi on oikeutettu perillisen asemaan, olettaen, että hän syntyy elävänä. Lapsen ja vanhemman suhteen tulee luonnollisesti olla oikeudellisesti pätevä. Edellytyksenä lakimääräiselle perimykselle on lisäksi riittävän läheinen sukulaisuussuhde, avioliitto, rekisteröity parisuhde tai ottolapsisuhde perittävän kanssa.¹³

Perillisen kansalaisuudella ei ole mitään merkitystä suhteessa perinnön saamiseen. Näin ulkomaalaisilla on Suomessa samat oikeudet perintöihin kuin suomalaisillakin. Tiettyjä rajoituksia tulee käytännössä vastaan ainoastaan silloin, kun perittävä omaisuus sijaitsee Ahvenanmaalla.¹⁴ Syynä tähän on Ahvenanmaan itsehallintolaki (16.8.1991/1144), joka muun muassa määrittelee, kuka saa omistaa kiinteistön Ahvenanmaalla.¹⁵ Tällöin edes Suomen kansalaisen perintöoikeus ei siis ole itsestäänselvyys.

Kuolleeseen Suomen kansalaiseen sovelletaan perusperiaatteen mukaan aina Suomen perintökaaren säädöksiä, mikäli hänellä ei ollut eläessään erityisiä liittymiä ulkomaille.¹⁶ Jos henkilö kuitenkin vietti merkittävän osan elämästään ulkomailla tai hänellä oli keskeisiä siteitä ulkomaille, esimerkiksi avioliitto ulkomaalaisen kanssa, voivat muiden

---

¹² Aarnio & Kangas 2002: 157.

¹³ Kangas 2002: 97; ks. lakimääräisestä perimyksestä tarkemmin alaluku 2.2.

¹⁴ Kangas 2002: 97.

¹⁵ Ahvenanmaan itsehallintolaki 28 §.

¹⁶ Aarnio & Kangas 2002: 158.

maiden perintölainsäädännöt tulla kyseeseen. Nykyään perittävän on tällaisissa tapauksissa mahdollista tehdä testamenttimuotoinen asiakirja, jolla hän määrittelee, mitä lakia toivoo sovellettavan perimyksen. Tärkeää on kuitenkin huomata, että laki ei salli toisen maan lain valintaa esimerkiksi vain tietyn esineen osalta.¹⁷

Mikäli perittävä ei ole erikseen määrännyt sovellettavaa lakia, mutta hänellä oli kuitenkin merkittäviä siteitä ulkomaille, sovelletaan perimyksen sen valtion lakia, jossa hänellä oli kotipaikka kuollessaan. Tämä kuitenkin edellyttää samaa kotipaikkaa vähintään viiden vuoden ajan yhtäjaksoisesti. Mikäli henkilö muutti usein eikä viiden vuoden ehto täyty, määräytyy sovellettava laki kansalaisuuden perusteella, ellei voida selkeästi osoittaa, että henkilön siteet olivat omaa kotimaataan voimakkaammat muualle.¹⁸

Perinnön saaminen ei ole kaikissa tapauksissa itsestäänselvyys, vaikka lakisääteinen perimysjärjestys niin osoittaisikin. Mikäli henkilö aiheutti perittävän kuoleman tahallisesti, ei hänellä ole oikeutta perintöön tai testamentilla määrätyn omaisuuden saamiseen. Yhtä lailla oikeus perintöön voidaan menettää olemassa olevan testamentin tahallisella salaamisella tai hävittämällä.¹⁹ Perittävä voi myös tiettyjen edellytysten täytyessä tehdä perillisensä perinnöttömäksi.²⁰

Erikoisen tapauksen perinnön ja perimisen kannalta muodostaa tilanne, jossa perittävän lisäksi myös perillinen on kuollut. Mikäli ei voida todistaa, että perillinen on ollut elossa vielä perittävän kuollessa, katsotaan perillisen kuolleen jo ennen perittävää. Käytännössä kahden henkilön samanaikainen kuolema tulee useimmiten kysymykseen onnettomuustilanteissa. Jos onnettomuudessa kuolee esimerkiksi sekä vanhempi että lapsi, katsotaan lapsen kuolleen ennen vanhempansa ja vastaavasti vanhemman kuolleen ennen lasta. Tällöin kumpikaan ei peri toista edes hetkellisesti.²¹

Mikäli perittävältä ei hänen kuollessaan jää perintöön oikeutettuja sukulaisia tai testamentin saajia, menee perintö valtiolle. Tämä ei kuitenkaan ole huomattavan yleistä, sillä esimerkiksi vuonna 2004 valtio peri vain 219 henkilöä. Osasyynä tähän on kuntien mahdollisuus anoa perintöä Valtiokonttorilta. Lisäksi, vaikka henkilöllä ei olisikaan

---

¹⁷ Mikkola 2004: 177–178.

¹⁸ Mikkola 2004: 184–185.

¹⁹ Kangas 2002: 105.

²⁰ Ks. perinnöttömäksi tekemisestä tarkemmin alaluku 3.5.

²¹ Kangas 2006: 314.

lähisukulaisia, valtio syrjäytetään perimyksessä useimmissa tapauksissa testamentilla. Valtiolla on kuitenkin oikeus valvoa testamenttien pätevyyttä.²²

2.2. Perimysjärjestys

2.2.1. Rintaperilliset

Perintökaaren 2 luvun 1 §:ssä esitetyn perimysjärjestyksen perustana on niin sanottu parenteeliperiaate. Parenteeli on tiettyä perillisryhmää tarkoittava käsite. Lain näkökulmasta parenteeleja on kolme. Huomionarvoista kuitenkin on, että leskeksi jääneen puolison tai parisuhdekumppanin (rekisteröity parisuhde) oikeuksien katsotaan ikään kuin asettuvan parenteelien väliin. Puhdas parentelijärjestys toteutuu ainoastaan silloin, kun perittävältä ei jää jälkeensä puolisoa tai parisuhdekumppania. Edellytyksenä on lisäksi, että perittävä ei ole tehnyt testamenttia omaisuudestaan ennen kuolemaansa.²³

Mikäli perittävä ei ollut kuollessaan naimisissa tai rekisteröidyssä parisuhteessa, eikä testamentista muuta johdu, perivät perittävän rintaperilliset kuolleen henkilön koko omaisuuden. Rintaperilliset kuuluvat edellä esitellyssä parentelijärjestelmässä ensimmäiseen parenteeleihin. Merkille pantavaa on, että rintaperillisiksi katsotaan niin aviolapset, avioliiton ulkopuolella syntyneet lapset, ottolapset kuin myös jopa raiskauksen tuloksena syntyneet lapset. Avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi perii isänsä ja isänpuoleiset sukulaiset silloin, kun lapsen isyys on tunnustettu tai vahvistettu kanteen avulla.²⁴

Ottolasten osalta perimisoikeuteen vaikuttaa adoption tapahtumisajankohta. Mikäli ottolapsisuhde on syntynyt ennen 1.1.1980, on kyseessä niin sanottu heikon adoption periaate, jolloin ottolapsella on säilynyt perimisoikeus myös biologiseen sukuunsa. Ottolapsi perii biologiset vanhempansa normaalisti ja vastaavasti, mikäli ottolapselta ei ole kuollessaan jäänyt rintaperillisiä ja ottovanhempaa ei ole, biologinen vanhempi saa ottolapsen perinnön. Ottolapsi perii kuitenkin myös ottovanhempansa, mutta ei enää heidän sukulaisiaan. Ottolapsen biologisen suvun omaisuus ei puolestaan siirry ottovanhemman sukuun. Jos ottolapsisuhde on taas syntynyt 1.1.1980 jälkeen, sovelletaan niin sanottua

---

²² Puronen 2005: 19; Kangas 2006: 326–327.

²³ Kangas 2006: 315.

²⁴ Kangas 2006: 98–100.

vahvan adoption periaatetta, jolloin ottolapsi on rintaperillisen asemassa ottovanhem-
paansa nähden. Tällöin perimyksellistä sidettä biologisiin vanhempiin ei ole.²⁵

Perintö jakautuu aina tasan rintaperillisten kesken. Mikäli joku rintaperillisistä on kuol-
lut ennen perittävän kuolemaa, sovelletaan sijaantuloperiaatetta, jossa kuolleen lapsen
rintaperilliset perivät vainajan oman vanhempansa sijaan. Oikeus sijaantuloon on raja-
ton, joten vaikka vainajan lapsenlapsikin olisi kuollut, siirtyy perintö lapsenlapsen lap-
sille.²⁶

Esimerkki 1:

Henkilö A kuolee. Hänen jälkeensä ei jää leskeä, mutta 3 lasta, joista kaksi (B ja
C) ovat ottolapsia (ottolapsisuhteet syntyneet 1.1.1980 jälkeen) ja yksi biologi-
nen lapsi (D). Ottolapset B ja C ovat elossa, mutta biologinen lapsi D on kuollut.
Hänellä on kaksi lasta (E ja F). E on elossa, F on kuollut. F:llä on yksi lapsi (G).
A:n perintö jakautuu seuraavasti:

Ottolapset B ja C saavat kumpikin yhden kolmasosan A:n perinnosta, D:n lapset
E ja F tulevat kuolleen D:n sijaan perimyksessä. Tällöin E saa perintönä yhden
kuudesosan ja G kuolleen vanhempansa F:n sijaan samaten yhden kuudesosan.

Mikäli perittävä on ennen kuolemaansa tehnyt omaisuudestaan lakisääteisestä perimys-
järjestyksestä poikkeavan testamentin, sovelletaan aina testamentissa esitettyä vainajan
viimeistä tahtoa. Rintaperillisillä on kuitenkin oikeus lakiosaan, joka on puolet heille
lakisääteisen perimysjärjestyksen mukaan kuuluvasta perintöosasta.²⁷ Lakiosaa lasketta-
essa otetaan huomioon perittävän ennen kuolemaansa tekemät erityiset luovutukset,
esimerkiksi testamenttiin rinnastettavat lahjat, joiden antaminen on koitunut lakiosape-
rillisen vahingoksi. Myös mahdollinen ennakkoperintö huomioidaan, mikäli perittävä ei
ole sitä erikseen estänyt ilmoittamalla, että kyseistä lahjaa ei ole pidettävä ennakkope-
rintönä.²⁸

Lakiosa liittyy myös lakimääräiseen perimysjärjestykseen ottolapsien osalta. Mikäli
ottolapsisuhde on syntynyt ennen 1.1.1980, on ottolapsen oikeus ottovanhempiensa pe-
rintöön riippuvainen biologisten lasten lakiosista. Mikäli ottovanhemmilla on myös bio-
logisia lapsia, ei ottolapsen perintöoikeus saa loukata näiden biologisten lasten oikeutta
lakiosaan.²⁹

²⁵ Aarnio & Kangas 2002: 164–165.

²⁶ Linnainmaa 2002: 16.

²⁷ Linnainmaa 2002: 30.

²⁸ Aarnio & Kangas 2002: 234; ks. lakiosasta tarkemmin alaluvut 3.4. ja 3.5.

²⁹ Linnainmaa 2002: 28.

Esimerkki 2:

Esimerkissä 1 käsitelty perinnönjako olisi näyttänyt huomattavasti erilaiselta, mikäli ottolasten B ja C ottolapsisuhteet A:han olisivat syntyneet ennen 1.1.1980. Tällöin D ainoana biologisena lapsena olisi ollut oikeutettu lakiosaan, eli tässä tapauksessa puoleen A:n koko omaisuudesta. Perinnönjaossa B ja C olisivat siis kumpikin saaneet yhden neljäsosan A:n perinnöstä, samoin kuin D:n jälkeläinen E sekä F:n jälkeläinen G. Näin B:n ja C:n perintöosuus olisi pienentynyt yhdestä kolmasosasta yhteen neljäsosaan samalla kun E:n ja G:n osuudet olisivat kasvaneet yhdestä kuudesosasta yhteen neljäsosaan.

Varsinaisen perimysoikeuden lisäksi rintaperillisillä on tiettyjä oikeuksia avustuksiin kuolinpesän varoista. Ensinnäkin turvattomilla lapsilla (ottolapset mukaan lukien), kuten myös leskellä, on oikeus saada elatuksensa vainajan jäämistöstä koko sen ajan, kun pesänselvitystä tehdään, käytännössä perinnönjaon lainvoimaisuuteen saakka. Sääntöön ei vaikuta se, oliko vainajalla todellisuudessa enemmän velkoja kuin jäämistössä on varoja. Vastaavasti, mikäli vainajan alle 21-vuotias lapsi tarvitsee rahaa koulutukseensa tai kasvatukseensa enemmän kuin hänelle perintönä siirtyvä määrä on, tulee hänelle antaa avustusta jäämistön säästöstä. Avustuksen antamisen edellytyksenä on kuitenkin avustustarpeen toteennäyttäminen. Mikäli tarve avustukselle pystytään todistamaan, on kasvatusavustuksen maksaminen välttämätöntä ja esimerkiksi testamentti käy siltä osin tehottomaksi.³⁰

2.2.2. Aviopuolison perimysoikeus

Jos perittävä oli kuollessaan avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa ja häneltä ei jäänyt jälkeensä lainkaan rintaperillisiä, menee vainajan omaisuus perintönä leskelle. Rintaperillisiksi lasketaan tässä niin lapset, ottolapset kuin myös edellisten jälkeläiset.³¹ Ennen vuonna 1965 voimaan tullutta perintökaarta tällaista lesken perimysoikeutta ei ollut olemassa. Tuohon asti vainajan osuus puolisoiden pesästä meni aina vainajan sukulaisille, mikäli omaisuutta ei ollut erikseen testamentattu leskelle.³² Lainmuutos on kuitenkin erittäin perusteltu, onhan puolisoilla usein yhteinen talous, ja myös sosiaalinen vastuu toisesta on huomattavan korkea.

Aviopuolison perimysoikeus ei kuitenkaan nykyäänkään ole täysin yksiselitteinen. Ensinnäkin, mikäli puolisoilla on avioero vireillä oikeudessa toisen puolison kuollessa,

³⁰ Aarnio & Kangas 1994: 170–171.

³¹ Koponen 2003: 12.

³² Gottberg 1996: 82.

leski ei peri vainajaa. Leski voidaan myös ohittaa testamentilla eikä hänellä ole oikeutta lakiosaan, kuten rintaperillisillä.³³ Suurin monimutkaisuus lesken perimyoikeuteen sisältyy kuitenkin perimisen kaksivaiheisuuteen. Mikäli vainajalta jäi jälkeensä muita läheisiä perillisiä kuin rintaperillisiä, ei leski peri puolisoaan lopullisesti. Vainajan toissijaisten perillisten perintöoikeutta ainoastaan lykätään lesken kuolemaan asti. Ajatuksena tässä on, että sukuperimys lopulta toteutuu ja vainajan omaisuus saadaan näin säilymään omassa suvussa. Toissijaisiksi perillisiksi lasketaan vainajan vanhemmat sekä sisarukset tai heidän jälkeläisensä.³⁴ Leski kuitenkin perii puolisonsa lopullisesti, mikäli vainajan läheisimmät elossa olevat perilliset ovat esimerkiksi isovanhempia, setiä tai tätejä.

Vaikka vainajalta jäisi jälkeen toissijaisia perillisiä, leski saa perimäänsä omaisuuteen lähes rajoittamattoman määräysvallan. Hän voi esimerkiksi myydä omaisuutta, antaa sitä lahjaksi tai vaihtaa sitä muuhun omaisuuteen. Tähän leski ei tarvitse kenenkään toissijaisen perillisen lupaa. Merkittävää kuitenkin on, että leski ei voi määrätä omaisuudesta testamentissa.³⁵

Lesken kuollessa toissijaiset perilliset perivät ensiksi kuolleen puolison omaisuuden. Mikäli pesän arvo on kasvanut ensiksi kuolleen puolison kuoleman jälkeen, menee pesän vaurastuminen lesken perillisten hyväksi, olettaen, että vaurastuminen on johtunut lesken saamasta perinnöstä, lahjasta tai testamentista, tai leski on omalla ansiotoiminnallaan saanut pesää vaurastutettua.³⁶ On myös mahdollista, että ensin kuolleen puolison toissijaiset perilliset ovat kaikki ehtineet kuolla ennen lesken kuolemaa. Tällöin koko lesken hallinnoima omaisuus menee lesken suvulle, riippumatta siitä, kuinka suuri osa omaisuudesta on aikoinaan ensin kuolleelta puolisolta perittyä. Toisaalta, mikäli leski kuolee perillisittä, menee hänen omaisuutensa perintönä toissijaisille perillisille.³⁷ Näin ollen lesken omaisuus ei siirry valtiolle, jos edes ensiksi kuolleen puolison toissijaisia perillisiä on elossa.

Lesken perimyoikeuden yhteydessä on tärkeää pohtia myös perinnönjaon ja pesänjaon eroa. Jos ensiksi kuolleelta puolisolta ei ole jäänyt rintaperillistä, suoritetaan lesken eläessä tai hänen kuoltuaan pesänjako, johon osallistuvat toissijaiset perilliset sekä leski tai hänen perillisensä. Toissijaiset perilliset eivät voi vaatia pesänjakoa lesken eläessä.

---

³³ Koponen 2003: 12.

³⁴ Linnainmaa 2002: 21.

³⁵ Hyvärinen, Hulkko & Ohvo 2002: 250.

³⁶ Hyvärinen ym. 2002: 251.

³⁷ Kangas 2006: 320.

Mikäli ensiksi kuolleelta puolisolta on kuitenkin jäänyt rintaperillinen, suoritetaan joko lesken eläessä tai hänen kuoltuaan perinnönjako. Toisin kuin pesänjakoa, perinnönjakoa saavat esittää myös ensiksi kuolleen puolison rintaperilliset.³⁸

Puhuttaessa aviopuolison saamista perinnöstä saatetaan usein itse asiassa tarkoittaa aivan muuta, eli avio-oikeuden perusteella eloon jääneelle puolisolle siirtyvää osaa puolisoitten yhteisestä omaisuudesta. Koska asia kuitenkin liittyy kiinteästi perimiseen, on sitä syytä tarkastella tässä yhteydessä. Avioliittolain 34 §:n mukaan aviopuolisot hallitsevat kumpikin itse omaa omaisuuttaan ja 52 §:n mukaan vastaavat omista veloistaan.³⁹ Avioliitossa elävillä puolisoilla on kuitenkin avio-oikeuden nojalla eron tai kuoleman yhteydessä oikeus toistensa omaisuuteen, mikäli he eivät ole tehneet avioehtoakaan koko omaisuudestaan tai tietystä osasta sitä. Huomattavaa on, että aikaisemmin esitetty puolison perimysoikeus ei ole riippuvainen mahdollisen avioehdon olemassaolosta.⁴⁰

Avio-oikeuteen pohjautuen puolison kuollessa toimitetaan ositus. Osituksessa lasketaan kummankin puolison netto-omaisuus vähentämällä puolisoitten varallisuuksista heidän velkansa. Mikäli velkoja on varallisuutta enemmän, merkitään laskelman tulos nollassi.⁴¹ Laskelmista saatuja netto-omaisuuksia verrataan tämän jälkeen keskenään. Mikäli kuolleen puolison netto-omaisuus on lesken omaisuutta suurempi, maksetaan leskelle tasinkona varallisuuseroa vastaava määrä, jotta lopulta molempien puolisoitten netto-omaisuus on sama. Vasta tämän jälkeen kuolleen puolison kuolinpesään jäävä omaisuus on vainajan perillisten perittävässä.

Tasingolla on vaikutusta perinnön määrään myös niissä tapauksissa, joissa lesken netto-omaisuus on vainajan netto-omaisuutta suurempi. Tällöin lesken tulisi periaatteessa maksaa tasinkoa kuolleen puolison jäämistöön, joka sittemmin jaettaisiin vainajan perillisten kesken. Avioliittolaissa on kuitenkin säännös, joka poistaa lesken velvollisuuden maksaa tasinkoa vainajan perillisten hyväksi.⁴² Tätä etuoikeutta kutsutaan yleisesti tasinkoprivilegiksi. Luonnollisesti, mikäli ensiksi kuolleella puolisollla ei ollut rintaperillisiä, tasinkoprivilegillä ei ole mitään merkitystä, koska leski joka tapauksessa perii vainajan omaisuuden kokonaisuudessaan. Useimmissa tapauksissa leski vetoaa tasinkoprivilegiinsä perunkirjoituksessa, jolloin asia merkitään perukirjaan.⁴³ Tällöin lesken oike-

³⁸ Aarnio & Kangas 2002: 274; ks. lesken hallintaoikeudesta alaluku 5.1.2.

³⁹ AL 34 §; AL 52 §.

⁴⁰ Hyvärinen ym. 2002: 250.

⁴¹ Linnainmaa 2002: 52.

⁴² AL 10.2 §.

⁴³ Linnainmaa 2002: 48.

us otetaan huomioon jo verotuksessakin. Leski voi kuitenkin vedota oikeuteensa vielä myöhemminkin perusteoikaisulla, olettaen, että ositus on toimitettu ja siinä on huomioitu tasinkoetuoikeus.⁴⁴ Jos leski syystä tai toisesta haluaa, että vainajan perilliset saavat enemmän perintöä, hänen ei tietenkään tule vedota oikeuteensa. Tällainen tilanne voisi tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, kun vainajan perilliset ovat samalla myös lesken perillisiä.

Edellä on esitelty nimenomaan virallisen avioliiton aviopuolison ja rekisteröidyn parisuhteen parisuhdekumppanin perimysoikeutta. Nykykielessä saatetaan kuitenkin usein puhua aviopuolisosta vaikka käytännössä tarkoitetaan avioliiton toista osapuolta, niin sanottua avopuolisoa. Siksi on mielestäni paikallaan lyhyesti käsitellä myös avopuolisoiden perimysoikeutta.

Avoliitolla tarkoitetaan henkilökohtaista yhteiselämää samassa taloudessa toisen ihmisen kanssa.⁴⁵ Aarnio ja Kangas (2002) toteavat, että avoliitot voidaan jakaa neljään ryhmään, nimittäin ”nuorten aikuisten ensimmäiseen avoliittoon, avioliittoa edeltävään avoliittoon, avioliiton jälkeiseen avoliittoon ja edellisen avioliiton jälkeiseen avoliittoon”.⁴⁶ Vaikka lähes 40 prosenttia Suomen väestöstä elää avioliitossa⁴⁷, on avoliittojen osuus kuitenkin merkittävä ja koko ajan kasvava.

Suomen oikeusjärjestelmä ei avoliittojen yleisyydestä huolimatta juurikaan huomioi niitä perintöoikeudellisissa kysymyksissä. Tämä onkin todellinen ongelma tämänhetkessä perintöoikeudessa. Kun perintökaarta aikoinaan valmisteltiin, olivat perheeseen kohdistuneet arvot ja odotukset huomattavan erilaisia kuin nykyään. Kuitenkaan, vaikka arvomaailma on tässä kohden muuttunut, ei avopuolisoiden oikeuksia perintöoikeudessa ole vielä kukaan lisänyt. Esimerkiksi 1980-luvulla yritetty lakimuutos koskien avustusten antamista jäämistöstä samassa taloudessa eläneille henkilöille ei mennyt eduskunnassa läpi.⁴⁸

Mikäli avopuoliso ei ole testamentinsaaja, hän ei ole pesän osakas. Näin avopuolisolla ei yksiselitteisesti ole lakimääräistä perimysoikeutta vainajaan. Avopuolisolla ei myöskään ole edellä esitetyn kaltaista avio-oikeutta puolisonsa omaisuuteen.⁴⁹ Avoleski ei

---

⁴⁴ Puronen & Puronen 2001: 82.

⁴⁵ Lehtola 2001: 72.

⁴⁶ Aarnio & Kangas 2002: 142.

⁴⁷ Litmala 2003: 30.

⁴⁸ Aarnio & Kangas 1999: 70.

⁴⁹ Koponen 2003: 14.

saa hallita kuolleen avopuolisonsa jäämistöä jakamattomana, kuten olisi tilanne avio-
puolisoiden kohdalla. Avoleskellä ei edes ole oikeutta avopuolisoiden yhteisenä kotina
pidetyn asunnon jakamattomuuteen. Vuokra-asunnon tapauksessa avoleskellä on kui-
tenkin oikeus jatkaa vuokrasuhdetta avopuolisonsa kuoleman jälkeen.⁵⁰

2.2.3. Lähisukulaiset perijöinä

Mikäli vainajalla ei ollut rintaperillisiä ja hän ei kuollessaan ollut avioliitossa tai rekiste-
röidyssä parisuhteessa, perintö menee vainajan lähisukulaisille. Lähisukulaiset jaetaan
perinteisesti toiseen ja kolmanteen parenteeliin. Toiseen parenteeliin kuuluvat vainajan
vanhemmat ja sisarukset, kolmanteen parenteeliin puolestaan vainajan isovanhemmat
sekä sedät, tädit ja enot.

Olettaen, että vainajan vanhemmat ovat elossa, perivät he kumpikin puolet lapsensa
perinnöstä. Jos jompikumpi vanhemmista on kuitenkin jo kuollut, menee hänen osuu-
tensa perinnöstä hänen lapsilleen, eli toisin sanoen vainajan sisaruksille. Sisarusten ol-
lessa kuolleita perintö menee heidän jälkeläisilleen. Näin voidaan todeta, että toisessa
parenteelissa vallitsee ensimmäisen parenteelin tavoin rajaton sijaisperimysoikeus.⁵¹
Merkittävää on kuitenkin huomata, että mikäli vainajan toinen vanhempi on kuollut ja
myöskään sisaruksia tai heidän jälkeläisiään ei ole elossa, perii vainajan toinen vanhem-
pi koko perittävän omaisuuden.⁵²

Perintökaaren 2 luvun 2 §:n mukaan perittävän sisar- ja velipuolilla on samat oikeudet
perintöön kuin täyssisarilla ja –veljillä, jos täyssukulaisia ei ole. Näin ollen esimerkiksi
sisarpuoli voi ainoana oikeudenomistajana saada vainajan koko perinnön.⁵³ Jos vainajan
molemmat vanhemmat ovat kuolleet, saa puolisisarus kuitenkin pienemmän perinnön
kuin täyssisarus saisi, koska puolisisarus saa perintöä ainoastaan hänen ja vainajan yh-
teisen vanhemman jälkeen. Täyssisarus saisi luonnollisesti perinnön molempien van-
hempiensa sijaan.⁵⁴

Mikäli vainajan jälkeen ei jää ketään ensimmäisen tai toisen parenteelin edustajaa, me-
nee perintö lakisääteisen perimysjärjestyksen mukaisesti kolmannen parenteelin jäsenil-

⁵⁰ Kangas 2002: 92; ks. avopuolison mahdollisuudesta päästä ensimmäiseen veroluokkaan alaluku 4.3.1.

⁵¹ Aarnio & Kangas 2002: 170.

⁵² Kangas 2006: 320.

⁵³ PK 2:2.3.

⁵⁴ Aarnio & Kangas 1999: 74.

le, ensisijaisesti vainajan isovanhemmille. Mikäli heistä puolestaan joku on jo kuollut, menee kuolleen isovanhemman perintöosa hänen lapsilleen, siis vainajan sedille, tädeille tai enoille. Asia on parhaiten ymmärrettävissä esimerkin avulla:

Esimerkki 3:

Vainaja A:lla ei ole rintaperillisiä eikä hän ole ollut kuolemansa hetkellä avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa. A:n molemmat vanhemmat ovat kuolleet ja hänellä ei myöskään ole sisaruksia. Perintö meni siis perimysjärjestyksen mukaisesti isovanhemmille B ja C sekä D ja E. Vainajan äidin vanhemmat B ja C ovat elossa, joten he saavat kumpikin yhden neljäsosan perinnöstä. Vainajan isän vanhemmat D ja E ovat molemmat kuolleet, joten heidän perintöosuutensa menevät heidän lapsilleen F ja G, siis vainajan isän sisaruksille. Vainajan setä F on elossa, mutta täti G on kuollut. Koska serkut eivät lain mukaan peri, eli tässä tapauksessa G:n lapset, menee vainajan isän puolen perintö kokonaisuudessaan sedälle F. Hän siis perii puolet koko perinnöstä.

Kuten esimerkissä todettiin, vainajan serkut eivät voi koskaan olla perinnön saajina lakisääteiseen perimysjärjestykseen perustuen. Käytännössä tällä ei kuitenkaan ole suurta merkitystä, sillä vain muutama perintö vuosittain jaetaan Suomessa kolmannen parentelin jäsenten kesken. Vainajan vanhemmatkin ovat perinnönsaajina vain alle 10 prosentissa tapauksista.⁵⁵

2.3. Rekisteröity parisuhde ja periminen

Samaa sukupuolta olevien henkilöiden parisuhteen rekisteröiminen on ollut mahdollista Suomessa vasta lyhyen aikaa. Vaikka aihetta onkin käsitelty julkisuudessa kattavasti, on sitä tutkittu suhteellisen vähän oikeustieteellisessä, erityisesti perintöoikeudellisessa kirjallisuudessa. Tästä syystä onkin paikallaan perehtyä rekisteröidyn parisuhteen perimysvaikutusten lisäksi myös itse parisuhdelakiin ja sen taustoihin. Näin päästään parhaiten peilaamaan perimysoikeudellisten kysymysten merkitystä lain synnyssä.⁵⁶

Maailmalla on tehty lukuisia tutkimuksia siitä, kuinka suuri osa väestöstä on homoseksuaaleja. Lähteestä riippuen luvut vaihtelevat 2 ja 15 prosentin välillä. Erään tunnetun ruotsalaistutkimuksen mukaan homoseksuaaleja olisi aikuisista miehistä 3-5 prosenttia

⁵⁵ Kangas 2002: 104.

⁵⁶ Nykyinen työni evankelis-luterilaisen kirkon valtakunnallisen nuorisjärjestön, Nuorten Keskus ry:n, palveluksessa on kasvattanut mielenkiintoni aihetta kohtaan. Yksi keskeisimmistä syistä kirkosta eroamiselle on juuri kirkon kanta homoseksuaalisuuteen ja rekisteröityihin parisuhteisiin.

ja naisista 2-3 prosenttia.⁵⁷ Joka tapauksessa kyseessä on merkittävä joukko kansasta, joten lain valmistelu ja käyttöönotto oli epäilemättä perusteltua. Suomea ennen oli jo kaikissa muissa Pohjoismaissa säädetty erilliset lait koskien samaa sukupuolta olevien liittoja. Ruotsissa Lag om homosexuella sambor säädettiin jo vuonna 1987.⁵⁸

Vuonna 1997 antamassaan mietinnössä eduskunnan lakivaliokunta esitteli kuusi epäkohtaa, joihin suunnitellun parisuhdelain oli tarkoitus vastata. Epäkohtien joukossa mainittiin niin perintöverotus kuin myös se, että parisuhteen osapuolella ei silloisen lainsäädännön mukaan ollut minkäänlaista virallista asemaa toisen osapuolen kuolinpesässä.⁵⁹ Voidaan siis selkeästi todeta, että vaikka osa lain perusteista pohjasikin sosiologiaan ja myös välillisesti ihmisoikeudellisiin kysymyksiin, oli perintökysymyksillä kuitenkin huomattavan keskeinen rooli lain oikeuttajana ja perusteena.

Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston työryhmän vuonna 1999 tekemän ehdotuksen mukaan samaa sukupuolta oleville parikumppaneille ei olisi annettu mahdollisuutta perillisasemaan suhteessa toisiinsa. Eloon jääneellä parisuhdekumppanilla ei olisi esityksen mukaan ollut oikeutta kumppaneiden yhteisen kodin käyttöön toisen kuoltua ja omaisuus olisi eroteltu eloon jääneen parisuhdekumppanin ja vainajan kuolinpesän kesken.⁶⁰ Nämä ehdotukset eivät kuitenkaan tulleet sellaisenaan lopulliseen lakiin.

Parisuhdelaki, viralliselta nimeltään Laki rekisteröidystä parisuhteesta (9.11.2001/950), otettiin käyttöön 1.3.2002. Lain peruseräytteen mukaan kaksi samaa sukupuolta olevaa henkilöä sai mahdollisuuden rekisteröidä parisuhteensa sekä saada lähes samat oikeudet ja velvollisuudet kuin aviopuolisoillakin on. Suurin ero oli epäilemättä se, että avioliittolaista poiketen rekisteröintiä ei voi suorittaa kirkkovihkimisenä, vaan ainoastaan maistraatissa siviilivihkimisenä.⁶¹

Vaikka lainvalmisteluosaston työryhmän esitykset eivät menneetkään kaikki läpi, hyväksyttiin parisuhdelain yhteydessä kuitenkin lakivaliokunnan esityksestä erityinen lausuma, jonka mukaan muun muassa sellaisia säädöksiä, jotka koskevat avioliitonomaaisia suhteita, ei voida automaattisesti soveltaa samaa sukupuolta oleviin rekisteröimättömiin parisuhteisiin, siis ”avoliittopareihin”.⁶² Edellisten lisäksi rekisteröityyn parisuhteeseen

---

⁵⁷ Litmala 2003: 33.

⁵⁸ Pohjonen 1998: 145.

⁵⁹ Oikeusministeriö 1999: 5.

⁶⁰ Oikeusministeriö 1999: 28–29.

⁶¹ Kyyrönen 2003: 35.

⁶² Kangas 2002: 86–87.

ei myöskään sovelleta muun muassa isyyslain säädöksiä, eikä yhteisen sukunimen hankkiminen ole mahdollista parisuhdekumppaneille.⁶³

Perimyskysymyksiin parisuhdelaiilla oli huomattava vaikutus. Nykyään samaa sukupuolta olevat henkilöt, jotka ovat rekisteröineet parisuhteensa, rinnastetaan perintöoikeudessa ja myös verotuksessa puolisoihin. Näin ollen edellä alaluvussa 3.2.2. esitetyt aviopuolison perimyoikeutta koskevat säädökset pätevät myös parisuhdekumppaneiden kohdalla. Mikäli rekisteröidyssä parisuhteessa eläneeltä vainajalta ei jää rintaperillisiä, menee jäämistö parisuhdekumppanille. Vastaavasti parisuhdekumppaneilla on avio-oikeus toistensa omaisuuteen, ellei avioehdossa muuta todeta tai omaisuutta ei ole annettu pois lahjoituksin tai testamentilla. Leskeksi jääneellä parisuhdekumppanilla on oikeus pitää jakamattomana hallussaan parisuhdekumppanien yhteisenä kotina käytetty tai muu kodiksi sopiva, jäämistöön kuuluva asunto.⁶⁴

Rekisteröidyllä parisuhteella ei ole merkitystä lasten perimyksen, eli rintaperilliset perivät vainajan omaisuuden kaikissa tapauksissa. Tilanteessa, jossa lapsi elää rekisteröidyn parin perheessä, hän jää lakimääräisen perimyksen ulkopuolelle suhteessa sosiaalisesti vanhempansa. Tilanne voidaan luonnollisesti korjata testamentilla, mutta tuolloin lapsen asema perintöverotuksessa on epäedullinen, koska hänen katsotaan kuuluvan kolmanteen veroluokkaan.⁶⁵

2.4. Avioehdon vaikutus perimisessä

Avioehdosta kuulee usein puhuttavan paheksuvaan, jopa halveksuvaan sävyyn. Yleinen käsitys vaikuttaisi myös olevan, että avioehtoja tekevät ainoastaan erityisen rikkaat henkilöt. Tämä ei kuitenkaan selvitysten perusteella pidä paikkaansa. Eri arvioiden mukaan peräti 10–20 prosentissa avioliittoja ja rekisteröityjä parisuhteita on tehtynä jonkinlainen avioehto.⁶⁶ Useimmiten avioehdon taustalla on ajatus riskien karsimisesta. Riskiksi voidaan nähdä joko avioero tai puolison kuolema sekä niihin liittyvät taloudelliset vaikutukset. Huomattavan usein avioehdon keskeisimpänä tarkoituksena on turvata omaisuuden, esimerkiksi perheyhtiön osakkeiden, säilyminen suvussa puolison kuollessa. Kyse

---

⁶³ Aarnio & Kangas 2002: 2.

⁶⁴ Koponen 2003: 14.

⁶⁵ Sosiaali- ja terveysministeriö 2003: 19; ks. veroluokkajaosta tarkemmin alaluku 4.3.1.

⁶⁶ Gottberg 1996: 9.

on siis eräänlaisesta lakimääräisen perimysjärjestyksen vahvistuksesta, useimmiten puoliso ohittaen.⁶⁷ Lisäksi avioehdolla voi olla merkitystä verotuksen, tässä tapauksessa perintöverotuksen kannalta.

Avioehdon laatiminen on huomattavan säänneltyä. Avioehtoon edellytetään ensinnäkin kummankin osapuolen suostumusta, sen tulee olla määrämuotoinen, sisältäen muun muassa päiväyksen sekä avioehdon laatijaosapuolten ja kahden todistajan allekirjoitukset. Lisäksi avioehto tulee rekisteröidä maistraatissa.⁶⁸ Useimmiten avioehto tehdään pari kuukautta ennen avioliittoa, mutta se on mahdollista laatia myös missä tahansa vaiheessa myöhemmin, avioliiton solmimisen jälkeen. Haasteena voi kuitenkin olla se, että toinen osapuoli ei ehkä olekaan enää halukas avioehdon allekirjoittamiseen. Tästä syystä lienee varmintaa laatia sopimus ennen avioliittoon vihkimistä tai parisuhteen rekisteröintiä.⁶⁹

Avioehtoja voidaan nähdä olevan kolmea lajia; 1) sellaisia, jotka määräävät molempien omaisuuden kokonaan avio-oikeuden ulkopuolelle, 2) sellaisia, joissa määrätään tietty osuus tai omaisuuslaji molemmilta avio-oikeuden ulkopuolelle sekä 3) sellaisia, joissa jätetään ainoastaan toisen puolison omaisuus tai osa siitä avio-oikeuden ulkopuolelle. Avioehdolla voidaan määrätä sen hetkisen omaisuuden lisäksi myös sellaisesta omaisuudesta, jonka jompikumpi puolisoista saa myöhemmin omistukseensa, hankintatavasta riippumatta. Tärkeää on huomata, että avioliitossa ja rekisteröidyssä parisuhteessa elävillä puolisoilla on kummallakin itsenäinen vastuu omista veloistaan. Avio-oikeus ei aiheuta velkavastuuta puolison veloista. Näin ollen myöskään avioehtoa ei ole tarpeen käyttää velkojasuojana.⁷⁰

Yleisen käsityksen mukaan avioehtoa ei voi tehdä vain joko avioeroa tai kuolemantapausta koskevaksi, vaan se käsittää automaattisesti molemmat avioliiton raukeamistapaukset. Näin esitetään vielä myös 1990-luvulla kirjoitetuissa oppikirjoissa.⁷¹ Korkein oikeus on kuitenkin antanut asiasta vuonna 2000 ennakkotapauksen⁷², jonka mukaan avioehtoa, jossa erikseen määritellään sen voimassaolo ainoastaan joko avioeron tai kuolemantapauksen yhteydessä, on pidettävä tältä osin pätevänä ja sitä tulee soveltaa sanotun mukaisesti. Gottbergin (2005) mielestä kyseisestä, nimenomaan avioerotilannetta kos-

---

⁶⁷ Litmala 1998: 208.

⁶⁸ Gottberg 1996: 8.

⁶⁹ Lehtola 2001: 64.

⁷⁰ Aarnio & Kangas 2002: 53.

⁷¹ Gottberg 1996: 9.

⁷² KKO 2000:100.

keneesta ratkaisusta ei kuitenkaan voida suoraan päätellä sitä, että tällaisen avioehdon sanamuoto olisi pätevä myös avioliiton päättyessä jommankumman puolison kuolemaan.⁷³

Avioehtoon voidaan tehdä sekä lykkäviä että purkavia ehtoja. Lykkäävän ehdon tapauksessa avioehto astuu voimaan vasta tietyn tapahtuman toteuduttua. Purkavan ehdon merkitys puolestaan on, että avioehto voi raueta, mikäli avioehdossa määrätty tietty asia toteutuu.⁷⁴ Mikäli avioehtoa ei syystä tai toisesta nähdä enää tarpeelliseksi ja se ei ole purkautunut laillisen purkavan ehdon avulla, voidaan avioehdon olemassaolo kumota tekemällä uusi avioehtosopimus, jossa purkaminen todetaan. Samalla tavalla avioehtoon voidaan myös tehdä haluttuja muutoksia.⁷⁵

Avio-oikeuden toteutumisen estäminen ei kaikissa tapauksissa edellytä avioehdon tekemistä. Mikäli toinen puolisoista on saanut testamentilla omaisuutta haltuunsa ja testamentissa on erikseen todettu, että saajan aviopuolisolla ei ole avio-oikeutta kyseiseen omaisuuteen, pätee testamentin määräys, vaikka erillistä avioehtoa kyseisestä omaisuudesta ei olisikaan. Näin ollen, mikäli perinnön saanut puoliso kuolee, leski ei saa avio-oikeuden perusteella osuutta vainajan perintönä saamasta omaisuudesta, muusta omaisuudesta kylläkin.⁷⁶ Toisaalta avioehtokaan ei kaikissa tapauksissa estä perinnön siirtymistä avio-oikeuden perusteella puolisolle. Nimittäin, mikäli vainajalta ei jää jälkeensä lapsia ja hän ei ole tehnyt omaisuudestaan testamenttia, perii leski vainajan avioehdosta huolimatta.

---

⁷³ Gottberg 2005: 17.

⁷⁴ Aarnio & Kangas 2002: 54.

⁷⁵ Gottberg 1996: 9.

⁷⁶ Gottberg 1996: 10.

3. TESTAMENTTI

3.1. Testamentti asiakirjana

Testamentissa on kyse kuoleman varalle tehtävästä oikeustoimesta, jonka avulla on tarkoitus toteuttaa perittävän toive hänen omaisuutensa jakautumisesta. Useimmiten testamentilla tarkoitetaan nimenomaan sitä asiakirjaa, johon vainajan viimeinen tahto on kirjattuna.⁷⁷ Perintö jakautuu pääsäännön mukaan testamenttiin kirjatulla tavalla. Mikäli testamenttia ei ole laadittu, menee perintö vainajan perillisille edellä esitellyn lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaan.

Testamentti on tullut ruotsalais-suomalaiseen oikeuskäytäntöön katolisen kirkon avulla. Sen lisäksi, että testamentti nähdään nimenomaan kuolemanvaraistoimena, sen on katsottu olevan myös sekä yksipuolinen että samalla vastikkeeton oikeustoimi.⁷⁸ Perittävä voi antaa testamentilla omistusoikeuden omaisuuteensa tai sen osaan haluamalleen henkilölle ilman, että perinnönsaajan on täytynyt suorittaa esimerkiksi työpalveluksia tai omaisuuden siirtoja perinnön jättäjälle.

Testamentin voi tehdä kenen tahansa luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön hyväksi. Huomattavaa kuitenkin on, että testamentin saajan tulee olla elossa perittävän kuollessa, tai hänen tulee vähintäänkin olla tuolloin siitetty. Toisaalta testamentti voidaan tehdä myös edellä mainittujen luonnollisten henkilöiden vastaisuudessa syntyvien lasten hyväksi.

Koska testamentissa on nimenomaan kyse perittävän viimeisestä tahdosta, tulee testamentin olla myös helposti muutettavissa ja tarpeen tullen myös peruutettavissa. Testamentin muuttaminen tapahtuu laatimalla uusi testamentti, jossa selkeästi todetaan, että sillä muutetaan edellistä testamenttia tietyiltä osiltaan. Testamentissa oleva päivitys luonnollisesti ratkaisee viime kädessä sen, mikä perittävän laatimista testeista on uusin ja siis voimassa oleva.

Testamentin peruutus tapahtuu käytännössä samoin perustein kuin testamentin muuttaminenkin. Vaikka testamentin tekijä olisi erityisesti luvannut olla peruuttamatta testamenttia, hänellä on siihen täysi oikeus. Peruuttaminen, kuten muuttaminenkin, edellyttää luonnollisesti sitä, että perittävä on edelleen kykenevä tahdonilmaisuuksiin. Testamentin

---

⁷⁷ Gottberg-Talve 1988: 99.

⁷⁸ Gottberg-Talve 1988: 100.

voi peruuttaa samassa muodossa kuin se on laadittukin, mutta tämä ei ole edellytys. Niin sanotun testamentin vapaaehtoisen peruuttamisen periaatteiden mukaan testamentin voi peruuttaa oikeastaan millä tavalla tahansa; polttamalla, repimällä ja niin edelleen. Testamentin peruutukseksi käy jopa suullinen peruuttaminen, mikäli se on todistettavissa. Tällöin ei ole merkitystä sillä, onko testamentti tosiasiallisesti olemassa vielä vainajan kuollessa.⁷⁹

Kuten edellä testamentin peruuttamisessa kävi jo välillisesti ilmi, testamentti ei ole missään mielessä sopimus, ei edes puolisoitten yhteisen, keskinäisen testamentin tapauksessa. Niinpä testamenttien tulkinnassa noudatetaan sopimusoikeudellisista periaatteista poiketen niin sanottua subjektiivisen tulkinnan periaatetta.⁸⁰ Perintökaaren 11 luvun 1 §:n 1 momentissa todetaankin, että testamenttia on tulkittava niin, että tulkinnan voidaan olettaa vastaavan vainajan toivetta.⁸¹ Testamentin teksti ei useinkaan ole täysin yksiselitteinen, jolloin tulkinta on välttämätöntä. Testamentti saattaa olla huonosti laadittu, tai siihen sisältyvä kirjoitusvirhe tai epäselvä sanonta antavat helposti väärän käsityksen tosiasiallisesta tarkoituksesta. Tällöin on erittäin tärkeää selvittää perittävän todellinen tahto. On myös mahdollista, että testamentti on laadittu useita vuosikymmeniä ennen perittävän kuolemaa, jolloin olosuhteet ovat saattaneet merkittävästi muuttua. Tämä johtaa siihen, että joissakin tapauksissa testamentin olemassaolo menettää kokonaan merkityksensä testamenttia tulkittaessa.⁸²

Testamentin lainvoimaisuus saavutetaan perittävän kuoleman jälkeen, kun testamentti on annettu kaikille vainajan perillisille tiedoksi ja he ovat hyväksyneet testamentin tai ilmoittaneet, etteivät aio moittia sitä. Perillisillä on kuitenkin oikeus moittia testamenttia nostamalla asiasta kanne käräjäoikeudessa kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat saaneet testamentin tiedoksi. Näin ollen, mikäli kaikki perilliset eivät suoraan hyväksy testamenttia ja/tai eivät kerro, aikovatko nostaa asiasta kanteen, saavuttaa testamentti lainvoiman vasta kuusi kuukautta tiedoksiannon jälkeen. Jos joku perillisistä nostaa kuuden kuukauden aikana kanteen, siirtyy lainvoimaisuuden saavuttaminen luonnollisesti vielä huomattavasti pidemmälle.⁸³

---

⁷⁹ Kangas 2006: 421.

⁸⁰ Kangas 2006: 419.

⁸¹ PK 11:1.1.

⁸² Gottberg-Talve 1988: 102–103.

⁸³ Linnainmaa 2002: 64.

3.2. Testamentin muotovaatimukset

3.2.1. Normaali tilanne

Testamentille on asiakirjana huomattavan ankarat muotovaatimukset. Testamentin vähimmäisvaatimuksina on, että se on allekirjoitettu ja että se on kahden esteettömän todistajan oikeaksi toteama. Testamentin on myös oltava kirjallinen, suullista hätätilatetestamenttia lukuun ottamatta. Testamentin voi kuitenkin kirjoittaa joko käsin tai koneella. Materiaalilla, jolle testamentti on laadittu, ei ole myöskään merkitystä.⁸⁴

Testamentin allekirjoittamiseen sisältyy tietyt erilliset määräykset. Ensinnäkin, allekirjoittamaton testamentti on kaikissa tapauksissa pätemätön, vaikka se muuten täyttäisikin testamentille asetetut muotovaatimukset. Mikäli henkilö on kirjoitustaitoinen, tulee hänen itse merkitä testamenttiin oma allekirjoituksensa. Kirjoitustaidoton voi pääsäännön mukaan korvata allekirjoituksensa puumerkillään. Tietyissä tapauksissa toinen henkilö voi auttaa allekirjoittamisessa, mutta testamentin tekijän eli testaattorin pitää kuitenkin itse osallistua allekirjoittamiseen. Ainoastaan silloin, kun erityinen sairaus tai muu vakava este aiheuttaa testaattorille fyysisen mahdottomuuden testamentin allekirjoittamiseen, voi toinen henkilö tietyin edellytyksin allekirjoittaa asiakirjan hänen puolestaan.⁸⁵ Korkeimman oikeuden vuonna 1964 antaman ratkaisun mukaan pelkästään se, että henkilö itse kokee itsensä kirjoitustaidottomaksi, ei riitä perusteeksi luopua omakätisestä allekirjoituksesta, vaan asia tulee voida osoittaa toteen muilla tavoilla.⁸⁶

Testamentin toinen ehdoton vaatimus, todistaminen, sisältää niin ikään tiettyjä erityisvaatimuksia, joihin on syytä tutustua tarkemmin. Testamentin todistamiseen tarvitaan kaikissa tapauksissa kaksi esteetöntä, vähintään 15-vuotiasta todistajaa. Esteellisiä todistamaan ovat niin perittävän aviopuoliso, lähisukulainen, ottovanhempi ja ottolapsi kuin myös sisarten ja veljien puoliset sekä langot. Lisäksi esteellisiä ovat kaikki ne, jotka hyötyvät jollakin tavalla testamentin sisällöstä, tai ovat läheistä sukua henkilölle, jota testamentti hyödyttää. Sen sijaan esimerkiksi avopuoliso tai kihlattu ei ole esteellinen testamentin todistajaksi, olettaen, että hän ei ole testamentin saaja. Avopuolison tai kihlatun läheinen suhde perittävään saattaa kuitenkin aiheuttaa niin sanotun intressijääviyden, joka puolestaan saattaisi vaikuttaa testamentin sisältöön. Intressijääviys ei kuitenkaan johda koko testamentin mitätöintiin, vaan ainoastaan siltä osin, miltä todistaja-

---

⁸⁴ Aarnio & Kangas 2002: 288.

⁸⁵ Aarnio & Kangas 2002: 288.

⁸⁶ KKO 1964 II 106.

na toiminut intressijäävä on suhteessa johonkin testamentin saajista. Edelleen on pantava merkille, että todistajan esteellisyyteen vaikuttaa ainoastaan testamentin todistamishetkellä vallitseva tilanne. Jos testamentin todistajana toiminut henkilö tulee esteelliseksi suhteessa testamenttiin sen laatimisen jälkeen, ei sillä ole testamentin mitätöivää vaikutusta, kunhan todistaja on ollut esteetön todistamishetkellä.⁸⁷

Testamentin todistajien tulee olla yhtä aikaa läsnä. Heidän tulee todistaa ennen kaikkea, että testaattori on itse heidän paikalla ollessaan allekirjoittanut testamentin tai kertonut heille allekirjoittaneensa testamentin aikaisemmin ja edelleen tunnustanut testamenttiin kirjoitetun allekirjoituksen olevan hänen omansa. Todistajien tulee niin ikään tietää todistavansa nimenomaan testamenttia, eikä jotakin muuta asiakirjaa. Sen sijaan todistajien ei ole tarpeen tietää testamentin sisältöä. Heidän ei myöskään tarvitse välttämättä tuntea testamentin tekijää etukäteen, mikäli he toteavat hänen henkilöllisyytensä muuten. Suositeltavaa on, että testamenttiin kirjataan niin sanottu todistuslauselma, jossa testamentin todistajat toteavat tuntevansa testamentin allekirjoittaneen henkilön tai todenneensa hänen henkilöllisyytensä muuten. Lauselmassa ilmaistaan myös se, että testamentin tekijä on omasta vapaasta tahdostaan allekirjoittanut testamentin ja todennut sen olevan hänen viimeinen tahtonsa. Todistuslauselman loppuun todistajat laittavat omat allekirjoituksensa, ammattinsa ja kotikuntansa. Suositeltavaa olisi lisäksi, että todistajat kirjaisivat testamenttiin nimenselvennöksensä, henkilötunnuksensa ja osoitteen.⁸⁸ Näin todistajat on mahdollista tavoittaa epäselvissä tapauksissa, mikäli testamenttia tai sen sisältöä joudutaan testaattorin kuoltua tulkitsemaan.

Vähimmäismuotovaatimukset täyttyvät, kun testamentti on testaattorin ja todistajien allekirjoittama. Muiden muodollisten seikkojen puuttuminen ei yleensä aiheuta testamentin pätemättömyyttä. Näin ollen esimerkiksi testamentin päivääminen ei ole pakollista.⁸⁹ Päiväyksen merkitseminen olisi kuitenkin erittäin tärkeää. Erityisesti silloin, kun perittävä on laatinut useita testamentteja, voidaan juuri päiväyksestä selvittää, mikä testamentteista on viimeisin.

Asiakirjan ei tarvitse välttämättä olla otsikoitu testamentiksi, mikäli laatijan tarkoitus käy siitä kuitenkin selville. Korkein oikeus on antanut asiaan liittyen useita ennakkopäätöksiä, muun muassa vuonna 1938, jolloin puolisoitten laatimien lahjakirjojen tulkittiin

⁸⁷ Aarnio & Kangas 2000: 146–149.

⁸⁸ Aarnio & Kangas 1994: 216–217.

⁸⁹ Aarnio & Kangas 2002: 288.

tarkoittavan puolisoiden keskinäistä testamenttia, huolimatta siitä, että sanaa ”testamentti” ei kummassakaan lahjakirjassa luenut.⁹⁰

3.2.2. Häätätilatestamentti

Tietyissä, ennalta arvaamattomissa tilanteissa normaalimuotoisen testamentin laatimiseen ei ole mahdollisuutta. Useimmiten tällaisia tilanteita ovat erilaiset onnettomuudet, joissa voidaan pitää todennäköisenä, että henkilö menehtyy saamiinsa vammoihin. Vastaavasti henkilö on voinut yhtäkkiesti sairastua tai saada vakavan sairauskohtauksen, jolloin hänellä ei ole kykyä normaalin testamentin laatimiseen. Häätätilatestamentissa onkin itse asiassa kysymys juuri normaaleista muotovaatimuksista poikkeamisesta, perustellusta syystä.

Hätätilatestamentti voidaan laatia joko suullisesti tai kirjallisesti. Tärkeää on huomata, että suullinenkaan testamentti ei ole vapaamuotoinen, vaan sitä rajoittavat tietyt säädökset. Mikäli henkilö antaa suullisen testamentin, tulee paikalla olla yhtä aikaa kaksi esteettöntä todistajaa. Jos tämä ehto ei täyty, ei suullista testamenttia voida pitää pätevänä. Luonnollisesti vaatimuksena suulliselle testamentille on lisäksi normaalimuodosta poikkeamiseen oikeuttavan, pakottavan syyn olemassaolo, siis käytännössä se, ettei muunlaisen testamentin laatimiselle ole aikaa. Itsemurhatapausten kohdalla henkilön itse kokeman ajan vähyyden ja siitä johtuvan psyykkisen esteen on katsottu olevan riittävä peruste suullisen hätätilatestamentin laatimiselle. Yleisesti ei kuitenkaan voida todeta, että henkilön oma ajatus siitä, että hänellä ei ole aikaa normaalimuotoisen testamentin laatimiseen, automaattisesti oikeuttaisi hätätilatestamentin.⁹¹

Kirjallisen hätätilatestamentin tapauksessa testamentin tekijä itse kirjoittaa testamentin tekstin ja laittaa alle oman nimensä. Mikäli edellä esitetyt hätätilatestamentin laatimisedellytykset muutoin täyttyvät, ei kirjallisen hätätilatestamentin yhteydessä vaadita todistajia. Varsinaisena edellytyksenä on käytännössä ainoastaan, että testaattori on kirjoittanut testamentin kokonaan omakätisesti. Itse asiassa voidaan todeta, että mitä enemmän henkilön voidaan katsoa olleen sielullisessa ahdinkotilassa, sitä vähemmän vaatimuksia testamentin muodolle asetetaan. Tärkeintä on saada vainajan viimeinen

---

⁹⁰ KKO 1938 II 78.

⁹¹ Aarnio & Kangas 1994: 218–219.

tahto yksiselitteisesti ja riidattomasti selville. Kirjallinen hätätilatestamentti on useimmiten käytössä itsemurhatapauksissa.⁹²

Sekä suullista että kirjallista hätätilatestamenttia säätelee erityinen voimassaoloaika. Hätätilatestamentti raukeaa automaattisesti kolmen kuukauden kuluttua sen esteen lakkaamisesta, jonka vuoksi testamentti on aikoinaan laadittu.⁹³ Toisin sanoen, mikäli henkilö selviää onnettomuudesta tai muusta kuolemanuhkasta hengissä, tulee hänen laatia uusi testamentti normaalimuotoisena. Toisin kuin hätätilatestamentin laatimisedellytysten kohdalla, hätätilatestamentin raukeaminen ei edellytä muotovirheeseen vetoamista määräajassa. Raukeamisen toteamiseksi tulee sen sijaan nostaa vahvistuskanne.⁹⁴

3.3. Testamentin pätemättömyys

3.3.1. Testamentin tekijä

Testamentin pätevyuden edellytyksenä ovat luonnollisesti edellä esitetyt testamentin muotovaatimukset sekä todistajaan henkilönä liittyvät erityisvaatimukset. Näidenkään täytyminen ei kuitenkaan kaikissa tapauksissa vielä takaa testamentin pätevyyttä. Myös testamentin tekijään on liitetty tiettyjä vaatimuksia. Ensinnäkin, testaattorin tulee olla vähintään 18-vuotias. Poikkeuksena tästä ovat tilanteet, joissa henkilö on solminut avioliiton ennen täysi-ikäisyyttään. Avioituessaan henkilö saa automaattisesti myös oikeuden testamentin laatimiseen.⁹⁵ Erityisen mielenkiintoista on, että vaikka alle 18-vuotiaana naimisiin mennyt henkilö eroaisi ennen täysi-ikäisyyttään, hän kuitenkin säilyttää koko ajan kerran saavuttamansa testamenttausoikeuden. Toisaalta, mikäli henkilö ei ole koskaan ollut naimissa, ei edes hänen itsensä täysi-ikäisenä antama hyväksyminen alaikäisenä tekemäänsä testamenttiin poista testamentin pätemättömyyttä. Henkilön tulee tällöin laatia kokonaan uusi testamentti. 15 vuotta täyttäneen, mutta alle 18-vuotiaan henkilön tekemä testamentti ei kuitenkaan ole pätemätön, mikäli testamentissa määrätään sellaisesta omaisuudesta, jota nuoren on oikeus itse hallita. Tällaista omai-

---

⁹² Aarnio & Kangas 2002: 292.

⁹³ Norri 1986: 78.

⁹⁴ Aarnio & Kangas 1996: 220.

⁹⁵ Kangas 2002: 181–182.

suutta ovat esimerkiksi hänen omat työtulonsa, niistä saatu tuotto sekä tuloilla hankittu omaisuus.⁹⁶

Alaikäisyyden lisäksi myös tietyt sairaudet saattavat poistaa henkilön testamentintekokelpoisuuden ja näin aiheuttaa tällaisen henkilön laatiman testamentin pätemättömyyden. Ajatuksena on, että vakava sairaus on saattanut muuttaa tai vaurioittaa henkilön mieltä siinä määrin, että hän ei ole enää kykeneväinen itsenäiseen ajatteluun ja päätöksentekoon. Sairauksista tuodaan normaalisti esiin niin sieluntoiminnalliset häiriöt, dementia kuin myös afasia eli kielellisen viestinnän häiriö. Myös kehitysvammaisuus saattaa aiheuttaa testamentintekokelpoisuuden menetyksen. Huomattavaa kuitenkin on, että kaikkien sairauksien kohdalla ratkaisevaa on sairauden aste. Näin esimerkiksi motorinen afasia eli mykkyys ei estä kirjallisen tekstin tuottamista, eikä niin sanottujen heikkolahjaisten katsota kuuluvan kehitysvammaisiin. Molemmilla ryhmillä on siis täydet oikeudet testamentin laatimiseen.⁹⁷

Tilanteissa, joissa täysi-ikäiselle henkilölle määrätään edunvalvoja, henkilö ei kuitenkaan menetä oikeustoimikelpoisuuttaan, eikä siis myöskään testamentintekokelpoisuuttaan. Jopa vajaavaltaiseksi julistetulla henkilöllä säilyy periaatteessa oikeus testamentin laatimiseen, oikeustoimikelpoisuuden puuttumisesta huolimatta. Vajaavaltaisen edunvalvojalla ei sen sijaan ole oikeutta laatia testamenttia edustamansa henkilön puolesta. Tällainen testamentti todettaisiin automaattisesti pätemättömäksi.⁹⁸

Testamentintekokelpoisuus saattaa kumoutua myös ulkoisten tekijöiden vaikutuksesta. Testamenttia, joka on laadittu alkoholin tai huumeiden vaikutuksen alaisena, ei voida pitää pätevänä. Asiaan ei juurikaan vaikuta se, onko kysymyksessä ollut sen hetkinen humala- tai huumaustila, vai onko kysymyksessä jatkuva, pitkäaikaiskäytöstä johtuva vajavaisuus selkeään ajatteluun. Yhtä lailla testamentti on pätemätön, mikäli testaattori on fyysisesti pakotettu testamentin laatimiseen tai hänet on taivuteltu siihen käyttäen hyväksi hänen tahtonsa heikkoutta tai ymmärtämättömyyttä. Toisin kuin sopimusten kohdalla, taivuttelu voi suhteellisen helposti johtaa testamentin pätemättömyyteen. Lisäksi testamentti voidaan todeta pätemättömäksi, mikäli henkilö on petollisesti viety testamentin laatimiseen.⁹⁹

---

⁹⁶ Aarnio & Kangas 1994: 221.

⁹⁷ Aarnio & Kangas 2002: 300–304.

⁹⁸ Kangas 2006: 410.

⁹⁹ Aarnio & Kangas 2002: 304–306.

3.3.2. Testamenttiehdot

Testamenttiin kirjatut ehdot saattavat aiheuttaa koko testamentin tai testamentin osan pätemättömyyden. Tällaisia ehtoja kutsutaan kielletyiksi ehdoiksi. Kiellettyjen ehtojen lisäksi on kuitenkin olemassa myös niin sanottuja sallittuja testamenttiehtoja, kuten purkava ehto, tarkoitemääräys, syytinki sekä avio-oikeuden poissulkeminen. Nämä eivät aiheuta testamentin pätemättömyyttä. Myös testamenttiin kirjatut toivomukset voidaan tiettyssä mielessä nähdä sallittuina testamenttiehtoina, vaikka niiden rikkomisesta ei aiheudukaan minkään oikeuden menetystä.¹⁰⁰

Purkavalla ehdolla tarkoitetaan testamenttiin kirjattua määräystä, jonka rikkoja menettää testamentilla saamansa omaisuuden. Purkavalla ehdolla saatetaan esimerkiksi määrätä, että kukaan testamentinsaajista ei saa viedä testamentin käsittelyä oikeuteen. Tällaisella ehdolla voidaan luonnollisesti välttää perillisten välisiä riitoja. Tarkoitemääräyksellä tarkoitetaan puolestaan sellaisia ohjeita, jotka velvoittavat testamentinsaajan tiettyyn toimintaan. Suhteellisen yleinen tarkoitemääräys testamentissa on velvoite perittävän haudanhoidosta. Vastaavasti testaattori on voinut testamentissaan määrätä rahallista omaisuutta perivän henkilön lahjoittamaan perinnöstä vuosittain tietyn summan esimerkiksi Kirkon Ulkomaanavulle. Tärkeää on huomata ero pelkän toivomuksen ja selkeän tarkoitemääräyksen välillä. Mikäli testamentin saaja ei noudata tarkoitemääräyksen velvoitetta, voi esimerkiksi vainajan perillinen nostaa asiasta kanteen.¹⁰¹

Sallituista ehdoista lienee paikallaan vielä paneutua avio-oikeuden poissulkevaan ehtoon. Tämän avulla testaattori voi laillisin menetelmin estää perillistensä tai testamentinsaajien puolisoitten pääsemisen osallisiksi perittävästä omaisuudesta. Kyseinen ehto voi muodostaa testamentin koko sisällön, ja näin useasti onkin. Käytännössä avio-oikeuden poissulkevassa ehdossa on nimensä mukaisesti kyse siitä, ettei perillisten tai testamentinsaajien aviopuolisoilla ole avio-oikeutta vainajalta jälkeenjäävään omaisuuteen.¹⁰² Tapaus on parhaiten selvitettävissä esimerkin avulla:

Esimerkki 4:

Henkilö A halusi omaisuutensa jakautuvan tasan kolmen lapsensa kesken. Hänen aviopuolisonsa ei ollut enää elossa. A ei ollut erityisemmin mieltynyt lapsensa B ja C puolisoihin ja epäili avioerojen todennäköisyyttä kummassakin tapauksessa. A ei halunnut, että B:n ja C:n puoliset pääsisivät erotilanteessa hyö-

¹⁰⁰ Linnainmaa 2002: 74–76.

¹⁰¹ Linnainmaa 2002: 75.

¹⁰² Linnainmaa 2002: 76.

tymään lapsiensa häneltä perimästään omaisuudesta. A:n lapsi D ei ollut naimisissa. Lapsi B oli tehnyt avioehdon, mutta C ei, joten A päätti laatia testamentin, jossa hän määräsi, että lasten B, C ja D perimä omaisuus ei saisi mennä heidän puolisoilleen avio-oikeuden perusteella.

Esimerkin perittävän (A) ei olisi tarvinnut laatia testamenttia omaisuuden jakautumiseksi tasan lastensa kesken, koska he olisivat olleet oikeutettuja perintöön joka tapauksessa. Sen sijaan A:n tahto siitä, että omaisuus ei mene jatkossa, joko avioeron tai kuoleman kautta, hänen lapsiensa puolisoille, pakotti hänet testamentin laatimiseen. B oli tehnyt avioehdon, mutta C ei, joten vähintäänkin C:n puoliso olisi saanut C:n kuollessa tai heidän välisen avioliiton päättyessä avio-oikeuden nojalla osuutensa C:n A:lta saamasta perinnöstä. Lisäksi lapsi D olisi saattanut avioitua myöhemmin, testamentin laatimisen jälkeen, mahdollisesti tekemättä avioehto. On myös tärkeää huomata, että testamenttiin kirjattua avio-oikeuden poissulkemista ei voi henkilön kuoleman jälkeen muuttaa, mutta sen sijaan B olisi voinut koska tahansa purkaa avioehdon puolisonsa kanssa. Tällöin A:lta peritty omaisuus olisi ollut myös B:n puolison ulottuvilla.

Edellä esiteltyt sallitut ehdot eivät aiheuta testamentin pätemättömyyttä. Sen sijaan luvun alussa mainitut kielletyt ehdot, kuten hyvän tavan vastaiseen käyttäytymiseen velvoittaminen tai normaalin elämän huomattava rajoittaminen, johtavat tietyissä tapauksissa testamentin tai sen osan pätemättömyyteen. Epäilemättä yleisin kielletty testamenttiehto on sellainen, jossa todetaan testamentin saajan menettävän perimänsä omaisuuden, mikäli hän avioituu tai rekisteröi parisuhteensa jonkun tietyn henkilön kanssa. Yleisemminkään testamentilla ei saa ohjailla sellaisia henkilön valintoja, joiden tekemiseen jokaisella ihmisellä on lain perusteella täysi oikeus. Testamentin saajaa ei luonnollisesti voi myöskään velvoittaa mihinkään arveluttavaan tai moraalittomaan toimintaan tai sellaiseen asiaan, jota on käytännössä mahdotonta täyttää.¹⁰³

Tärkeää on huomata, että kielletyt testamenttiehdotkaan eivät läheskään aina tee testamenttia pätemättömäksi. Tilanne riippuu siitä, onko kysymyksessä niin sanottu purkava vai lykkäävä ehto. Purkavan kielletyn ehdon tapauksessa testamentti säilyy entisellään, ainoastaan kielletty ehto julistetaan sitomattomaksi. Lykkäävien kiellettyjen ehtojen tapauksissa testamentti sen sijaan todetaan kokonaan pätemättömäksi. Tällaisia ehtoja ovat muun muassa sellaiset, joissa testamentin saajan edellytetään tekevän tietty moraaliton teko omaisuuden saamiseksi.¹⁰⁴

---

¹⁰³ Aarnio & Kangas 2002: 310.

¹⁰⁴ Aarnio & Kangas 2002: 310.

Mielenkiintoisena yksityiskohtana on vielä paikallaan tarkastella tapausta, jossa testamentilla määrätään perittävä omaisuus aviopuolisolle, parisuhdekumppanille tai kihlakumppanille. Kyseessä ei siis ole varsinainen testamenttiehto, vaan pikemminkin testamentin saajaan liittyvä kysymys, jolla kuitenkin on vaikutusta testamentin pätevyYTEEN. Mikäli avioliitto, rekisteröity parisuhde tai kihlakumppanuus päättyy testamentin laatijan kuolemaan, ei tapaukseen luonnollisestikaan sovelleta mitään erityissäädestä, vaan testamentti on sellaisenaan voimassa. Kuitenkin, mikäli suhde on päättynyt eroon ennen testamentin laatijan kuolemaa, todetaan myös testamentin samalla rauenneen. Vaikka testaattori ei siis olisi muuttanut tai hävittänyt testamenttiansa eron jälkeen ennen kuolemaansa, testamentti katsotaan lähtökohtaisesti pätemättömäksi. Oletuksena tässä on, että testamentissa on haluttu määrätä omaisuus nimenomaan puolisolle. Toisaalta kysymyksessä on ainoastaan oletus, joten se voidaan kumota vastanäytöllä. Todistustaakka on kuitenkin sillä henkilöllä, useimmiten siis vainajan entisellä puolisollla, joka väittää testamentin olevan edelleen voimassa, muuttuneista olosuhteista huolimatta.¹⁰⁵

Tällainen testamentin pätemättömyysolettama tulee epäilemättä yllätyksenä monille, jotka ovat pitkän avioliiton jälkeen eronneet, mutta jättäneet kuitenkin tietoisesti aikoinaan laaditun testamentin voimaan. Vastanäytön löytäminen oletukselle ei liene kaikissa tapauksissa helppoa. Urpo Kankaan (2006) mukaan edellä esiteltyä olettamaa on sovellettu nykyään myös avoliittoihin ja voidaan yhtä lailla soveltaa edelleen rekisteröimättömiin parisuhteisiin.¹⁰⁶

3.4. Testamenttilajit

Testamentit voidaan jakaa niin sanottuihin yleistestamentteihin ja erityisjälkisäädöksiin. Yleistestamentin saaja on automaattisesti myös kuolinpesän osakas. Erityisjälkisäädöksessä määrätään johonkin tiettyyn esineeseen tai asiaan omistus-, käyttö- tai tuotto-oikeus. Erityisjälkisäädöksen eli legaatn saaja ei näin ole kuolinpesän osakas, mikäli testamentin tulkinta ei muuta osoita.¹⁰⁷

Testamentit voidaan jakaa ryhmiin myös sen mukaan, minkälainen määräysvalta niiden avulla saajalle syntyy. Laajimmillaan testamentin saaja saa kaikki ne oikeudet, jotka

¹⁰⁵ Aarnio & Kangas 2000: 354–355.

¹⁰⁶ Kangas 2006: 412.

¹⁰⁷ Kangas 2002: 184–185.

kuuluisivat omistajalle. Tällöin puhutaan *täydestä omistusoikeustestamentista*.¹⁰⁸ Täyden omistusoikeustestamentin saaja voi määrätä saamastaan omaisuudesta haluamallaan tavalla, kenenkään sitä rajoittamatta. Henkilö voi muun muassa luovuttaa omaisuutta joko vastikkeellisesti tai vastikkeetta ja myös tehdä kyseisestä omaisuudesta testamentin. Hänellä on siis mahdollisuus päättää omaisuuden kohtalosta sekä elinaikansa että myös sen jälkeen. Lisäksi täyden omistusoikeustestamentin saaja voi käyttää saamaansa omaisuutta oman tai muiden luoton vakuutena, ja vastaavasti kyseinen omaisuus voidaan ulosmitata saajan velasta. Saaja voi myös vapaasti käyttää omaisuudesta tulevan koron ja tuoton.¹⁰⁹

Täyden omistusoikeustestamentin lisäksi on olemassa myös niin sanottu *rajoitettu omistusoikeustestamentti*, joka on edellistä jossain määrin monimutkaisempi. Rajoitetun omistusoikeustestamentin saaja saa kyllä täyden omistusoikeuden omaisuuteen elämänsä ajaksi, mutta hän ei voi määrätä omaisuuden kohtalosta kuolemansa jälkeen. Hänellä ei siis ole oikeutta testamentata kyseistä omaisuutta edelleen, vaan omaisuus menee henkilön kuoleman jälkeen alkuperäisessä testamentissa määrätylle toissijaiselle perilliselle.¹¹⁰

Esimerkki 5:

Vainaja A on eläessään laatinut testamentin, jonka perusteella koko hänen omaisuutensa siirtyy rajoitetulla omistusoikeudella hänen puolisolleen B. Testamentissa todetaan lisäksi, että B:llä on oikeus määrätä omaisuudesta eläessään haluamallaan tavalla, mutta hän ei voi testamentata sitä edelleen, vaan B:n kuoleman jälkeen omaisuus siirtyy hänen A:n pojalle C.

Esimerkin perusteella B voi vapaasti päättää omaisuudesta koko elinaikansa, mutta kun hän kuolee, menee omaisuus automaattisesti C:lle. Mikäli B olisi tästä huolimatta tehnyt A:lta saamastaan omaisuudesta testamentin, olisi B:n testamentti mitätön tältä osin. A:n tahtoa ei voi millään ohittaa. C:llä olisi kuitenkin oikeus vaatia lakiosaansa jo A:n kuoltua, testamentin ohjeistuksesta huolimatta.¹¹¹ Mikäli C ei vaadi lakiosaansa, koko omaisuus siirtyy hänelle vasta B:n kuoltua. Lisäksi on huomattava, että vaikka B ei voikaan testamentin avulla pätevästi siirtää omaisuutta eteenpäin, voi hän elinaikanaan tehdä velkaa, jonka vakuudeksi laitetaan A:lta peritty omaisuus. Mikäli velka on B:n kuollessa

¹⁰⁸ Kangas 2002: 185.

¹⁰⁹ Aarnio & Kangas 2002: 315–316.

¹¹⁰ Kangas 2006: 415.

¹¹¹ Aarnio & Kangas 2002: 316.

edelleen maksamatta, jää C:n oikeus omaisuuteen toissijaiseksi velkojien jälkeen. On siis mahdollista, että C ei saa omaisuutta lainkaan.¹¹²

Merkittävä osa rajoitetuista omistusoikeustestamenteista on puolisojen välisiä *keskinäisiä testamentteja*. Keskinäisellä testamentilla tarkoitetaan ylipäänsä kahden henkilön laatimaa yhteistestamenttia, jolla molemmat osapuolet testamenttaavat omistus- tai hallinto-oikeuden omaan omaisuuteensa toisilleen. Useimmiten keskinäiset testamentit ovat nimenomaan puolisojen välisiä, mutta mikään ei estä tekemästä keskinäistä testamenttia esimerkiksi samassa asunnossa asuvien sisarusten kesken.¹¹³

Rakenteellisesti keskinäinen testamentti on yksi asiakirja, joka sisältää kaksi testamenttia. Tästä syystä testamentin loppuun tulee molempien henkilöiden allekirjoitukset. Tärkeää on huomata, että keskinäinen testamentti tulee sovellettavaksi vain ensiksi kuolleen henkilön osalta. Edellä esitellystä rajoitetusta omistusoikeustestamentista poiketen keskinäisessä testamentissa ei ole välttämätöntä määritellä sitä, mitä ensin kuolleen omaisuudelle tapahtuu keskinäisen testamentin toisen osapuolen kuoleman jälkeen. Usein keskinäisissä testeissä on kuitenkin maininta, että omaisuus joko jakautuu molempien kuoltua lakimääräisen perimysjärjestyksen perusteella tai se menee kokonaisuudessaan ensiksi kuolleen henkilön perillisille.¹¹⁴ Mikäli toissijaiset perinnönsaajat on ainoastaan todettu ilmaisulla ”omaisuus jaetaan leskeksi jääneen puolison kuollessa perillisten kesken”, ei ole itsestään selvää, minkä ajankohdan mukaan perillisten joukko määritellään. Yleisesti tällaisessa epäselvässä tilanteessa kuitenkin oletetaan, että alkuperäinen perittävä on tarkoittanut perillisillä sellaisia läheisiä sukulaisiaan, jotka ovat elossa eloonjääneen puolison kuolinhetkellä.¹¹⁵ Tämä on linjassa myös perintökaaren 3 luvun mukaan, jossa todetaan toissijaisia perillisiä olevan ne perilliset, jotka ovat elossa lesken kuollessa.¹¹⁶

Keskinäisellä testamentilla ei voi ohittaa rintaperillisten oikeutta lakiosaan. Tärkeää on kuitenkin huomata, että lakiosa ei ole automaattisesti rintaperillisille tuleva, vaan heidän tulee sitä erikseen vaatia. Muussa tapauksessa keskinäisen testamentin ehdot tulevat kokonaisuudessaan voimaan. Joihinkin keskinäisiin testamentteihin on jopa kirjattu erityinen toivomus, että lapset eivät vaatisi lakiosansa. Tällä ei kuitenkaan ole lain silmissä merkitystä, vaan lapsilla on täydet oikeudet lakiosan vaatimiseen lauseesta huolimatt-

¹¹² Lohi 1998: 177.

¹¹³ Norri 1986: 80.

¹¹⁴ Norri 1986: 80.

¹¹⁵ Gottberg-Talve 1988: 136.

¹¹⁶ PK 3:1.2.

ta. Joissain tapauksissa lakiosan vaatiminen on myös paikallaan heti ensimmäisen puolison kuoltua, muuten rintaperilliset menettävät lakiosan lopullisesti.¹¹⁷ Tilannetta kuvaa hyvin korkeimman oikeuden ratkaisu vuodelta 1987, jossa puoliset olivat testamentissaan todenneet, että eloon jääneellä puolisoilla on oikeus hallita pesää jakamattomana, ja pesä tulee jakaa vasta hänen kuolemansa jälkeen. Ensiksi kuolleella oli rintaperillinen, joka ei kuitenkaan ollut eloon jääneen lesken lapsi. Kun rintaperillinen ei vaatinut lakiosaansa vanhempansa jälkeen, hänellä ei ollut siihen enää mahdollisuutta lesken kuollessa. Näin hän jäi kokonaan ilman perintöä.¹¹⁸

Keskinäiset testamentit voivat olla myös niin sanottuja *hallinta- tai käyttöoikeustestamentteja*. Itse asiassa puolisoiden kohdalla käyttöoikeustestamentti onkin monessa tilanteessa omistusoikeustestamenttia kannattavampi keskinäisen testamentin muoto.¹¹⁹ Matti Norri (1986) tulkitsee käyttöoikeus- ja hallintatestamenttien eroavan toisistaan siinä suhteessa, että käyttöoikeustestamentti antaa saajalleen hieman suppeammat oikeudet kuin hallintatestamentti. Hän toteaaakin käyttöoikeustestamentin olevan lähinnä muiden kuin puolisoiden käytössä. Keskinäinen hallintatestamentti soveltuu Norrin mukaan hyvin puolisoiden yhteiseksi testamentiksi, ottaen huomioon lesken edut kattavasti.¹²⁰ Norrin linjaamaa eroa käyttöoikeus- ja hallintatestamenttien välillä ei kuitenkaan löydy muusta asiaan liittyvästä kirjallisuudesta, vaan kyseessä katsotaan olevan ainoastaan terminologinen ero.

Hallinta- tai käyttöoikeustestamentin (jatkossa hallintaoikeustestamentti) ei luonnollisestikaan tarvitse olla edellä esitellyn kaltainen keskinäinen testamentti, vaan perittävä voi testamentata hallinta- tai käyttöoikeuden kenelle tahansa henkilölle. Hallintaoikeustestamentilla on tarkoitus toisaalta turvata jonkun henkilön asemaa antamalla hänelle käyttöoikeus tiettyyn omaisuuteen, useimmiten elinajaksi, toisaalta järjestää niin, että saman omaisuuden omistus kuuluu jollekin muulle. Näin testamentin ensisaaja ei voi hävittää omaisuutta toissijaisten saajien, omaisuuden todellisten omistajien, vahingoksi.¹²¹ Useissa tapauksissa testaattori antaa hallintaoikeustestamentilla oikeuden omistamansa asunnon käyttöön jollekin läheisistään, esimerkiksi pitkäaikaiselle elämäkumppanilleen, määräten asunnon omistuksen kuitenkin jollekin muulle henkilölle, useimmiten rintaperillisille. Kuten omistusoikeustestamentti, myöskään hallintaoikeustestament-

¹¹⁷ Koponen 2003: 33–34.

¹¹⁸ KKO 1987: 55; ks. lakiosan erityiskysymyksistä alaluku 3.4.

¹¹⁹ Ks. keskinäisten testamenttien verotuksellisista eroista alaluvut 5.1.1. ja 5.1.2.

¹²⁰ Norri 1986: 91.

¹²¹ Kangas 2006: 416.

ti ei voi loukata rintaperillisten lakiosaa. Perillisillä on oikeus saada lakiosansa kaikista erityisrajoituksista, siis myös jonkun muun henkilön käyttöoikeudesta, vapaana.¹²²

Käyttöoikeuden haltija voi luovuttaa käyttöoikeutensa piiriin kuuluvasta omaisuudesta irtainta tavaraa omatoimisesti, mutta kaikkeen muuhun hän tarvitsee omistajan luvan. Käyttöoikeuden haltija ei voi luovuttaa varsinaista käyttöoikeutta eteenpäin. Toisaalta myöskään omaisuuden omistaja ei saa luovuttaa käyttöoikeuden alaista omaisuutta ilman käyttöoikeuden haltijan lupaa. Käyttöoikeuden haltijan tulee huolehtia omaisuudesta niin, että sen arvo ei alene, ja myös suorittaa sellaiset välttämättömät kustannukset, joita omaisuuden kunnossapitäminen ja arvon säilyttäminen edellyttävät. Käyttöoikeuden haltija ei saa sekoittaa keskenään omaa ja saamansa käyttöoikeuden alaista omaisuutta. Sekä käyttöoikeuden haltijaa että omaisuuden omistajaa siis suojataan suhteessa toistensa tekemisiin. Rajoituksista huolimatta käyttöoikeuden haltija voi joka tapauksessa vapaasti käyttää hallussaan olevaa omaisuutta sekä saada itselleen omaisuudesta kertyvät korot ja tuotot.¹²³

Yhtenä testamenttilajina on paikallaan mainita vielä *tuotto-oikeustestamentti*. Siinä on yleisimmin kysymys tilanteesta, jossa testamentin saajalle annetaan oikeus tietystä omaisuudesta saatavaan tuottoon ja korkoon, antaen omaisuuden varsinainen omistusoikeus kuitenkin toiselle henkilölle. Tuotto-oikeustestamentin saajalla ei ole siis mitään oikeutta päättää omaisuuden hallintatavasta tai muustakaan omaisuuteen liittyvästä asiasta. Hän ei myöskään yleensä voi määrätä omasta oikeudestaan, eli hän ei voi luovuttaa oikeuttaan edelleen. Tuotto-oikeuteen liittyvää omaisuutta ei luonnollisestikaan voida ulosmitata tuotto-oikeuden haltijan velasta.¹²⁴

3.5. Testamentin vaikutus perinnönjaossa

Testamentilla on lähtökohtaisesti ratkaiseva vaikutus perinnönjaossa. Kuten edellä on jo todettu, ilman testamenttia perintö jakautuu lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaan, mutta testamentin avulla lakimääräinen perimysjärjestys voidaan pääsääntöisesti ohittaa. Testamenttilajien esittelyn yhteydessä nousi jo esiin joitakin yksittäisiä tapauksia, joissa testamentin laatimiselle oli olemassa järkeviä perusteita, kuten puolison elintason tur-

---

¹²² Kangas 2002: 187.

¹²³ Gottberg-Talve 1988: 139–140.

¹²⁴ Aarnio & Kangas 2002: 322.

vaaminen sekä sen estäminen, että saatu perintö siirtyisi jatkossa avio-oikeuden perusteella perinnönsaajan puolisolle tai hänen suvulleen. Seuraavaksi tarkastellaan vielä perinnöttömäksi tekemisen mahdollisuutta testamentilla, testamenttia suhteessa rintaperillisten lakiosaoikeuteen sekä mahdollisuutta sijaantuloon testamentin yhteydessä.

Mikäli perittävällä ei ole rintaperillisiä eikä puolisoa tai parisuhdekumppania, voi perittävä testamentin avulla estää muiden sukulaisten pääsyn käsiksi hänen perintöönsä. Tässä ei kuitenkaan ole kysymys varsinaisesta perinnöttömäksi tekemisestä. Perinnöttömäksi tekeminen liittyy siis ainoastaan perittävän rintaperillisiin ja puolisoon. Yleissäännön mukaan rintaperillisillä on oikeus lakiosaan. Tämän lisäksi lesken oikeus hallita jäämistöä jakamattomana on lakiosaan verrattavissa oleva peruseriaate, jota ei pääsääntöisesti voi estää testamentilla. Perinnöttömäksi tekemisessä on kysymys nimenomaan siitä, että rintaperillisen oikeus lakiosaan tai vastaavasti lesken oikeus jäämistön hallitsemiseen jakamattomana kumotaan testamentilla.¹²⁵ Perinnöttömäksi tekeminen ei kuitenkaan onnistu pelkästään hetken mielijohteesta, vaan siihen vaaditaan suhteellisen ankarat perustelut. Perintökaaren 15 luvun mukaan henkilön voi tehdä perinnöttömäksi ainoastaan, mikäli hän on tahallisella rikoksella syvästi loukannut perittävää tai tämän tiettyjä läheisiä, tai viettää jatkuvasti kunniatonta ja epäsiiveellistä elämää.¹²⁶

Perittävän läheisinä pidetään tässä samaan perimispolveen kuuluvia sukulaisia, mukaan lukien sijaisperilliset, ottolapset ja heidän jälkeläisensä. Näin ollen tähän ei kuitenkaan katsota kuuluvan esimerkiksi perittävän puolisoa tai avopuolisoa. Toisaalta rikoksen ei ole tarvinnut kohdistua edellä mainittuihin henkilöihin suoranaisesti, mikäli he ovat kuitenkin joutuneet kärsimään asiasta. Siveettömään elämään voidaan puolestaan vedota vain silloin, kun epäsiiallinen toiminta on ollut jatkuvaa. Yksittäinen kunniaton tai epäsiiveellinen teko ei oikeuta perinnöttömäksi tekemiseen.¹²⁷ Joka tapauksessa molemmissa perusteluissa on kyse huomattavan subjektiivisesti koettavista asioista, joten viime kädessä asian ratkaisee se, miten perittävän itsensä voidaan ajatella asia kokeneen. Mikäli edellä esitetyt perusteet täyttyvät ja ne on myös esitelty testamentissa, voivat ne estää kyseisen henkilön oikeuden perintöön.

Esimerkki 6:

Vainaja A on eläessään laatinut testamentin, jossa hän on perustellusti osoittanut, että hänen lapsensa B on viettänyt jatkuvasti kunniatonta ja epäsiiveellistä elämää, ja tämän vuoksi A tekee B:stä perinnöttömän. A on lisäksi maininnut

¹²⁵ Aarnio & Kangas 2002: 172.

¹²⁶ PK 15:4.1.

¹²⁷ Aarnio & Kangas 2002: 172.

testamentissaan, että hänen koko omaisuutensa menee perintönä hänen toiselle lapselleen C:lle. A ei ollut kuollessaan naimisissa.

B ei riitautta testamentissa mainittua perinnöttömäksi tekemistä, joten omaisuus olisi periaatteessa menossa kokonaan C:lle. B:llä on kuitenkin yksi lapsi, D, jolla on tässä tapauksessa oikeus lakiosaan vanhempansa B sijasta. Kun lapsi D esittää lakiosavaatimuksensa, menee hänelle automaattisesti yksi neljäsosa A:n perinnöstä ja näin ollen C:lle jää kolme neljäsosaa.

Huomattavaa siis on, että perinnöttömäksi tehdyn henkilön, esimerkiksi vainajan lapsen, perintöosuuden saa se, jolla olisi ollut oikeus samaan perintöön tilanteessa, jossa perinnöttömäksi tehty olisi kuollut ennen perittävää.¹²⁸ Tämä ei epäilemättä ole läheskään kaikkien testamentinlaatijoiden tiedossa.

Edellä jo useaan otteeseen mainittu rintaperillisten oikeus lakiosaan on olemassa periaatteessa aina, mikäli perinnöttömäksi tekemiseen oikeuttavat kriteerit eivät täyty ja niihin ei ole vedottu testamentissa. Voidaan kuitenkin nähdä, että lakiosaoikeus ei toteudu myöskään niissä tapauksissa, joissa leskellä on oikeus pitää asunto jakamattomana hallussaan. Mikäli kuolinpesän ainoa omaisuus on lesken hallintaan jäävä asunto ja siihen kuuluva irtaimisto, eivät rintaperilliset saa lakiosaansa, koska lesken oikeus on rintaperillisten lakiosaoikeutta vahvempi. Vastaavasti, mikäli kuolinpesään kuuluu vain vähän muuta omaisuutta asunnon lisäksi, eivät rintaperilliset välttämättä saa lakiosaansa täysimääräisesti.¹²⁹

Muissa kuin edellä mainituissa tapauksissa testamentilla ei voida vaikuttaa rintaperillisten lakiosaoikeuteen, vaan se menee muiden testamenttiehtojen edelle. Testamentti on toisin sanoen tehoton niiltä osin, kun se loukkaa rintaperillisten lakiosaa. Kuten edellä on jo käynyt ilmi, tulee rintaperillisten kuitenkin tällaisessakin tilanteessa erikseen vaatia lakiosaansa esittämällä lakiosavaatimus testamentinsaajalle kuuden kuukauden kuluessa testamentin saattamisesta tiedoksi. Mikäli lakiosaa ei ole vaadittu määräaikana, oikeus siihen häviää. Edelleen on huomattava, että mikäli perittävällä on useita rintaperillisiä, heidän kaikkien tulee erikseen esittää lakiosavaatimus. Ainoastaan vaatimuksen esittäneet perilliset ovat oikeutettuja lakiosaan.¹³⁰

Testamentilla voidaan kaikissa tapauksissa kuitenkin vaikuttaa siihen, missä muodossa rintaperillisten lakiosa on suoritettavissa. Suhteellisen yleistä on todeta testamentissa,

---

¹²⁸ PK 15:5.

¹²⁹ Linnainmaa 2002: 34.

¹³⁰ Linnainmaa 2002: 30.

että lakiosa voidaan maksaa rahana. Vuonna 2002 perintökaaren tehdyn muutoksen jälkeen tällä toteamuksella ei sinänsä ole enää ollut merkitystä, sillä testamentinsaaja voi halutessaan suorittaa lakiosan kaikissa tapauksissa rahana, mikäli sitä ei erikseen ole testamentissa kielletty.¹³¹ Hallitus esitti lain muutosta aikoinaan muun muassa siitä syystä, että testamenttiin ei useimmiten selvästikään ymmärretty kirjata mahdollisuutta suorittaa lakiosa rahana, vaikka niin olisikin ollut tarkoitus.¹³² Testamentin merkitys perinnönjaon teknisessä toteutuksessa on siis tässä kohden huomattavasti pienentynyt. Ennen lakiuudistusta kyseisen lupauksen puuttuessa testamentista lakiosa jouduttiin periaatteessa suorittamaan erikseen kaikista niistä omaisuuslajeista, joita kuolinpesään kuuluu. Tämä ei ymmärrettävästikään ollut kenenkään kannalta järkevää, joten pesän osakkaat saattoivat keskenään sopia, miten lakiosa suoritetaan. Mikäli lakiosa maksetaan rahassa, tulee maksu suorittaa kohtuullisessa ajassa.¹³³

Yhtenä testamenttiin liittyvänä erityistapauksena on syytä ottaa esille vielä mahdollinen sijaantulo-oikeus. Lakimääräisen perimysjärjestyksen osalta asiaan on jo paneuduttu edellä, eikä siinä ole mitään epäselvää; ne perilliset, jotka ovat elossa vainajan kuolinhetkellä, muodostavat perillisten joukon. Mikäli joku heistä ehtii kuolla ennen perinnönjakoa, tulevat tämän henkilön kuolinpesän osakkaat hänen tilalleen.¹³⁴

Testamentin tapauksessa tulee kuitenkin jälleen kerran pohtia sitä, minkä voidaan katsoa olleen testaattorin todellinen tahto. Jos testamentin saaja on elossa testaattorin kuollessa, katsotaan testamentatun omaisuuden luonnollisesti kuuluvan hänelle. Jos saaja ehtii kuolla ennen kuin testamentti on toteutettu, on tilanne huomattavasti monimutkaisempi.¹³⁵ Lakimääräisen perimysjärjestyksen ajatusten perusteella testamentin saajan omaisuus menisi hänen kuolinpesänsä osakkaille. Tämä ei kuitenkaan välttämättä ole ollut testaattorin tahto. Perintökaaren 11 luvun 6 §:n perusteella katsotaan, että kuolleen testamentinsaajan omaisuus siirtyy hänen jälkeläisilleen, jos heillä olisi ollut oikeus periä testamentin tekijä.¹³⁶ Sijaantulo-oikeutta ei ole testamentin yhteydessä siis kenellä tahansa, vaan ainoastaan niillä, jotka ovat sekä testamentin saajan jälkeläisiä että sukulaisuus- ja perillissuhteessa testaattoriin. Näin esimerkiksi testaattorin serkulla ei ole sijaantulo-oikeutta testamentissa, eikä ystävälle testamentattu omaisuus siirry sijaantu-

---

¹³¹ PK 7:5.2.

¹³² HE 77/2000 vp: 2. Ehdotetut muutokset – Testamentin saajan oikeus suorittaa lakiosa rahana.

¹³³ Linnainmaa 2002: 35.

¹³⁴ Gottberg-Talve 1988: 114–115.

¹³⁵ Kangas 2006: 411.

¹³⁶ PK 11:6.

lo-oikeuden perusteella hänen jälkeläisilleen. Lisäksi sijaantulijan tulee olla elossa tai vähintään siitetty testamentin tekijän kuolinhetkellä.¹³⁷

Perintökaaren säännöksen edellytyksenä on luonnollisesti, että testamentissa ei ole tällaista sijaantulo-oikeutta erikseen estetty. Estäminen voi tapahtua joko määräämällä testamentissa omaisuudelle toissijaissaaja tai yksinkertaisesti toteamalla, että omaisuus ei saa siirtyä tietyille henkilöille. Testaattori voi nimetä toissijaissaajaksi kenet tahansa, siis myös esimerkiksi serkkunsa tai jonkin säätiön.¹³⁸

Testamentin saaja voi kuolla myös jo testaattorin eläessä. Tällöin testaattori voi halutesaan muuttaa testamenttiaan niin, että saajaksi tulee hänen mielestään sopivin henkilö. Useissa tapauksissa testamentin tekijät kuitenkin olettavat, että testamentin saajan kuoltua testamentti on automaattisesti siltä osin merkityksetön, joten he eivät laadi uutta testamenttia. Yhtä lailla on mahdollista, että testamentin saaja on kuollut juuri ennen testaattoria, joten testaattorilla ei ole ollut aikaa testamentin muuttamiseen. Koska testamentinsaajan kuolemaan liittyvät säädökset ovat huomattavan monimutkaisia ja huonosti tunnettuja, ei voida olettaa, että testamentin tekijä olisi tiennyt niiden sisällön. Juuri tästä syystä onkin tärkeää pyrkiä selvittämään testamentin tekijän todellinen tahto erikseen jokaisessa yksittäistapauksessa.¹³⁹

---

¹³⁷ Opus Lex: 1.

¹³⁸ Kangas 2006: 411–412.

¹³⁹ Gottberg-Talve 1988: 115.

4. PERINNÖSTÄ MAKSETTAVA VERO

4.1. Perintöverotus ja verovelvollisuus

Lakimääräisen perimysjärjestyksen tai testamentin perusteella saatu omaisuus ei siirry saajalleen automaattisesti ja täysimääräisenä, vaan perinnöstä tulee ensin suorittaa perintövero. Perintöverotus pohjautuu keskeisesti perintö- ja lahjaverolakiin, jonka verotusmenettelyä koskevat säädökset ovat säilyneet pitkälti muuttumattomana säätämiskuudesta 1940 alkaen, vuonna 1959 tehtyjä muutoksia lukuun ottamatta.¹⁴⁰ Kuten johdannosta kävi ilmi, Suomessa käydään tällä hetkellä ankaraa keskustelua siitä, tulisiko perintövero jatkossa kokonaan tai ainakin osittain poistaa. Erityisen epäselvänä perintöverotuksessa koetaan se, että perittävä on jo aikoinaan joutunut maksamaan veroa kaikesta omaisuudestaan sekä tuloistaan. Perintöverotuksessa maksetaan siis uudelleen veroa omaisuudesta, joka on jo vähintään kerran ollut verotuksen alaisena.

Perintöverotus on Suomessa niin sanottua osuusverotusta, eli kuolinpesää ei veroteta yhtenä kokonaisuutena, vaan jokainen perinnönsaaja maksaa itse veron saamastaan omaisuudesta.¹⁴¹ Tämä onkin erittäin perusteltua, ennen kaikkea siitä syystä, että perintövero on progressiivinen, jolloin koko kuolinpesästä maksettavaksi tuleva vero saattaisi olla kohtuuttoman suuri. Mikäli kuolinpesässä on monta osakasta, jakautuu omaisuus usealle eri taholle, jolloin kenenkään perintöveroprosentti ei periaatteessa pääse kohoamaan perusteettoman suureksi. Luonnollisesti, mikäli pesän omaisuus on huomattava tai perillisiä on vain yksi, voi perintövero tuntua kohtuuttomalta, osuusverotuksesta huolimatta. Perintöverotukseen eivät vaikuta perinnönsaajan muut tulot tai muu omaisuus, vaan perintöverotus kohdistetaan ainoastaan perittävän kuollessa saatavaan omaisuuteen.¹⁴²

Perintö- ja lahjaverolain 5 §:n mukaan perintöverovelvollisuus alkaa pääsäännön mukaan perinnönjättäjän kuolemasta.¹⁴³ Kuitenkin, mikäli perinnön saamiseen liittyy ehtoja, joiden tulee täytyä ennen omaisuuden saamista, toteutuu myös velvollisuus perintöveron suorittamiseen vasta omaisuuden saamisen jälkeen.¹⁴⁴ Tällainen ehto voi olla esimerkiksi testamenttiin kirjattu lykkäävä ehto. Vastaavasti, mikäli perittävä on testamentillaan määrännyt käyttöoikeuden omaisuuteen esimerkiksi puolisolleen ja tämän

¹⁴⁰ Skurnik & Rabinä 1994: 575.

¹⁴¹ Gottberg-Talve 1988: 94.

¹⁴² Puroinen & Puroinen 2001: 42.

¹⁴³ PerVL 5 §.

¹⁴⁴ PerVL 7 §.

kuoltua omistusoikeuden henkilölle, joka ei ole perillissuhteessa alkuperäiseen perittävään, ei omistusoikeuden saaja joudu maksamaan perintöveroa ennen omistusoikeuden siirtymistä, toisin sanoen ennen lesken kuolemaa.¹⁴⁵ Testamentin tekijän kuollessa ei siis tällöin määrätä perintöveroa kenellekään.¹⁴⁶ Toisaalta, mikäli omistusoikeus siirtyisi jo testamentin tekijän kuollessa hänen perillisilleen, määrättäisiin heille perintövero välittömästi, vaikka leskeksi jäänyt puoliso saisi hallita pesää kuolemaansa asti. Pertti Purosen (2005) mielestä laki ei ole tässä kohtaa kohtuullinen perittäviä kohtaan, ja että lakimuutokselle olisi todellista tarvetta.¹⁴⁷

Perintöverotus tehdään perukirjan pohjalta, josta käy ilmi pesän varallisuus. Mikäli perukirjan lisäksi myös perinnönjako on jo suoritettu, otetaan se verotuksessa luonnollisesti huomioon. Jos perinnönjakoa ei kuitenkaan ole tehty, toimitetaan perintöverotus laskennallisen perinnönjaon avulla, joka puolestaan perustuu lakimääräiseen perimysjärjestykseen sekä puolison avio-oikeuteen. Perintöverotus suoritetaan periaatteessa siinä verovirastossa, jonka alueella perittävä kuolinhetkellään asui vakinaisesti. Käytännössä asia kuitenkin käsitellään vainajan viimeisen kotipaikkakunnan verovirastossa.¹⁴⁸

Perintöverovelvollisuuden voi välttää luopumalla perinnöstä. Luopumisen voi tehdä joko ennen perittävän kuolemaa tai tämän kuoleman jälkeen. Ratkaisevaa tehokkaan luopumisen kannalta kuitenkin on, että perintöä ei ole vielä vastaanotettu, toisin sanoen velvollisuus perintöveron suorittamiseen ei ole ehtinyt vielä syntyä. Mikäli perinnönsaaja luopuu hänelle kuuluvasta perinnöstä, siirtyy perintöverovelvollisuus sille, jolle myös kyseinen perittävä omaisuus siirtyy.¹⁴⁹

4.2. Veronalainen omaisuus

4.2.1. Omaisuuden arvostaminen

Perintöveron määrittämiseksi on olennaista tietää verotettavan omaisuuden arvo. Perittävän jälkeen jääneen omaisuuden arvostaminen on ollut suurena haasteena perintöverotuksessa jo vuosikymmeniä. Yleistä keskustelua on herättänyt muun muassa se, että

---

¹⁴⁵ KHO 1978 II 634.

¹⁴⁶ Onikki 1980: 350.

¹⁴⁷ Puronen 2005: 123–124.

¹⁴⁸ Koponen 2003: 58.

¹⁴⁹ Puronen 2005: 90–92; ks. perinnöstä luopumisesta tarkemmin alaluvut 5.2.1. ja 6.1.

verovirastojen välillä on ollut havaittavissa selkeitä eroja arvostuskäytännöissä. Pauli Mattila (1984) jopa totesi väitöskirjassaan, että pysyvän oikean arvostamisratkaisun löytäminen perintö- ja lahjaverotuksen pohjalta tuntuu olevan tuomittu epäonnistumaan.¹⁵⁰ Vastaavasti Juhani Henttula (2005) toi esille väitöskirjassaan, että perintöverotuksen arvostamisperusteessa on ollut ensisijaisesti kyse ennen kaikkea veropoliittisesta ja samalla ideologisesta ongelmasta. Hän myös pohti, miksi valtiovarainministeriö ei ole halunnut ratkaista arvostamisongelmaa lakimuutoksella. Joka tapauksessa lakia on käytännössä tulkittu niin, että arvostamisperusteen pohjana on käytetty omaisuuden käypää arvoa.¹⁵¹

Perintö- ja lahjaverolakiin saatiin kauan odotettu muutos 1.1.2006. Nytemmin lain 9 §:n mukaan perintöveron perusteeksi laitetaan verovelvollisuuden alkamishetken käypä arvo. Lisäksi laissa on tarkennetusti todettu käyvän arvon tarkoittavan nimenomaan omaisuuden todennäköistä luovutushintaa.¹⁵² Näin jo kauan yleisesti vallinnut oikeuskäytäntö on nyt kirjattuna myös lakiin selkeällä, yksiselitteisellä tavalla. Lakimuutoksen yhteydessä lakia muutettiin muun muassa epäselvyyttä aiheuttaneen 10 §:n 1 momentin osalta, jonka mukaan omaisuus tuli arvioida niiden perusteiden mukaan, jotka olivat kulloinkin voimassa omaisuuden arvioimisesta tulo- ja omaisuusverotuksessa.¹⁵³

Omaisuuden käypä arvo eli omaisuuden sen hetkinen todennäköinen luovutushinta lasketaan vainajan kuolinpäivän mukaan. Mikäli käyvän arvon määrittäminen koetaan joiltain osiltaan vaikeaksi, voidaan apuna käyttää niin sanottuja vertailuluovutuksia. Perittävää omaisuutta toisin sanoen verrataan vastaavanlaisen omaisuuden luovutushintaan. Tämä ei kuitenkaan ole läheskään aina yksinkertaista. Vertailtavan omaisuuden luovutuksen on ensinnäkin täytynyt tapahtua lähiaikoina, jotta luovutushintoja voidaan pitää vertailukelpoisina. Lisäksi usein on vaikeaa vetää rajaa siihen, minkälainen omaisuus on riittävän samanlaista, jotta vertailu on mahdollinen. Vertailukohteen luovutushintaan on myös saattanut vaikuttaa merkittävästikin jokin yksittäinen seikka, joka jää helposti huomiotta. Koska vertailu sisältää monia epävarmuustekijöitä, ei sen avulla saatua luovutushintaa sovelletakaan suoraan, vaan käyväksi arvoksi lasketaan siitä 80–90 prosenttia.¹⁵⁴

---

¹⁵⁰ Mattila 1984: 27.

¹⁵¹ Henttula 2005: 247.

¹⁵² PerVL 9.1 §.

¹⁵³ PerVL 10.1 § (vanhentunut 1.1.2006)

¹⁵⁴ Helokoski & Lindholm 2006: 43.

Verovelvollisen oma käsitys omaisuuden arvosta käy ilmi perukirjasta. Verottaja käy perukirjan läpi ja vertaa verovelvollisen arvioita muun muassa edellä esiteltyjen vertailuluovutusten avulla vastaavien omaisuustyyppien yleiseen hinnoitteluun. Jos verovelvollinen on verottajan mielestä arvioinut omaisuuden arvon liian alhaiseksi, joutuu verovelvollinen erikseen osoittamaan oman arvionsa perusteet. Näin siis näyttövelvollisuus on tällaisessa tilanteessa verovelvollisella. Rakennuksen ollessa kyseessä alihinnoittelun perusteeksi voidaan osoittaa esimerkiksi virallinen lausunto, joka kertoo rakennuksen kunnosta, peruskorjaustarpeesta sekä käytettävyydestä.¹⁵⁵

Kaikkein helpoimmin arvostettavaa omaisuutta ovat luonnollisesti käteinen raha, talletukset sekä rahamääräiset saatavat. Nämä arvostetaan aina täyteen arvoonsa. Talletuksille maksettava korko lasketaan vainajan kuolinpäivään saakka ja ulkomaan valuutat lasketaan kuolinpäivän virallisten ostokurssien mukaan. Epämääräinen saatava voidaan arvostaa todennäköiseen arvoonsa. Joukkovelkakirjalainat arvostetaan pääsäännön mukaan nimellisarvoonsa, arvopaperit puolestaan kuolinpäivän ostokurssin perusteella.¹⁵⁶ Mikäli perittävän kuoleman johdosta maksetaan vakuutuskorvauksia joillekin edunsaajille tai kuolinpesälle, arvostetaan maksettavat korvaukset täyteen arvoonsa. Edellytyksenä perintöverovelvollisuudelle tässä kohtaa on kuitenkin se, että yksittäiselle edunsaajalle maksettava korvaus ylittää 35 000 euroa.¹⁵⁷

Koti-irtaimiston arvostamisessa ratkaisevaa on se, kuuluuko irtaimistoon erityisen arvokkaita esineitä, kuten arvotauluja, koruja ja hopeaesineitä. Mikäli näitä on, ne arvostetaan käypään arvoonsa. Jalometallien kohdalla arvostusperusteena voidaan tarvittaessa käyttää esineiden painoa. Sen sijaan muu, tavanomainen koti-irtaimisto arvostetaan yleensä huomattavan alhaiseen arvoon.¹⁵⁸ Lisäksi on huomattava, että tavanomainen koti-irtaimisto on perintö- ja lahjaverolain 7 b §:n perusteella verovapaata 3 400 euroon asti.¹⁵⁹

Asunto-osakkeiden käyvän arvon laskemisessa käytetään useimmiten edellä esiteltyjä vertailuluovutuksia. Mikäli kyseinen asunto on kuitenkin äskettäin ostettu tai se on ollut myynnissä, käytetään luonnollisesti tuolloista kauppahintaa.¹⁶⁰ Kiinteistöjen kohdalla käytetään pitkälti samoja menetelmiä. Jos perittävältä on jäänyt jälkeensä ainoastaan

¹⁵⁵ Mattila 1984: 469, 474; Helokoski & Lindholm 2006: 43.

¹⁵⁶ Puronen 2005: 210, 214.

¹⁵⁷ Helokoski & Lindholm 2006: 45; ks. vakuutuskorvauksista tarkemmin alaluku 5.2.4.

¹⁵⁸ Helokoski & Lindholm 2006: 44.

¹⁵⁹ PerVL 7 b §.

¹⁶⁰ Puronen 2005: 216.

maapohja, arvostetaan se useimmiten juuri vertailuluovutusten tai kyseisen kiinteistön äskettäin tapahtuneen luovutuksen hinnan perusteella. Kuitenkin, mikäli kiinteistön maapohja on erityisen huono tai esimerkiksi kaavoituksellisista syistä maapohjan käyttömahdollisuudet ovat rajoitetut, voidaan maapohja arvostaa normaalia alhaisempaan arvoon. Jos kiinteistöön kuuluu rakennus, arvioidaan se useimmiten samoin periaattein kuin asunto-osakkeen arvo. Mikäli rakennus sijaitsee haja-asutusalueella, ei vertailuluovutusten soveltaminen välttämättä onnistu. Tällöin sovelletaan yleensä kustannusarvomenetelmää, jossa rakennukselle määritellään jälleenhankinta-arvo, perustuen keskimääräisiin rakennuskustannuksiin. Jälleenhankinta-arvosta voidaan luonnollisesti vähentää tietty määrä esimerkiksi rakennuksen ikään ja kuntoon perustuen, todellisen käyvän arvon saamiseksi.¹⁶¹

Omaisuuksien arvostamisessa otetaan huomioon myös perinnönjättäjän ulkomaille oleva omaisuus. Näissä tilanteissa arvostaminen on erityisen vaikeaa, koska vertailuluovutus-tietoja ei yleensä ole saatavilla. Jos verovelvollinen kokee ulkomaille olevan omaisuuden olevan yläkanttiin arvostettu, on hänellä jälleen näyttövelvollisuus.¹⁶²

Yhtenä erityistilanteena on syytä lyhyesti mainita myös perittäväälle kuuluneen yksityisyrittäjän arvostaminen. Lähtökohtaisesti yrityksen arvo nähdään luonnollisesti taseesta, mutta koska tilinpäätös harvoissa tapauksissa on tehty juuri vainajan kuolinpäivänä, tulisi yrityksessä laatia välitilinpäätös joko varsinaiselle kuolinpäivälle tai vähintäänkin kuolemaa edeltäneen kalenterikuukauden loppuun. Lisäksi on huomattava, että tilinpäätöksestä ei nähdä välttämättä omaisuuden käypää arvoa, vaikka siitä käykin ilmi yritykseen kuuluvien varojen laatu ja määrä. Tästä syystä on täysin mahdollista, että kaikista taseessa ilmenevistä varoista ja veloista joudutaan erikseen selvittämään niiden käypä arvo. Varaston arvo arvostetaan tasearvon mukaisesti, mutta käyttöomaisuuden osalta pyritään selvittämään sen todennäköinen luovutushinta. Mainittakoon vielä, että koska yrityksen goodwill-arvon määrittäminen on useimmiten käytännössä mahdotonta, ei sitä myöskään yleensä veroteta perintöverotuksessa. Poikkeuksena tästä ovat ne tilanteet, joissa verovelvollinen itse ilmoittaa kyseisen arvon tai se voidaan perustaa saman yritysvaarallisuuden myyntihintaan.¹⁶³

¹⁶¹ Helokoski & Lindholm 2006: 49.

¹⁶² Helokoski & Lindholm 2006: 50.

¹⁶³ Puroinen 2005: 119–220.

4.2.2. Luonnolliset vähennykset

Perintöverotus toteutetaan jäämistön nettovarallisuuteen perustuen. Näin ollen edellä esitellyn omaisuuden arvostamisen lisäksi on oleellista selvittää myös kaikki ne velat ja velvoitteet, jotka ovat vähennettävissä pesän varallisuudesta. Velat jaetaan perinteisesti kahteen ryhmään sen mukaan, milloin ne ovat syntyneet. Vähennyskelpoisia velkoja voivat näin olla sekä perittävän eläessään tekemät velat että pesän velat, jotka ovat siis syntyneet jäämistön hoitamisen aikana. Velat ja velvoitteet arvostetaan omaisuuden tavoin käypään arvoonsa. Mikäli pesän varallisuudesta vähennettävät velat ja velvoitteet ovat arvoltaan suuremmat kuin pesään kuuluva omaisuus, täytyy pesä luovuttaa konkurssiin tai pesänselvittäjän hallintoon velkavastuun välttämiseksi.¹⁶⁴

Periaatteessa vain vainajan omat velat ovat vähennyskelpoisia. Näin siis esimerkiksi vainajan antama takaus on vähennyskelpoinen ainoastaan siinä tapauksessa, että annettu takaus on siirtynyt perinnönjättäjän maksettavaksi. Merkitystä ei kuitenkaan ole sillä, onko velka erääntynyt jo perittävän eläessä vai vasta hänen kuoltuaan. Jos vainaja on yhteisvelallinen muiden henkilöiden kanssa, lasketaan vainajan osuudeksi vain se osa, joka hänelle sopimuksen mukaisesti kuuluu. Jos vastuuhdetta ei ole erikseen määritetty, se määräytyy velallisten määrän mukaan.¹⁶⁵

Perittävän eläessään ottamat pankkilainat esimerkiksi asunnon tai auton ostoa varten muodostavat normaalisti merkittävimmän osan pesän veloista. Yhtä lailla perittävä on voinut ottaa lainaa yksityishenkilöiltä. Tällaisen velan vähennyskelpoisuuteen ei vaikuta se, onko lainanantaja pesän osakas vai ei. Vastaavasti niin sanotut talousvelat kuuluvat lähes jokaisen kuolinpesän vähennyksiin. Talousveloilla tarkoitetaan muun muassa puhelin-, vesi- ja sähkölaskuja, vuokravelkoja, luottokorttien laskuja sekä osamaksuvelkoja. Olennaista on, että talousvelat kohdistuvat aikaan, jolloin vainaja oli vielä elossa.¹⁶⁶

Vainajan elinaikanaan saamiinsa tuloihin kohdistuvat verovelat ovat niin ikään vähennyskelpoisia. Samalla tavalla myös pesään mahdollisesti kuuluvan kiinteistön kiinteistöverovelka voidaan vähentää pesän omaisuuden arvosta. Jos kiinteistön lainhuudatusta ei ole ehditty tehdä, voidaan vähennykseksi ottaa varainsiirtovero. Edelleen, mikäli vainaja on harjoittanut eläessään elinkeinotoimintaa, ovat vähennyskelpoisia mahdolliset arvonlisäverovelat, maksamattomat palkat sekä työnantajan sosiaaliturvamaksut. Myös

¹⁶⁴ Puroinen & Puroinen 2001: 53–54.

¹⁶⁵ Puroinen & Puroinen 2001: 53–56, 60.

¹⁶⁶ Helokoski & Lindholm 2006: 31–32.

vainajalle määrätty perintövero jonkun toisen henkilön jäämistöstä voidaan vähentää. Vähennyskelpoista ei luonnollisesti kuitenkaan ole vainajan perillisille määrättävä perintövero.¹⁶⁷

Kuten elinkeinotoimintaa harjoittaneen vainajan työntekijöilleen maksamatta jääneet palkat, myös perittävää hoitaneelle henkilölle maksettava hoitokorvaus on vähennyskelpoinen. Edellytyksenä tässä kuitenkin on, että hoitokorvauksen maksamisesta on nimenomaisesti sovittu. Lesken tai muun läheisen hoitokorvausvaatimus raskaaseen työhön vedoten ei anna perustetta hoitokorvauksen vähentämiseen pesän omaisuudesta, ellei maksusta sopimista voida osoittaa.¹⁶⁸ Edelleen vainajan hyväksi tehdystä muusta työstä maksettavat korvaukset ovat vähennyskelpoisia, mikäli työstä on sovittu maksettavan. Tämä ei edellytä virallista sopimusta, jos korvauksen maksamista on kuitenkin edellytetty. Mikäli työhyvityksen saajana on kuolinpesän osakas, voidaan maksun katsoa olevan perintöverotuksen alaista saantoa eikä palkkaa.¹⁶⁹

Yhden vähennysten piiriin kuuluvan merkittävän kokonaisuuden muodostavat perinnönjättäjän velvoitteet. Useimmiten velvoitteet liittyvät laaditun testamentin sisältöön. Testamentissa voidaan velvoittaa perillinen antamaan tietylle henkilölle rahanarvoinen suorite, joko kertasuorituksena tai esimerkiksi kuukausittain. Myös haudanhoitovelvoitteen voidaan katsoa kuuluvan tähän ryhmään. Toisaalta velvoite voi edellyttää jonkun perityn esineen käytön sallimisen toiselle henkilölle. Leskelle määrätty hallintaoikeus toisen henkilön perimään asuntoon on tavallinen esimerkki tästä. Oikeus voi olla annettu joko määrääjäksi tai, kuten lesken hallintaoikeuden yhteydessä yleensä, henkilön kuolemaan asti.¹⁷⁰

Kuten velkojen kohdalla, myös velvoitteiden vähennyskelpoisuuden ehtona on, että niiden syntyperuste on kuolinhetkeä edeltäneessä ajassa.¹⁷¹ Näin ollen esimerkiksi osituksen yhteydessä sovittuja oikeuksia ei voida pitää vähennyskelpoisina. Korkeimman hallinto-oikeuden vuonna 1976 antaman ratkaisun mukaan perillinen ei vaatimuksestaan huolimatta saanut vähentää lesken nautintaoikeuden arvoa perintöosuutensa arvosta, kun lesken nautintaoikeudesta perillisille tulleeeseen omaisuuteen oli sovittu vasta osituksen yhteydessä.¹⁷²

¹⁶⁷ Puronen & Puronen 2001: 57.

¹⁶⁸ Helokoski & Lindholm 2006: 32.

¹⁶⁹ Puronen & Puronen 2001: 59.

¹⁷⁰ Puronen & Puronen 2001: 61–63.

¹⁷¹ Puronen 2005: 190.

¹⁷² KHO 7.5.1976 taltio 1838.

Vainajan elinaikanaan tekemien velkojen ja edellä esiteltyjen velvoitteiden lisäksi jäämistön omaisuuden arvosta voidaan vähentää myös tietyt pesän velat, kuten hautaamisesta ja perunkirjoituksesta aiheutuneet kulut. Hautaamisesta aiheutuviin kuluihin lasketaan mukaan niin hautauksesta, hautajaisista kuin myös hautakiven hankkimisesta ja pystyttämisestä syntyneet todelliset kulut. Hautauskuluihin voidaan sisällyttää muun muassa haudan kaivaminen, hautapaikan ja arkun hankinta, ruumisauton kulut sekä usein myös esimerkiksi lesken kukkalaite. Joissain tapauksissa vähennyskelpoiseksi on hyväksytty jopa lesken hankkima suruvaate. Hautajaiskuluihin lasketaan muistotilaisuuden järjestämisen ja tarjoilun kulut, kuten myös sanomalehteen laitettujen kuolin- ja kiitosilmoitusten kustannukset. Asioiden vähennyskelpoiseksi hyväksymisessä esiintyy kuitenkin huomattavia eroja eri verovirastojen välillä.¹⁷³

Vähennyskelpoisiin perunkirjoituskuluihin lasketaan kuuluvaksi perunkirjoitukseen kutsumisesta johtuvat kulut, uskottujen miesten palkkiot sekä sellaiset kulut, jotka johtuvat perunkirjoituksessa tarvittavien asiakirjojen, kuten virkatodistusten, hankinnasta. Yhtä lailla alaikäiselle tai muuten vajaavaltaiselle pesän osakkaalle haettavan edunvalvojan hakemiskulut voidaan vähentää, mutta edunvalvojan palkkio ei ole vähennyskelpoinen, vaan edustetun henkilön tulee itse suorittaa kyseinen maksu.¹⁷⁴ Perunkirjoituksen jälkeiset kulut, kuten pesänselvityksestä, osituksesta, jakamisesta sekä omaisuuden realisoinnista aiheutuvat kustannukset, eivät ole nykyään enää vähennyskelpoisia. Kuitenkin, mikäli pesänselvitystä tehdään ennen perunkirjoitusta nimenomaan pesän varojen arvostamiseksi ja sitä kautta perunkirjoituksen pohjaksi, katsotaan selvityksestä aiheutuneiden kulujen olevan osa perunkirjoituskuluja, ja siten myös vähennyskelpoisia. Yleisesti voidaan todeta, että ennen perunkirjoitusta aiheutuneet kulut ovat vähennyskelpoisia, mikäli tehdyt toimenpiteet ovat oleellisia perunkirjoituksen kannalta.¹⁷⁵

Perintö- ja lahjaverolain 9 §:n perusteella edellä esiteltyt kustannukset hautaamiseen ja perunkirjoitukseen liittyen saadaan vähentää ainoastaan kohtuullisen suuruisina.¹⁷⁶ Mikäli verotuksen toimittaja kokee, että esimerkiksi muistotilaisuuden järjestämiseen on käytetty suhteettoman paljon rahaa tai hautakiveksi on hankittu taiteilijalla teetetty monumentti, voidaan vähennysoikeutta pienentää kohtuullisuusperiaatteen mukaisesti. Käytännössä kohtuullistamista sovelletaan kuitenkin vain huomattavan harvoin.¹⁷⁷

¹⁷³ Puroinen & Puroinen 2001: 65.

¹⁷⁴ Helokoski & Lindholm 2006: 34–35.

¹⁷⁵ Puroinen & Puroinen 2001: 70.

¹⁷⁶ PerVL 9.2 §.

¹⁷⁷ Puroinen & Puroinen 2001: 67, 71.

4.3. Perintöveron määrä

4.3.1. Veroluokat

Yksittäisen perinnönsaajan veronalainen perintöosuus riippuu sekä lakisääteisen perimysjärjestyksen tai testamentin perusteella hänelle kuuluvan perinnön määrästä että edellisessä alaluvussa esitellyistä omaisuuden arvostamisesta sekä sen yhteydessä tehtävistä luonnollisista vähennyksistä. Maksettavaksi tulevan perintöveron suuruuteen vaikuttaa myös perilliselle määräytyvä veroluokka. Veroluokalla onkin käytännössä ratkaiseva merkitys siinä, kuinka paljon perillinen lopulta joutuu perintöveroa suorittamaan. Perilliset jaetaan veroluokkiin sen perusteella, minkälaisessa sukulaisuus- tai muussa suhteessa he olivat vainajaan nähden.

Veroluokkia on käytössä kolme. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat perittävän aviopuoliso tai parisuhdekumppani, lapset ja ottolapset, aviopuolison lapset ja ottolapset, perittävän vanhemmat ja ottovanhemmat sekä lapsien ja ottolapsien rintaperilliset. Lisäksi on mahdollista, että perittävän avopuoliso lasketaan ensimmäiseen veroluokkaan kuuluvaksi.¹⁷⁸ Edellytyksenä tälle on, että avopuolisoihin sovelletaan kuolinvuodelta toteutettavassa verotuksessa tuloverolain puolisoita koskevia säännöksiä.¹⁷⁹ Käytännössä edellytetään siis, että avopuoliso ja perittävä ovat aikaisemmin olleet naimisissa keskenään tai heillä on tai on ollut yhteinen lapsi.¹⁸⁰ Vastaavasti perittävän kihlakumppani lasketaan kuuluvaksi ensimmäiseen veroluokkaan, mikäli hän on oikeutettu saamaan toimeentuloavustusta pesästä.¹⁸¹

Toisen veroluokan muodostavat perittävän sisarukset ja sisarpuolet sekä heidän jälkeläisensä. Kaikki muut perinnönsaajat kuuluvat kolmanteen veroluokkaan.¹⁸² Toiseen veroluokkaan kuuluvat maksavat ensimmäiseen veroluokkaan nähden kaksinkertaista ja kolmanteen veroluokkaan kuuluvat kolminkertaista veroa.¹⁸³ Näin siis muun muassa perittävän elämäkumppani, olipa hän samaa tai eri sukupuolta kuin perittävä, joutuu maksamaan kolminkertaisen veron aviopuolisoon ja parisuhdekumppaniin verrattuna. Sama koskee myös varsinaista avopuolisoa ja kihlakumppania, mikäli edellä mainitut ehdot eivät täyty.

---

¹⁷⁸ Hyvärinen ym. 2002: 258.

¹⁷⁹ Gottberg 1996: 76.

¹⁸⁰ TVL 7.3 §.

¹⁸¹ Puronen & Puronen 2001: 115.

¹⁸² Hyvärinen ym. 2002: 258.

¹⁸³ Helokoski & Lindholm 2006: 56.

1. veroluokkaan kuuluvat maksavat veroa seuraavan taulukon perusteella:

Taulukko 1 (PerVL 14 §):

<i>Verotettavan osuuden arvo</i>	<i>Vero os. alarajalla</i>	<i>Vero-% ylim. os.</i>
3 400 – 17 000 euroa	85 euroa	10 %
17 000 – 50 000 euroa	1 445 euroa	13 %
50 000 – euroa	5 735 euroa	16 %

Veroluokkien ja taulukon merkitys on ymmärrettävissä parhaiten esimerkkien avulla:

Esimerkki 7:

Vainaja A:lta jäi perintöveron alaista omaisuutta vähennysten jälkeen 25 000 euroa. A oli kuollessaan avoliitossa B:n kanssa. He eivät olleet koskaan olleet yhdessä naimisissa ja heillä ei ollut yhteisiä eikä omia lapsia. A oli testamentannut koko omaisuutensa B:lle. A:n avopuolisona B joutui maksamaan saamastaan perinnöstä perintöveroa kolmannen veroluokan mukaan, toisin sanoen $3 \times (1445 \text{ euroa} + 8000 \text{ euroa} \times 13 \%) = 7455 \text{ euroa}$.

Jos esimerkin A ja B olisivat A:n kuollessa olleet naimisissa, olisi B joutunut maksamaan perintöveroa ainoastaan 2485 euroa. Tähän ei vaikuta se, saako B perintönsä lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaan vai testamentilla. Toisaalta, jos A ja B olisivat olleet aikoinaan naimisissa, mutta sittemmin eronneet, olisi B joutunut maksamaan A:n hänelle testamenttaamasta omaisuudesta veron kolmannen veroluokan mukaan. Oletuksena tässä on, että A ja B eivät olisi päätyneet uudelleen yhteen avoliiton muodossa. Vainajan entinen aviopuoliso ei siis kuulu ensimmäiseen veroluokkaan.¹⁸⁴

Esimerkki 8:

Vainaja A:lta jäi vähennysten jälkeen perintöveron alaista omaisuutta 16 000 euroa. A kuoli nuorena, kuitenkin vanhempiansa jälkeen. A:lla ei ollut rintaperillisiä eikä aviopuolisoa. A:lla oli yksi veli B, joka peri siis A:n koko omaisuuden. Veli B joutui maksamaan perintöveroa toisen veroluokan mukaan, eli $2 \times (85 \text{ euroa} + 12 600 \text{ euroa} \times 10 \%) = 2690 \text{ euroa}$.

Mikäli A:lla ei olisi sisaruksia eikä muitakaan toisen parenteelin perillisiä, menisi A:n omaisuus perintönä hänen isovanhemmilleen, ja mikäli he olisivat kuolleita, heidän lapsilleen, eli vainajan sedille, tädeille ja enoille. Nämä kaikki joutuisivat maksamaan perinnöstä perintöveroa kolmannen veroluokan mukaan.

¹⁸⁴ Puronen & Puronen 2001: 115.

Esimerkki 9:

Vainaja A:lta jäi jälkeensä vähennysten jälkeen veronalaista omaisuutta 60 000 euroa. A:lla oli kuollessaan elossa ainoastaan yksi isovanhemmistaan, äitinsä isä B. Kuolleilla isovanhemmilla ei kellään ollut lapsia. Näin B peri koko A:n omaisuuden joutuen maksamaan perintöveroa $3 \times (5735 \text{ euroa} + 10\,000 \text{ euroa} \times 16\%) = 22\,005 \text{ euroa}$.

Esimerkki 9 antaa hyvän mahdollisuuden pohtia perintöveron progressiivisuuden merkitystä. Jos esimerkiksi A:n kaikki neljä isovanhempaa olisivat A:n kuollessa olleet edelleen elossa, he olisivat kukin perineet 15 000 euroa, jolloin jokainen heistä olisi joutunut maksamaan perintöveroa ainoastaan 3735 euroa ($3 \times (85 \text{ euroa} + 11\,600 \text{ euroa} \times 10\%) = 3735 \text{ euroa}$). Näin siis neljän isovanhemman yhteensä maksama vero 14 940 euroa ($4 \times 3735 \text{ euroa} = 14\,940 \text{ euroa}$) on huomattavasti pienempi kuin B:n maksama vero, vaikka veronalainen omaisuus on lähtökohtaisesti sama.

Yhtenä erikoistapauksena on syytä tarkastella vielä tilannetta, jossa sama omaisuus peritään useaan kertaan kahden vuoden kuluessa. Toisin sanoen kysymys on tapauksista, joissa perinnönsaaja kuolee kahden vuoden kuluessa perinnön saamisesta. Tällöin perintöveroa ei peritä kahteen kertaan, mutta veroluokan ratkaisee kaukaisin sukulaisuussuhde.¹⁸⁵ Asia on parhaiten selvitettävissä esimerkillä:

Esimerkki 10:

Vainaja A:n perintö menee kokonaisuudessaan hänen pojalleen B. B kuolee kahden vuoden kuluessa, ja hänen perintönsä menee hänen siskolleen C. Koska B on maksanut perintöveron ensimmäisen veroluokan mukaan ja C kuuluu toiseen veroluokkaan, vähennetään C:lle maksuun tulevasta perintöverosta B:n samasta omaisuudesta jo maksama vero. Näin C ei joudu maksamaan kyseisestä omaisuudesta täyttä perintöveroa. Kuitenkin on huomattava, että omaisuus arvostetaan B:n kuoltua uudestaan ennen perintöveron määräämistä C:lle.

Mikäli C olisi B:n perillisinä kuulunut ensimmäiseen veroluokkaan, toisin sanoen ollen esimerkiksi B:n aviopuoliso, ei C:n olisi tarvinnut maksaa perintöveroa lainkaan. Tällaisessa tapauksessa omaisuutta ei myöskään arvosteta uudestaan, vaikka sen arvo olisi merkittävästikin noussut. Yhtä lailla, jos ensimmäinen perillinen olisi kuulunut toiseen veroluokkaan ja jälkimmäinen perillinen ensimmäiseen, ei jälkimmäinen perillinen joutuisi suorittamaan perintöveroa eikä omaisuuden arvostusta tehtäisi uudelleen.¹⁸⁶

¹⁸⁵ Koponen 2003: 138.

¹⁸⁶ Koponen 2003: 138–139.

4.3.2. Vähennykset veronalaisesta perintöosuudesta

Perintöverolain 12 §:ssä säädetään erityisistä vähennysoikeuksista, joita sovelletaan ennen lopullisen perintöveron määräämistä, kuitenkin omaisuuden arvostamisen ja luonnollisten vähennysten vähentämisen jälkeen. Alaluvussa 4.3.1. esitetyt esimerkkilaskelmat sisälsivät siis sen olettan, että myös perintöosuudesta mahdollisesti tehtävät vähennykset olivat jo tehtyinä veron suuruutta laskettaessa.

Erityisillä vähennyksillä on tarkoitus keventää perittävän lähiomaisten verotaakkaa. Koska henkilön kuolema aiheuttaa usein lähipiirille yllättäviä kuluja, saattaa omaisten veronmaksukyky hetkellisesti heiketä. Tästä syystä on nähty järkevänä, että lähiomaisten perintöverotusta helpotetaan pienentämällä perintöveron alaista omaisuutta vähennyksin.¹⁸⁷ Perintö- ja lahjaverolain perusteella vähennyksiin oikeutettuja lähiomaisia ovat ainoastaan vainajan aviopuoliso ja alaikäiset lapset.¹⁸⁸ Lisäksi vähennys voidaan laskea sellaiselle henkilölle, joka asui perittävän kuollessa hänen kanssaan yhdessä ja he olivat aikaisemmin olleet naimisissa tai heillä oli tai oli ollut yhteinen lapsi.¹⁸⁹ Toisin sanoen avopuolisoon sovelletaan tässä samaa tulkintaa kuin veroluokkien yhteydessä.

Aviopuolisolle, parisuhdekumppanille sekä edellä esitetyin ehdoin myös avopuolisolle kuuluva niin sanottu puoliso vähennys on 6 800 euroa. Tämä määrä vähennetään puolisololle tulevasta veronalaisesta perintöosuudesta. Vastaavasti niin sanottuun alaikäisvähennykseen, joka on 3 400 euroa, ovat oikeutettuja perittävän lapset, ottolapset sekä heidän jälkeläisensä. Vähennyksensaajan tulee kuitenkin olla verovelvollisuuden alkaessa alle 18-vuotias. Puolison lapsen ei ole tulkittu olevan oikeutettu alaikäisvähennykseen.¹⁹⁰

Erityiset vähennykset ovat aina henkilökohtaisia, eikä niitä esimerkiksi voida siirtää muille. Tapauksissa, joissa useampi henkilö saa testamentilla omaisuutta yhteiseen omistukseen, tulkitaan jokaisen saajan kohdalla erikseen oikeutus vähennykseen.¹⁹¹ Erityisiä vähennyksiä ei tarvitse erikseen hakea, vaan ne huomioidaan veroviranomaisen toimesta automaattisesti. Vähennyksen tekeminen edellyttää kuitenkin sitä, että veroviranomaisella on riittävät tiedot käytettävissään.¹⁹²

¹⁸⁷ Puroten & Puroten 2001: 105.

¹⁸⁸ PerVL 12 §.

¹⁸⁹ TVL 7.3 §.

¹⁹⁰ Puroten 2005: 237.

¹⁹¹ Puroten 2005: 238.

¹⁹² Puroten & Puroten 2001: 105.

4.3.3. Ennakkoperintö ja lahja perintöverotuksessa

Perintöosuuden, veroluokan määräytymisen ja mahdollisten erityisten vähennysten lisäksi myös vainajan perilliselle elinaikanaan antamalla tavanomaista suuremmilla lahjoilla voi olla vaikutusta perintöveron määrään. Normaalisti, mikäli lahja on arvokas, siitä laaditaan lahjakirja ja siihen perustuen tehdään myös lahjaveroilmoitus.¹⁹³ Perintöverotuksen kannalta erityisen ratkaisevaa on se, tuleeko perittävän elinaikanaan antamaa lahjaa pitää lahjana vai ennakkoperintönä.

Ennakkoperintöä voidaan pitää jäämistöoikeudellisena instituutiona. Sillä on vaikutusta niin perintöosaan kuin myös lakiosan määrään. Tärkeää on huomata, että ennakkoperintö on lähtökohtaisesti aina lahja siinä vaiheessa, kun perittävä sen saajalleen antaa. Kyse on siis oikeustoimesta, jota ei voida antajan toimesta peruuttaa. Peruuttamista ei voi tehdä edes perittävän kuoltua. Ennakkoperintönä ei voida kuitenkaan pitää sellaista tavanomaista lahjaa, jonka ei voida nähdä olleen epäsuhteessa lahjan antajan oloihin.¹⁹⁴

Yleisesti voidaan todeta, että rintaperillisen saamaa lahjaa pidetään ennakkoperintönä, ellei muuta ole määrätty. Perusteena tälle on ajatus siitä, että perittävä ei lähtökohtaisesti halua suosia ketään perillisistään erityisesti. Kuitenkin, mikäli esimerkiksi lahjakirjaan on kirjattu maininta siitä, että lahjaa ei tule pitää ennakkoperintönä, on kirjattua ohjetta noudatettava. Näin lahjan antaja voi viime kädessä vaikuttaa siihen, onko lahja nähtävä ennakkoperintönä vai ei. Vastaavasti muun kuin rintaperillisen saamaa lahjaa ei yleensä pidetä ennakkoperintönä, ellei lahjan antaja ole niin erityisesti määrännyt.¹⁹⁵

Ennakkoperintö voi olla joko kokonaan tai osittain vastikkeeton. Jos ennakkoperintö on annettu kokonaan ilman vastiketta, se on niin sanottu puhdas lahja. Kuitenkin myös sellaista luovutusta, jossa maksettu korvaus on ollut selkeästi alihintainen yleiseen hintatasoon nähden, pidetään lahjanluonteisena. Tällöin oikeustoimi käytännössä määritellään lahjaksi. Rajanveto lahjanluonteisen luovutuksen ja normaalin vastikkeellisen kaupan välillä on kuitenkin huomattavan vaikeaa.¹⁹⁶

Jos henkilön perittävältä saamaa lahjaa on pidettävä ennakkoperintönä, sillä on vaikutusta sekä perintönä saatavan omaisuuden että perintöveron määrään. Käytännössä an-

¹⁹³ Norri 1986: 152.

¹⁹⁴ Kangas 2006: 369.

¹⁹⁵ Kangas 2006: 370.

¹⁹⁶ Kangas 2006: 369–371.

netut ennakkoperinnöt lisätään kuolinpesän säästöön ennen kuin pesästä lasketaan puolisolle avio-oikeuden perusteella kuuluva osa sekä perillisille tulevat perintöosuudet.¹⁹⁷

Esimerkki 11:

Vainaja A oli antanut ennakkoperintöä pojanpojalleen D 30 000 euroa. Vainaja oli eronnut ja hänellä oli kaksi lasta B ja C. Ennakkoperinnön saajan (D) isä C oli kuollut, mutta D:llä oli veli E. Vainajan jäämistön omaisuus oli vähennysten jälkeen 30 000 euroa. Tästä tulisi lakimääräisinä perintöosuuksina B:lle 15 000 euroa ja D:lle ja E:lle kummallekin 7 500 euroa. D ei kuitenkaan saanut enää perintöä, koska hän oli jo saanut ennakkoperintönä 30 000 euroa. Kun D:n perintöosuus jaettiin B:n ja E:n kesken, sai B perintöä 20 000 euroa ja E 10 000 euroa.

Esimerkissä pesän laskennallinen arvo oli 60 000 euroa, D:n saamasta ennakkoperinnöstä johtuen. Laskennallisen arvon perusteella perintöosuudet olisivat olleet B:lle 30 000 euroa, D:lle 15 000 euroa ja E:lle 15 000 euroa. D oli siis saanut ennakkoperintönä kaksinkertaisesti sen määrän, mitä hänelle lakimääräisen perimysjärjestyksen perusteella olisi kuulunut. D ei kuitenkaan ollut velvollinen palauttamaan perintöosien erotusta, koska niin ei ollut ennakkoperintöä annettaessa erikseen määrätty, ja D:n saama ennakkoperintö ei loukannut muiden perillisten lakiosia.

Henkilön saama ennakkoperinnön osa, siltä osin kuin se ylittää hänelle laskennallisen perinnönjaon perusteella kuuluvan määrän, vähennetään muiden perintöosista perintöosuuksien suhteessa.¹⁹⁸ Toisin sanoen esimerkin tapauksessa D:n saama laskennallisen perintöosan ylittävä määrä 15 000 euroa vähennetään B:n ja E:n laskennallisista perintöosuuksista osuuksien suhteessa. Näin ollen saadaan B:lle $30\,000 - 10\,000 = 20\,000$, ja E:lle $15\,000 - 5\,000 = 10\,000$ euroa.

Perintöveroa määrättäessä kaikki annetut ennakkoperinnöt otetaan laskelmassa huomioon. Merkitystä ei ole sillä, kuinka kauan sitten ennakkoperinnöt on saatu. Varsinaisten ennakkoperintöjen lisäksi laskelmassa huomioidaan myös sellaiset lahjat, jotka perittävä on antanut joillekin perillisistä viimeisen kolmen vuoden aikana. Tässä ei sinänsä ole merkitystä lahjan arvolla. Kuitenkin on huomattava, että alle 3400 euron arvoisia kotiirtaimistolahjoja ei huomioida, kuten ei myöskään esimerkiksi lasten koulutuskustannuksiin annettuja normaaleja avustuksia.¹⁹⁹

¹⁹⁷ Koponen 2003: 61.

¹⁹⁸ Kangas 2006: 376.

¹⁹⁹ Helokoski & Lindholm 2006: 58.

Kun veronalainen perintöosuus on lopullisesti saatu laskettua, perittävän mahdollisesti antamat ennakkoperinnöt ja lahjat huomioiden, voidaan päättää perintöveron suuruudesta. Siihen vaikuttavat luonnollisesti edellä esitellyt veroluokat sekä erityiset vähennykset, mutta myös se, minkä verran ennakkoperinnöstä tai lahjasta on aikoinaan maksettu veroa. Maksuun tulevasta perintöverosta vähennetään ennakkoperinnöstä tai lahjasta aikaisemmin suoritettu lahjavero.²⁰⁰ Lisäksi perintöverosta voidaan perintö- ja lahjaverolain mukaan vähentää kiinteistön lainhuutoa haettaessa maksettu varainsiirtovero, jos sitä ei ole aikoinaan vähennetty lahjaverosta.²⁰¹

---

²⁰⁰ Helokoski & Lindholm 2006: 58.

²⁰¹ PerVL 16.2 §; ks. lahjan ja ennakkoperinnön verotuksellisesta kannattavuudesta alaluvut 5.2.2. ja 5.2.3.

5. VEROSUUNNITTELU KUOLEMAN VARALLE

5.1. Testamentin avulla

5.1.1. Puolison omistusoikeus

Perintöverosuunnittelun avulla pyritään minimoimaan perillisille henkilön kuolemasta aiheutuvaa verorasitusta ja muuta taloudellista haittaa. Verosuunnittelussa on nimenomaan kyse laillisten keinojen käytöstä, ei veron torjunnasta tai kiertämisestä. Verosuunnittelussa tulee huomioida kaikki asiaan liittyvät seikat mahdollisimman kattavasti niin, että valittu vaihtoehto johtaa lopulta kokonaistaloudellisesti parhaimpaan lopputulokseen.²⁰² Määrättävän perintöveron alhaisuus ei vielä välttämättä tarkoita kokonaisvaltaisesti edullisinta vaihtoehtoa.

Perittävän eläessä aloitettavalla verosuunnittelulla päästään yleensä parhaimpiin tuloksiin, ennen kaikkea siksi, että asiaa on aikaa valmistella huolella eri näkökulmat huomioiden. Testamentti on yksi varteenotettavista verosuunnittelun välineistä. Sen avulla voidaan varmistaa perittävän tahdon kirjaimellinen täyttyminen. Erityisen tärkeä rooli testamentilla on tilanteissa, joissa perittävällä ei ole lakimääräisiä perillisiä, jolloin ilman testamenttia perintö menisi valtiolle. Testamentin tekijä ei luonnollisestikaan saa itse taloudellista hyötyä testamentin laatimisesta, vaan testamentin avulla toteutetusta verosuunnittelusta hyötävät testamentin tekijän perilliset. Puolisoiden keskinäisten testamenttien yleisyydestä johtuen niihin kohdistetulla verosuunnittelulla on käytännössä ratkaiseva merkitys useimmissa tapauksissa.

Perintöveroa määrättäessä testamentin olemassaolo otetaan huomioon olettaen, että se on esitetty veroviranomaiselle. Testamentin ottaminen tai liittäminen perukirjaan riittää verottajalle, ja se onkin yleisin tapa. Yhtä lailla testamentti voidaan toimittaa suoraan verovirastoon. Merkitystä ei ole sillä, onko testamentti tuossa vaiheessa jo annettu perillisille tiedoksi tai ovatko he sitä hyväksyneet.²⁰³

Puolisoiden *keskinäinen omistusoikeustestamentti* on erittäin yleinen testamentin muoto, mutta verosuunnittelun kannalta sitä voidaan pitää huomattavan epäedullisena vaihtoehtona. Kun leski saa joka tapauksessa pitää pesän jakamattomana hallussaan, ja perillisten vaatiessa jakoa leski on edelleen oikeutettu puolisojen yhteisen kodin ja siihen

---

²⁰² Lehtonen 2000: 95–96.

²⁰³ Puronen 2005: 106–107.

kuuluvan asuinirtaimiston hallintaan, on keskinäisen omistusoikeustestamentin perustelua vaikea löytää.²⁰⁴ Kuitenkin, jos puolisolle syystä tai toisesta halutaan antaa täysi omistusoikeus tiettyyn esineeseen tai koko omaisuuteen, on omistusoikeustestamentin käyttäminen tarpeen. Tämä ymmärrettävästi aiheuttaa leskelle suhteellisen korkeat perintöverot.²⁰⁵

Mikäli omistusoikeustestamentin laatiminen nähdään välttämättömäksi, on paikallaan pohtia, halutaanko puolisolle antaa rajoitettu vai rajoittamaton omistusoikeus. Näidenkin kahden testamenttityypin välillä on nimittäin eroa perintöveroja määrättäessä. Asia on selvitettävissä parhaiten esimerkin avulla:

Esimerkki 12:

Vainaja A oli ennen kuolemaansa laatinut puolisonsa B kanssa keskinäisen omistusoikeustestamentin, jossa ei ollut määrätty perinnönsaajaa leskeksi jääneen puolison kuollessa. Sekä A:n että B:n omaisuudet olivat 100 000 euroa. B joutui suorittamaan kuolleelta puolisolta saamastaan perinnöstä perintöveroa ensimmäisen veroluokan mukaan, toisin sanoen 13 735 euroa. Kun leski myöhemmin kuoli, peri puolisojen yhteinen lapsi C koko 200 000 euron omaisuuden. Hänelle tästä määrätty perintövero oli suuruudeltaan 29 735 euroa. Veroa maksettiin siis yhteensä 43 470 euroa.

Jos A:n ja B:n keskinäinen testamentti olisi ollut rajoitettu omistusoikeustestamentti, toisin sanoen siinä olisi mainittu perinnön saaja eloon jääneen puolison kuoleman jälkeen, olisi maksettavaksi tuleva perintövero ollut lopulta edellistä pienempi. Syynä tähän on se, että B maksaa perintöveron kuten edelläkin, mutta C:lle määrätään vero B:n kuoltua kahdesta saannosta erikseen. C siis maksaa A:n alkuperäisesti omistamasta omaisuudesta sekä B:n omaisuudesta (molemmat 100 000 euroa) kummastakin 13 735 perintöveroa. Yhteensä perintöveroa maksetaan siis 41 205 euroa.

Puronen (2005) on todennut, että mikäli keskinäisessä omistusoikeustestamentissa on esimerkin tavoin määritelty omaisuuden toissijainen saaja lesken kuoleman jälkeen, määrätään perintövero lopulliselle saajalle todellakin ensiksi kuolleen ja lesken omaisuudesta erikseen.²⁰⁶ Tämä antaa ymmärrettävästi mahdollisuuden tietynasteiseen verosuunnitteluun. Käytännössä ainoa ero rajoittamattomaan omistusoikeustestamenttiin tässä on se, että leski ei voi määrätä puolisoltaan perimästä omaisuudesta omassa, puolisonsa kuoleman jälkeen mahdollisesti tekemässään testamentissa. Ensiksi kuolleen puolison perintö ei myöskään mene lesken perillisille, mikäli niin ei nimenomaisesti ole

²⁰⁴ Ks. lesken oikeuksista pesän jakamattomuuteen tarkemmin alaluku 6.3.

²⁰⁵ Norri 1986: 83.

²⁰⁶ Puronen 2005: 126.

alkuperäisessä testamentissa määrätty. Jos puolisoilla on vain yhteisiä lapsia ja perinnön halutaan joka tapauksessa siirtyvän lesken kuoleman jälkeen heille, on rajoitettu omistusoikeustestamentti rajoittamatonta omistusoikeustestamenttia huomattavasti järkevämpi vaihtoehto.

5.1.2. Puolison hallintaoikeus

Useimmissa tilanteissa omistusoikeuden saamiselle ei ole ehdotonta perustetta. Tällöin puolisoiden kannattaa harkita *keskinäisen hallintaoikeustestamentin* laatimista omistusoikeustestamentin sijaan. Hallintaoikeustestamentti tulee kokonaisuudessaan huomattavasti omistusoikeustestamenttia taloudellisemmaksi, oli sitten kyseessä rajoitettu tai rajoittamaton omistusoikeus. Hallintaoikeustestamentilla voidaan antaa hallintaoikeus joko koko omaisuuteen tai tiettyyn esineeseen tai esineryhmään.²⁰⁷

Puolisonsa kuoltua leskellä on käyttöoikeuden haltijana oikeus hallita omaisuutta haluamallaan tavalla, ottaen kuitenkin huomioon omistajan edun. Säilyttämisperiaatteen mukaisesti lesken tulee huolehtia muun muassa siitä, että omaisuus ei turhaan sekoitu hänen omaan omaisuuteensa. Rahavarojen osalta leski on velvollinen sijoittamaan rahat omistajan nimissä.²⁰⁸ Mikäli leskellä on tarvetta pantata hallinnoimaansa omaisuutta, hän tarvitsee siihen omaisuuden omistajan luvan. Luonnollisestikaan leski ei voi myydä omaisuutta ilman omistajan lupaa.²⁰⁹

Leskellä on perintökaaren mukaan oikeus saada hallitsemansa omaisuuden tuotto. Toisaalta hänen tulee vastata tietyistä omaisuutta koskevista tarpeellisista kustannuksista.²¹⁰ Kertyneestä tuotosta verotetaan pääomatulona nimenomaan leskeä eikä kuolinpesää.²¹¹ Kuitenkaan omaisuuden myynnin perusteella määräytyvät verot eivät vaikuta lesken verotukseen, vaan vero kannetaan jakamattoman kuolinpesän tapauksessa kuolinpesältä ja pesän jakamisen jälkeen perinnönsaajilta siinä suhteessa, kuin he omaisuuden omistavat.²¹²

²⁰⁷ Helokoski & Lindholm 2006: 111.

²⁰⁸ Kangas 2006: 348–349.

²⁰⁹ PK 12:4.2.

²¹⁰ PK 12:3.

²¹¹ Koponen 2003: 68.

²¹² Koponen 2003: 87.

Puolisoiden välisen hallintaoikeustestamentin varsinainen taloudellinen kannattavuus perustuu moneen seikkaan. Ensinnäkin lesken saama hallinto-oikeus on kokonaisuudessaan perintöverosta vapaa. Perintöveron omaisuudesta suorittavat ne, jotka saavat varsinaisen omistusoikeuden, useimmiten siis vainajan rintaperilliset. Heille määrätään perintövero aluksi vain ensiksi kuolleen perittävän omaisuudesta ja vasta myöhemmin lesken omaisuudesta, olettaen luonnollisesti, että samat henkilöt ovat kummankin puolison perijöitä. Näin perintöveron progressiivisuus ei pääse liikaa korostumaan. Lisäksi, koska leski ei joudu maksamaan perintöveroa lainkaan, saadaan kaksinkertainen verotus estettyä.²¹³

Hallintaoikeudella on progressiivisuuden mahdollisen pienenemisen lisäksi myös muuta vaikutusta omistusoikeuden perineiden henkilöiden perintöverotukseen. Koska omistusoikeuden, jossa hallintaoikeus on toisella henkilöllä, ei voida katsoa olevan täydellinen, saadaan hallintaoikeuden pääomitettu arvo vähentää omistajien perintöveroa laskettaessa. Hallintaoikeuden arvo lasketaan seuraavan taulukon mukaan:

Taulukko 2 (PerVL 10.2 §):

<i>Verovelvollisen ikä</i>	<i>Vuositulokerroin</i>
alle 44 vuotta	12
44–52 vuotta	11
53–58 vuotta	10
59–63 vuotta	9
64–68 vuotta	8
69–72 vuotta	7
73–76 vuotta	6
77–81 vuotta	5
82–86 vuotta	4
87–91 vuotta	3
92 vuotta tai enemmän	2

Verottajan tulee nykyisen lain perusteella käyttää hallintaoikeuden pääomitetun arvon laskemisessa arvioituna vuosituottona kahdeksaa prosenttia.²¹⁴ Aikaisemmin prosenttia ei ollut laissa määritelty, jolloin verottaja Koposen (2003) mukaan useimmiten käytti viittä prosenttia.²¹⁵ Hallintaoikeusvähennyksen merkitys perintöverotuksessa on ymmärrettävissä parhaiten esimerkin avulla:

²¹³ Koponen 2003: 98.

²¹⁴ PerVL 10 §.

²¹⁵ Koponen 2003: 99.

Esimerkki 13:

Puolisot A ja B omistavat 200 000 euron asunnon puoliksi. Heillä ei ole muuta omaisuutta. Puolisoilla on kaksi lasta C ja D. A:n kuollessa B saa puolisoiden keskinäisen testamentin perusteella hallintaoikeuden A:n osuuteen asunnosta. Leski B on A:n kuollessa 70-vuotias. B:n hallintaoikeuden perusteella C:n ja D:n omistusosuuksien perintöveroa laskettaessa vähennetään hallintaoikeuden pääomitettu arvo 56 000 euroa ($8\% * 100\,000 \text{ euroa} * 7$), toisin sanoen 28 000 euroa kummaltakin. Näin ollen C ja D joutuvat kumpikin maksamaan perintöveroa 2095 euroa. Ilman hallintaoikeusvähennystä heille olisi määrätty 5735 euron perintöverot.

Tarkastellaan vielä lesken iän vaikutusta. Jos B olisi ollut A:n kuollessa vasta 50-vuotias, olisi hallintaoikeuden pääomitettu arvo ollut 88 000 euroa, jolloin C:lle ja D:lle määrätty perintöverot olisivat olleet vain 345 euroa kummallekin. Nuoren lesken hallintaoikeuden tapauksessa omistusoikeuden perijöiden perintövero on siis merkittävästi pienempi kuin silloin, kun leski on iäkäs. Perusteluna tässä on luonnollisesti se, että nuoren lesken oletetaan elävän iäkästä leskeä kauemmin, jolloin omistajat pääsevät todella hyötymään omaisuudesta todennäköisesti vasta vuosikymmenten kuluttua.

Lesken hallintaoikeudesta seuraava negatiivinen puoli on toki se, että omistusoikeuden perineet joutuvat maksamaan perintöveron jo ennen kuin heillä on mahdollisuus esimerkiksi realisoida saamansa perintö. Tämä saattaa puolestaan johtaa maksuvaikeuksiin. Useissa tapauksissa pesän varoja on tällöin käytetty perillisten perintöverojen maksumun, mutta sekään ei ole täysin ongelmatonta. Verotuksellisesti tilanne tulkitaan nimitäin helposti niin, että leski on luopunut hallintaoikeudestaan maksujen osalta, jolloin niihin tulee kohdistaa lahjavero.²¹⁶ Asian negatiivinen vaikutus suhteessa hallintaoikeudesta saataviin hyötyihin ei kuitenkaan ole kovin ratkaiseva.

Mielenkiintoisen lisänsä lesken hallintaoikeuteen tuo niin sanottu *omistajattoman tilan testamentti*. Tällöin testamentissa erikseen todetaan, että vaikka leski saa omaisuuteen ainoastaan hallintaoikeuden, siirtyy omaisuuden omistusoikeus virallisesti vasta lesken kuoltua toissijaisille perillisille. Yleisestikin voidaan todeta, että omistajattoman tilan testamentit luetaan hallintaoikeustestamentteihin. Niille on tyypillistä, että omistajaton tila jatkuu yleensä koko hallintaoikeuden keston ajan.²¹⁷

Manninen (2000) toteaa omistajattoman tilan testamentilla saavutettavan parhaan verosäästön avopuolisoiden välillä, ja nimenomaan silloin, kun heitä ei rinnasteta aviopuolisoihin eikä heillä ole tai ole ollut yhteisiä lapsia. Muutenkin omistajattoman tilan tes-

²¹⁶ Koponen 2003: 99.

²¹⁷ Puronen 2005: 119.

tamentin edellytyksenä on, että testaattorin kuollessa hänellä ei ole rintaperillisiä elossa.²¹⁸

Omistajattoman tilan testamentit ovat viime vuosina merkittävästi yleistyneet, erityisesti juuri avoparien kohdalla. Avopuolisoiden keskinäisissä testamentteissa todetaan usein, että puolisoille yhteisesti kuuluva omaisuus sekä varsinkin yhteisenä kotina käytetty asunto jäävät eloonjäävän puolison hallintaan hänen elinajakseen, ja että omaisuus jaetaan puolisoiden perillisten kesken vasta molempien kuoltua. Näin eloonjääneen puolison taloudellinen asema saadaan turvattua, vieläpä täysin verovapaasti.²¹⁹ Samaan lopputulokseen tosin päästäisiin puolisoiden osalta myös tavallisella keskinäisellä hallintaoikeustestamentilla.

Ratkaisevaksi eroksi tavallisen hallintaoikeustestamentin ja omistajattoman tilan testamentin välille nouseekin ennen kaikkea omistajaton aika ja sen vaikutus verotuksessa. Perintövero määrätään omistajattoman tilan testamentin tapauksessa maksettavaksi vasta omistusoikeuden siirtyessä. Toisin sanoen perintöverotusta ei suoriteta perittävän kuolinhetkellä, vaan verovelkasuhde syntyy useimmiten vasta hallintaoikeuden haltijan kuollessa.²²⁰ Tällä on luonnollisesti huomattava vaikutus omistusoikeuden perivien henkilöiden verotuksessa. Toisin kuin normaalin hallintaoikeuden tapauksessa, omistusoikeuden saaja ei joudu maksamaan perintöveroa ennen kuin omaisuus tosiasiallisesti siirtyy hänelle, siis vasta hallintaoikeuden päätyttyä. Korkein hallinto-oikeus on antanut asiasta ratkaisun vuonna 1978.²²¹

Kuten edellä on normaalin hallintaoikeustestamentin yhteydessä todettu, ei perintöveron määräämistä ennen todellisen omistusoikeuden siirtymistä voida pitää perusteltuna missään tapauksessa, sillä pelkkä nimellinen omistusoikeus ei lisää perinnönsaajan veronmaksukykyä. Tästä näkökulmasta katsottuna omistajattoman tilan testamenttia voidaankin nähdä verosuunnittelullisesti järkevänä. Tärkeää on kuitenkin huomata, että omistajattoman tilan testamentteihin kohdistuva verotuskäytäntö ei ole missään nimessä yhtenäinen. Joissakin verotoimistoissa omistajatonta tilaa ei oteta verotuksessa huomioon, vaan vero määrätään omistusoikeuden lopulta saavalle henkilölle jo perinnönjättäjän kuollessa, testamentin sanamuodosta huolimatta. Puronen (2005) onkin todennut, että käytäntöjen epäyhtenäisyys ei ole missään nimessä toivottavaa, ja siitä syystä tilanne

---

²¹⁸ Manninen 2000: 377.

²¹⁹ Puronen 2005: 131.

²²⁰ Puronen 2005: 434.

²²¹ KHO 1978 II 634.

tulisi ratkaista lainsäädännön avulla. Hän on myös esittänyt huolensa siitä, että omistajattoman tilan testamentti laadittaneen useimmiten lähinnä vain veron välttämiseksi.²²²

5.1.3. Muun etuuden testamenttaaminen

Testamentin avulla toteutettavan verosuunnittelun mahdollisuudet eivät rajoitu ainoastaan omistus- ja hallintaoikeustestamenttien käyttöön, vaan myös muita etuja testamenttaamalla voidaan saavuttaa verohyötyä. Yksi varteenotettavista mahdollisuuksista on *tuotto-oikeustestamentin* laatiminen. Kuten edellä on jo todettu, tuotto-oikeustestamentilla tarkoitetaan testamenttia, jolla määrätään tietylle henkilölle oikeus merkitystä omaisuudesta kertyvään tuottoon ja/tai korkoihin, vaikka omaisuuden omistus kuuluukin toiselle henkilölle. Yleissäännön mukaan testamentilla saatu tuotto-oikeus on perintöverosta vapaata, joten verotus toteutetaan normaalisti tuoton saajan tuloverotuksessa.²²³

Tuotto-oikeustestamentilla voidaan testamentata hyvinkin monenlaisia tuottolajeja. Suhteellisen yleistä on osakkeisiin liittyvän osinkotulon testamenttaaminen. Tällöin, vaikka osakkeiden omistusoikeus on toisella henkilöllä, on testamentin saajalla oikeus osakkeista mahdollisesti maksettaviin osinkotuloihin. Toisaalta myös osingoista maksuun pantava vero tulee hänen suoritettavakseen.²²⁴

Verosuunnittelun kannalta on tärkeää huomata, että osinkotulojen verotus on muuttunut ratkaisevasti viimeisten vuosien aikana. Vielä vuonna 2004 osingonsaajan veronalaiseksi tuloksi katsottiin osinkotulon määrä lisättynä yhtiöveron hyvityksellä. Näin saadusta pääomatulosta laskettiin vero, mutta osingonsaajalla oli oikeus vähentää maksuun pantavasta verosta hyväksi luettava yhtiöveron hyvitys, joten käytännössä veroa ei tarvinnut maksaa lainkaan.²²⁵ Tuotto-oikeustestamentilla saatu oikeus osinkotuloon oli siis saajalleen kokonaan verovapaata tuloa.

Vuoden 2005 alusta alkaen yhtiöveron hyvitysjärjestelmä ei kuitenkaan ole enää ollut käytössä. Nykyään osakeyhtiön maksamilla veroilla ei ole merkitystä osingonsaajan verotuksen kannalta, eikä osinkotulo muutenkaan ole saajalleen kokonaan verovapaata.

---

²²² Puronen 2005: 131–132, 434.

²²³ Puronen 2005: 24.

²²⁴ Manninen 2000: 48.

²²⁵ Fasoúlas 2002: 32–33; Sainio 2003: 100–101.

Listaamattomien yhtiöiden osalta verotukseen vaikuttavat yhtiön nettovarallisuus, mutta listattujen yhtiöiden tapauksessa osinkotuloa pidetään saajansa pääomatulona, kuitenkin niin, että 30 prosenttia tulosta on verovapaata.²²⁶ Käsittelen jatkossa verosuunnittelu-mahdollisuuksia nimenomaan listattujen yhtiöiden näkökulmasta.

Esimerkki 14:

Henkilö A:n poika B perii isänsä omistamat X Oyj:n osakkeet, arvoltaan 350 000 euroa. A on kuitenkin eläessään laatinut testamentin, jonka perusteella osakkeista saatava osinkotulo kuuluu naapurille C. Naapuri C ei joudu suorittamaan saamastaan tuotto-oikeudesta perintöveroa, mutta osinkotulot tulevat osaksi hänen tuloverotustaan. Kun C saa X Oyj:ltä osinkoa 70 000 euroa, tulee hänelle veronalaista pääomatuloa 49 000 euroa ($70 \% \times 70\,000 \text{ euroa} = 49\,000 \text{ euroa}$). C joutuu maksamaan saamastaan osingosta veroa 13 720 euroa ($28 \% \times 49\,000 \text{ euroa} = 13\,720 \text{ euroa}$).

Yleisesti voidaan todeta, että listatuista osakeyhtiöistä saadusta osingosta perittävä vero on suuruudeltaan 19,6 prosenttia, 30 prosentin verovapaasta osuudesta johtuen. Vaikka verosuunnittelumahdollisuudet eivät siis olekaan yhtä hyvät kuin ennen yhtiöveron hyvitysjärjestelmästä luopumista, voidaan osinkotuloista maksettavaa veroa pitää kohtuullisena. Erityisesti tapauksissa, joissa perittävällä on huomattava määrä omaisuutta sidottuna osakkeisiin, ja hän haluaa testamentata osan omaisuudestaan muille kuin lakimääräisille perillisilleen, voi tuotto-oikeustestamentin hyödyntäminen olla verotuksellisesti järkevää. Edellisessä esimerkissä A:n poika B joutui maksamaan veroa perimistään osakkeista 53 735 euroa ($300\,000 \text{ euroa} \times 16 \% + 5735 \text{ euroa}$). Mikäli A olisi testamentannut osakeomaisuutensa puoliksi B:lle ja C:lle, olisi B maksanut veroa 25 735 euroa ($125\,000 \text{ euroa} \times 16 \% + 5735 \text{ euroa}$), ja C kolminkertaisesti, eli 77 205 euroa. Yhteensä perintöveroa olisi siis maksettu 102 940 euroa. Osingoista perittävät verot olisivat luonnollisesti tulleet aina sekä B:n että C:n maksettavaksi, 70 000 euron osingon tapauksessa 6860 euroa kummallekin. Tuotto-oikeustestamentin hyödyntäminen oli siis verotuksellisesti huomattavan järkevää. Tärkeää on kuitenkin huomata, että tuotto-oikeuden perinyt henkilö ei ole oikeutettu osakkeiden myynnistä saatavaan voittoon, toisin kuin hän olisi niiden omistajana.

Osinkotulojen jatkuva kertyminen tuotto-oikeustestamentin saajalle ei luonnollisestikaan ole itsestään selvää, sillä tulojen määrä riippuu osakeyhtiön kunakin vuonna tekemästä päätöksestä jakaa tai olla jakamatta osinkotuloja. Mikäli perittävä haluaa varmistaa testamentissa määräämälleen henkilölle jatkuvan tulovirran, kannattaa perittävän

---

²²⁶ Andersson & Linnakangas 2006: 142–144.

harkita muunlaisen, selkeästi *toistuvaisluonteisen edun* testamenttaamista. Tällaisena etuna voidaan pitää niin edellä esiteltyä hallintaoikeutta kuin myös esimerkiksi eläkettä.

Toistuvaisluonteinen etu katsotaan perintöverotuksessa verovapaaksi tuloksi. Merkitystä ei ole sillä, onko kyseessä eliniäksi vai määrävuosiksi testamentatusta edusta. Puronen (2005) on kuitenkin todennut lain taustalla olevan todennäköisesti ajatuksen vähintään joitakin vuosia jatkuvasta etuudesta. Ajatuksena perintöverovapaudessa on ennen kaikkea se, että veron maksaminen kerralla vähitellen kertyvästä edusta saattaisi olla kohutuutonta. Järkevämpänä on pidetty etuuden verottamista tuloverotuksessa, sitä mukaa kun etua kertyy. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta toistuvaisluonteista etua kohdellaan saajansa pääomatulona.²²⁷

Verosuunnittelumahdollisuuden tarjoavat tässä siis sekä verotuksen ajallinen jakautuminen että progressiivisen perintöverotuksen vaihtuminen kiinteään, 28 prosentin verokannan mukaiseen pääomatulon verotukseen. Kuten osakkeiden yhteydessä, myös tässä parhaimmat hyödyt saavutetaan tilanteessa, jossa omaisuutta tai siitä saatavaa tuottoa halutaan testamentata kolmanteen veroluokkaan kuuluville henkilöille. Suurten omaisuusmäärien yhteydessä merkitystä on myös sillä, että toistuvaisluonteisen edun tapauksessa vero kannetaan pienissä erissä, poiketen perintöverotuksen kertasuorituksesta.

Pääsäännöstä poiketen toistuvaisluonteista etua kohdellaan saajansa ansiotulona muun muassa tapauksessa, jossa perittävä on määrännyt testamentissaan, että jäämistöstä tulee toistuvasti, esimerkiksi kerran kuukaudessa, maksaa hänen elämänkumppanilleen tietty rahasumma.²²⁸ Tällöin verotuksellisen kannattavuuden ratkaisevat toisaalta henkilön suhde perittävään, toisin sanoen testamentin saajalle määrättävä veroluokka, toisaalta saajan muut ansiotulot sekä niiden pohjalta määräytyvä veroprosentti testamentattu kuukausisuoritus huomioiden.

Eri etuuskien testamenttaamista käsiteltäessä on aihetta paneutua vielä yhteen erityislanteeseen, koskien *korottoman velkasaatavan testamenttaamista*. Mikäli esimerkiksi vanhemmat myyvät omaisuutta lapselleen velaksi, on suhteellisen tavallista, että lapsen ei edellytetä maksavan velasta korkoa. Tämä on myös täysin laillinen menettelytapa, sillä fyysisten henkilöiden välisissä veloissa velkasaatavan korollisuus ei ole välttämättömyyttä. Tulkintatilanteisiin joudutaan lähinnä silloin, kun vanhemmat ovat lainanneet rahaa korottomasti kaikille perillisilleen. Tällöin katsotaan yleensä olevan kysymys lai-

---

²²⁷ Puronen 2005: 70–73.

²²⁸ Puronen 2005: 72.

nojen sijaan lahjoista. Jos lainan saajana on kuitenkin vain yksi perillisistä, ei ongelmaa synny.²²⁹

Koroton velkasaatava on muiden saatavien tavoin testamenttavissa. Perilliselle omaisuuden myynnin yhteydessä annetun korottoman velkasaatavan testamenttaaminen mahdollistaakin tietynasteisen verosuunnittelun. Ensinnäkin omaisuuden myyminen perilliselle on jo poistanut perillisen velvollisuuden maksaa omaisuudesta perintöveroa siinä vaiheessa, kun perittävä kuolee. Perillinen on myös päässyt nauttimaan omaisuudesta ostohetkestä lähtien. Perilliselle ei ole syntynyt ylimääräisiä kustannuksia omaisuuden hankinnasta, sillä hän ei esimerkiksi ole joutunut ottamaan itselleen korollista lainaa pankista. Toisaalta hän on edelleen velkaa perittäväälle, ja tämän kuoltua testamentin saajalle. Koska velka on korotonta, ei perittäväälle ja myöhemmin testamentin saajalle kerry korkotuloja, mutta he eivät vastaavasti myöskään joudu maksamaan tulo-veroa.²³⁰

Mielenkiintoisen kysymyksen muodostaa kuitenkin se, tuleeko testamentissa määrätyn henkilön saama velkasaatava kohdella perintöverotuksen alaisena, vai voidaanko siihen mahdollisesti soveltaa toistuvaisuusteisen edun periaatteita, toisin sanoen verottaa saajansa pääomatulona. Puronen (2005) tuo esille, että perintö- ja lahjaverolaissa mainittu muu etuus verovapauden perustana voisi pitää sisällään esimerkiksi tuotto-oikeustestamentilla määrätty oikeudet tiettyyn säännölliseen tuloon, josta saaja ei voimillään tavalla disponoida.²³¹ Verohallinnon puhelinpalvelusta annetun vastauksen mukaan velkasaatavaa ei kuitenkaan voida edes kyseisenlaisessa tilanteessa tulkita toistuvaisuuteksi eduksi, vaan velkasaatava lisätään testaattorin kuoltua hänen pesänsä säästöön ja testamentin saajalle määrätään maksettavaksi perintövero velkasaatavan arvoon perustuen.

Mikäli perittävä ei laadi testamenttia velkasaatavasta, on mahdollista, että omaisuuden ostanut perillinen saa perintönä häntä itseään koskevan velkasaatavan. Tällöin, mikäli velkaa ei ole ehditty maksaa lainkaan takaisin, on tilanne verotuksellisesti sama kuin että perillinen ei olisi ostanut omaisuutta, vaan perisi sen nyt maksaen perintöveron normaalisti.

---

²²⁹ Puronen 2005: 50–51.

²³⁰ Manninen 2000: 60.

²³¹ Puronen 2005: 76.

5.1.4. Testamentin saajat

Testamenttityypin valinnan lisäksi verosuunnittelua voi tehdä myös harkitsemalla sitä, kenelle omaisuutta kannattaa testamentata. Edellä esitellyt veroluokat antavat tähän luonnollisesti selkeän lähtökohdan. Veroluokkien lisäksi on kuitenkin hyvä myös muistaa, että vainajan puoliso on oikeutettu puoliso vähennykseen ja alaikäiset lapset alaikäisyys vähennyksiin. Heille omaisuus saadaan siis siirrettyä testamentilla hieman muita ensimmäiseen veroluokkaan kuuluvia henkilöitä edullisemmin. Toki useissa tapauksissa omaisuus siirtyy lapsille tai puolisolle ilman testamenttiakin. Omaisuuden siirtämisessä avopuolisolle testamentti on ainoa mahdollisuus. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että omaisuuden saaminen testamentilla ei helpota avopuolisoa perintöverotuksessa, vaan perintövero määrätään testamentista huolimatta normaalitapauksissa kolmannen veroluokan mukaan. Verosuunnittelulle ei siis jää juurikaan sijaa. Tämä tuntuu avopareista ymmärrettävästi epäoikeudenmukaiselta.

Testamentilla on mahdollisuus määrätä omaisuus myös usealle henkilölle yhteisesti. Asiasta tulee olla selkeä maininta testamentissa. *Yhteistestamentti* ei kuitenkaan useimmissa tapauksissa ole verotuksellisesti kannattavaa, sillä yhteiseksi testamentatun omaisuuden tapauksessa myös perintövero määrätään kerralla koko omaisuudesta. Lisäksi on huomattava, että vero määräytyy sen testamentinsaajan mukaan, joka kuuluu kaukaisimpaan veroluokkaan. Testamentattaessa rahavaroja perintövero määrätään kuitenkin jokaiselle saajalle erikseen.²³²

Edellä esitetyistä huolimatta yhteistestamentti saattaa tietyissä tilanteissa olla verotuksellisesti kannattava vaihtoehto. Mikäli aviopuolisot saavat omaisuutta yhdessä testamentilla, määrätään perintövero vainajan lähemmän sukulaisen mukaan.²³³ Näin testamentin tekijä saa siirrettyä omaisuuttaan alhaisella veroprosentilla esimerkiksi oman rintaperillisensä puolisolle. Mikäli omaisuus testamentattaisiin rintaperilliselle ja hänen puolisolleen kummallekin erikseen, olisi rintaperillisen puolison veroprosentti kolminkertainen rintaperilliseen nähden. Toki tuolloin voitaisiin vastaavasti välttää veron progressiivisuuden vaikutusta.

Testamentin saaja voi olla myös *oikeushenkilö*. Mikäli omaisuus testamentataan yleishyödylliselle yhteisölle, ei perintöveroa määrätä lainkaan. Yleishyödyllisiksi katsotaan

²³² Helokoski & Lindholm 2006: 63.

²³³ Helokoski & Lindholm 2006: 63.

perintö- ja lahjaverolaissa sellaiset yhteisöt, joiden toiminnassa korostuu tieteellinen tai taiteellinen, kansanvalistusta, maanpuolustusta tai kotimaista elinkeinoelämää edistävä tai muu yleishyödyllinen tarkoitus.²³⁴ Vaikka oikeushenkilölle testamentatun omaisuuden verovapaus ei hyödytäkään ketään yksittäistä henkilöä, voidaan sen nähdä palvelevan kaikkia niitä, jotka ovat jäseninä perinnön saavassa yhteisössä. Näin myös tällaista testamenttausta voidaan tiettyssä mielessä pitää verosuunnitteluna.

5.2. Ilman testamenttia

5.2.1. Ennakkoluopuminen

Verosuunnittelu perittävän eläessä ei välttämättä vaadi testamentin hyödyntämistä, vaan perintöveron määrään voidaan vaikuttaa myös muilla keinoilla. Yksi verosuunnittelun toteutusmuoto on niin sanottu ennakkoluopuminen, jossa perillinen luopuu hänelle kuuluvasta perinnöstä. Käytännössä ennakkoluopuminenkin liittyy osaltaan testamenttiin, sillä perinnöstä luopuminen tapahtuu hyväksymällä perittävän tekemä testamentti, jossa omaisuus on määrätty jollekin muulle henkilölle tai taholle kuin perilliselle. Ennakkoluopumista kutsutaankin usein negatiiviseksi perintösopimukseksi.²³⁵

Ennakkoluopumiselle on annettu tietty määrämuoto, toisin sanoen sen tulee olla kirjallinen ja sisältää luopujan allekirjoitus. Määrämuotoista luopumista tulee pitää lähtökohdaisesti pätevänä ja myös luopujaa sitovana. Jokainen voi luonnollisesti luopua vain hänelle kuuluvasta perinnöstään. Alaikäinen perillinen ei voi luopua saannostaan vapaasti.²³⁶ Myöskään edunvalvojalla ei ole holhoustoimilain mukaan oikeutta luopua päämiehensä puolesta tälle kuuluvasta perinnöstä ilman holhousviranomaisen lupaa.²³⁷

Luopumisilmoitus on tehokas ja sitova riippumatta siitä, onko luopujalle suoritettu korvausta luopumisesta vai ei. Kuitenkin, mikäli luopujana on testamentin laatijan rintaperillinen, on hän oikeutettu korvaukseen, joka on hänelle lakiosaperiaatteen mukaisesti kuuluvan omaisuuden suuruinen. Rintaperillisen antamaa luopumisilmoitusta tuleekin pitää osittain tehottomana, mikäli korvausta ei ole suoritettu. Lakiosaa voidaan vaatia

---

²³⁴ PerVL 2.1 §.

²³⁵ Kangas 2002: 132.

²³⁶ Puronen 2005: 91–92.

²³⁷ HolhTL 34.7 §.

annetusta luopumislupauksesta huolimatta.²³⁸ Oikeutuksen jälkikäteiseen lakiosavaati-
mukseen poistaa kuitenkin tilanne, jossa perittävä on testamentillaan määrännyt vähin-
tään lakiosaa vastaavan omaisuusmäärän rintaperillisen puolisolle tai jälkeläisille, tai
jossa rintaperillisen jälkeläiset saavat lakiosan verran omaisuutta lain perusteella.²³⁹

Ennakkoluopumisella voidaan nähdä olevan merkittäviäkin vaikutuksia perintöverotuk-
sen kannalta. Selkeimmin ennakkoluopumisen rooli on ymmärrettävissä tilanteissa,
joissa lapsen vanhempi luopuu hänelle kuuluvasta perinnöstä rintaperillisensä hyväksi.
Näin perintö siirtyy suoraan perittävän lapsenlapselle, toisin sanoen yhden sukupolven
yli. Perintöveron maksaminen kahteen kertaan saadaan estettyä, olettaen luonnollisesti,
että vanhempi kuolee ennen lastaan.²⁴⁰ Tärkeää on kuitenkin huomata, että luopujalla ei
ole oikeutta vaikuttaa siihen, kenelle perintö testamentataan hänen asemestaan. Mikäli
näin toimittaisiin, kyse olisi niin sanotusta positiivisesta perintösopimuksesta, jota pidet-
täisiin pätemättömänä.²⁴¹

5.2.2. Ennakkoperintö

Ennakkoperintöjen hyödyntämismahdollisuus kuoleman varalle tehtävässä verosuunnit-
telussa on kohtuullisen tunnettua. Kuitenkaan kaikille ei liene selvää, mikä on ennakko-
perinnön todellinen merkitys perintöverotuksessa tai lopullista perinnönjakoa tehtäessä.
Kuten edellä alaluvussa 4.3.3. kävi ilmi, vaikuttaa annetun ennakkoperinnön määrä suo-
raan henkilölle tulevaan perintöosaan ja sitä kautta myös perintöverotukseen.

Ennakkoperinnöstä maksetaan sen saamishetkellä lahjaveron. Lahjaveron laskemisessa
käytetään samaa taulukkoa ja veroluokkia kuin perintöverossakin.²⁴² Toisin sanoen,
mikäli henkilö on saanut ennakkoperintöä saman verran kuin hänelle kuuluisi lakimää-
räisen perimysjärjestyksen mukaan, hän on lahjaveron yhteydessä maksanut juuri oike-
an määrän veroa, joten hänen ei tule suorittaa lisäveroa perinnönjaon yhteydessä. Toi-
saalta hän ei myöskään saa enää lainkaan varsinaista perintöä.

Tilanteessa, jossa henkilö on saanut ennakkoperintönä vain osan hänelle kuuluvasta
perinnöstä, maksaa hän perintöveroa koko omaisuudesta, siis ennakkoperinnöstä sekä

²³⁸ Kangas 2006: 360.

²³⁹ PK 17:1.2.

²⁴⁰ Ks. perinnöstä luopumisen taloudellisesta kannattavuudesta myös alaluku 6.1.

²⁴¹ Puronen 2005: 83.

²⁴² PerVL 21 §.

tulevasta perintöosuudesta, vähennettynä ennakoperinnöstä aikoinaan maksetulla verolla.

Esimerkki 15:

Vainaja A oli eronnut ja hänellä oli kolme lasta. A oli antanut ennakoperintää lapselleen B 30 000 euroa. Vainajan jäämistö oli yhteensä 210 000 euroa. Kun tähän lisätään B:n saama 30 000 euroa, tulee kullekin pesän jäsenelle perintöä 80 000 euroa. Koska vainajan lapset kuuluvat ensimmäiseen veroluokkaan, joutuvat he kukin maksamaan perintöveroa $1 \times (5735e + 30000e \times 16 \%) = 10\,535$ euroa. B oli aikoinaan maksanut lahjaveroa 30 000 eurosta 3135 euroa. Hän saa vähentää maksamansa lahjaveron hänelle määrätystä perintöverosta, joten B:n lopullinen perintövero on 7400 euroa.

Esimerkissä vainajan kaikki lapset saivat lopulta saman määrän perintöä ja joutuivat maksamaan samansuuruisen veron, vaikkakin B maksoi sen kahdessa osassa, lahjaverona ja perintöverona. Mikäli A olisi kuollessaan ollut naimisissa, olisi tilanne ollut toinen. B:n saama ennakoperintö olisi edelleen laskettu osaksi pesän jäämistöä, huolimatta siitä, kumpi puolisoista alun perin oli ollut ennakoperinnön antajana.²⁴³ Puoliso olisi saanut pesän laskennallisesta omaisuudesta puolet (120 000 euroa, olettaen, että hänellä ei ollut lainkaan omaisuuden säästöä) ja lapset kukin 40 000 euroa. Näin lapset maksaisivat kukin perintöveroa 4435 euroa. Koska B oli jo maksanut lahjaveroa 3135 euroa, joutuisi hän maksamaan perintöveroa enää 1300 euroa.

Edelleen voidaan pohtia esimerkin avulla tilannetta, jossa leskeksi jäänyt puoliso kuolee joitakin vuosia puolisonsa jälkeen. Lesken omaisuus, joka esimerkissä oli 120 000 euroa, jakautuu nyt kolmen lapsen kesken tasan, jolloin kunkin osuus on 40 000 euroa. Tästä lapset joutuvat kukin maksamaan 4435 euroa perintöveroa. Suhteessa kerralla maksettavaan perintöveroon tässä on luonnollisesti säästöä (4435 euroa + 4435 euroa < 10 535 euroa), mutta itse ennakoperinnöllä ei ole tässä verotuksellisesti säästävää vaikutusta. B joutuu maksamaan yhteensä saman verran veroja kuin muutkin lapset.

Luonnollisesti, mikäli henkilö on saanut ennakoperintönä enemmän omaisuutta kuin hänelle kuuluisi perimysjärjestyksen perusteella, on hän myös lahjaveron muodossa joutunut maksamaan suhteellisesti enemmän veroa. Toisaalta muiden perillisten saama perintöosa on vastaavasti pienentynyt. Tärkeää on huomata, että perintöosan ylittävää

---

²⁴³ Helokoski & Lindholm 2006: 109.

ennakkoperinnön osaa ei lisätä pesän säästöön.²⁴⁴ Muutenhan laskentatapa ei olisi oikeudenmukainen.

Ennakkoperinnön antamisella ei oheisen esimerkin tapauksessa ollut merkitystä lopullisesti maksettavan veron määrään. Ennakkoperinnön perusteena voidaan kuitenkin nähdä se, että perillinen pääsee hyödyntämään saamaansa ennakkoperintöä jo perinnön antajan elinaikana. Lisäksi varsinaisen perinnön yhteydessä maksettavaksi tuleva perintövero ei ole kerralla niin suuri, kun osa verosta on maksettu lahjaveron muodossa jo aikaisemmin. Näin kuolemantapauksien yhteydessä helposti kertyvää suurta verotaakkaa voidaan pienentää.

5.2.3. Lahja ja lahjanluonteinen kauppa

Lahjan hyödyntäminen verosuunnittelussa on huomattavasti ennakkoperintöä kannattavampaa. Kuten edellä on todettu, ennakkoperintö on yksi lahjan muoto. Ratkaisevaa kuitenkin on se, katsotaanko annetun lahjan olevan ennakkoperintöä vai ei. Normaalityypauksessa rintaperillisille annettu lahja tulkitaan ennakkoperinnöksi. Kuten edellä kävi ilmi, lahjan antajan on kuitenkin mahdollista erikseen määrätä lahjakirjassa, että lahjaa ei tule pitää ennakkoperintönä. Vastaavasti muille kuin rintaperillisille annettua lahjaa ei pidetä ennakkoperintönä, ellei sitä erikseen ole vaadittu. Esimerkiksi isovanhempien lapsenlapsilleen antamien lahjojen ei ole yleensä tulkittu olevan ennakkoperintöä, mikäli lastenlasten vanhemmat ovat olleet elossa lahjan antamishetkellä.²⁴⁵

Verotuksellisesti lahjan luonteella on huomattava vaikutus. Mikäli lahjan antaja on ilmoittanut, että lahjaa ei tule nähdä ennakkoperintönä, sitoo antajan ilmoitus periaatteessa myös verottajaa. Asian merkityksen näemme parhaiten esimerkin avulla:

Esimerkki 16:

Käytetään esimerkin 13 lähtötilannetta, kuitenkin niin, että A on määrännyt lahjakirjassa, että hänen B:lle antamansa 30 000 euron lahjaa ei tule nähdä ennakkoperintönä. A:n kuollessa jäämistöön ei lisätä B:n saamaa lahjaa, vaan 210 000 euron omaisuus jaetaan tasan vainajan lasten kesken. Näin ollen kukin heistä saa 70 000 euron perinnön, josta he joutuvat suorittamaan 8935 euroa perintöveroa.

Vastaavasti, jos A:lla olisi ollut kuollessaan aviopuoliso, olisi hänelle mennyt avio-oikeuden perusteella 105 000 euroa (olettaen edelleen, että puolison omai-

²⁴⁴ Kangas 2006: 375.

²⁴⁵ Koponen 2003: 61.

suuden säästö oli arvoltaan nolla euroa), ja lapset olisivat kukin saaneet 35 000e. Tästä heidän tulisi maksaa veroa 3785 euroa. Myöhemmin, kun leski kuolee, siirtyy kullekin lapselle uudelleen 35 000 euroa, ja perintöveron edellisen mukaisesti 3785 euroa.

Vainajan lapset joutuivat tässä esimerkissä maksamaan vähemmän perintöveroa kuin esimerkin 13 tapauksessa. Toisaalta myös heidän saamansa perintöosuus oli pienempi, koska B:n saama lahja ei huomioitu, vaan hän sai toisten lasten tavoin koko hänelle laskennallisesti kuuluvan perintöosuuden. Perintöveroa ja lahjaveroa maksettiin esimerkissä 13 yhteensä 31 605 euroa ($10\,535 \text{ euroa} \times 2 + 7400 \text{ euroa} + 3135 \text{ euroa} = 31\,605 \text{ euroa}$). Esimerkissä 14 veroa maksettiin 29 940 euroa ($8935 \text{ euroa} \times 3 + \text{lahjavero } 3135 \text{ euroa}$). Veron progressiivisuudesta johtuen lahjan käyttäminen ennakoperinnön sijaan tuli siis kannattavammaksi.

Edelleen, jos verrataan tapauksia, joissa A:lla oli puoliso, saadaan samansuuntaiset tulokset. Esimerkin 13 tapauksessa lapset olisivat maksaneet veroa aluksi 13 305 euroa ($4435 \text{ euroa} \times 2 + 1300 \text{ euroa} + 3135 \text{ euroa}$) ja lesken kuoleman jälkeen uudelleen 13 305 euroa ($4435 \text{ euroa} \times 3 = 13\,305 \text{ euroa}$). Esimerkin 14 perusteella lapset olisivat maksaneet veroa ensin 11 355 euroa ($3785 \text{ euroa} \times 3$) ja lesken kuoltua saman verran uudelleen. Tämän lisäksi B oli jo aiemmin maksanut lahjaveron 3135 euroa. Lahjaverosta huolimatta esimerkin 13 maksetun veron määrä 26 610 euroa on kuitenkin esimerkin 14 tapauksessa (25 845 euroa) suurempi. Voidaan siis yleisesti todeta, että lahja on useimmiten ennakoperintöä kannattavampi verosuunnittelun muoto.

Edellä olevien esimerkkien avulla voimme päätellä, että perittävän eläessä antaman ennakoperinnön nimeäminen lahjaksi mahdollistaa jonkinasteisen verokeinottelun. Tässä kohtaa ei voida puhua veron kiertämisestä, koska toiminta on sinänsä laillista, mutta lienee kuitenkin aiheellista kysyä, onko tällaisen mahdollisuuden antaminen tarkoituksenmukaista. Ennen kaikkea arveluttaa se, että monet määrännevät antamansa ennakoperinnön lahjaksi vain verotuksellisista syistä, ilman todellista tarkoitusta tai edes halua suosia kyseistä henkilöä tulevaan perinnönjakoon nähden.

Tämän luvun alussa on todettu, että rintaperillisille annettu lahja tulkitaan pääsääntöisesti ennakoperinnöksi, mikäli lahjakirjassa ei ole tätä nimenomaisesti estetty. Poikkeuksen tähän periaatteeseen tekee tilanne, jossa kaikille rintaperillisille annetaan samansuuruiset lahjat. Korkeimman hallinto-oikeuden vuonna 1987 antamassa ratkaisussa perinnönjättäjän molemmille ottolapsille antamat samansuuruiset rahamäärät tulkittiin lahjoiksi, vaikka lahjakirjoissa ei oltu erikseen todettu, että lahjoja ei saa pitää ennakoperintönä. Oletuksena oli siis, että perinnönjättäjä oli tarkoittanut lahjoitusten olevan

lahjoja.²⁴⁶ Korkein hallinto-oikeus on käyttänyt samanlaista tulkintaa on myös niissä tapauksissa, joissa perinnönsaajia on ollut vain yksi, muun muassa ratkaisussaan vuodelta 1984.²⁴⁷

Myös lahjaveroa on mahdollisuus tiettyyn rajaan asti välttää. Alle 3400 euron arvoisesta lahjasta ei peritä lahjaveroa. On kuitenkin huomattava, että lahjojen osalta käytetään niin sanottua kumulointisäännöstä, jonka perusteella kolmen vuoden aikana samalta henkilöltä saadut lahjat lasketaan yhteen lopullista lahjaveroa laskettaessa.²⁴⁸ Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vaikka mikään yksittäinen lahja ei olisi 3400 euron arvoinen, voi lahjavero tulla maksettavaksi, mikäli kolmen vuoden aikana annetut lahjat yhteensä ylittävät kyseisen rajan. Jos useista samalta henkilöltä saaduista lahjoista on maksettu lahjaveroa kolmen vuoden aikana, vähennetään uudesta maksuun pantavasta verosta se määrä, joka on jo aikaisemmin suoritettu.²⁴⁹ Lopullinen vero määrätään joka tapauksessa lahjojen yhteisarvon perusteella, veron progressiivisuuden kiertämisen estämiseksi.

Mielenkiintoisen lisänsä lain tulkintaan tuo kuitenkin se, että perintö- ja lahjaverolain 19 §:n ensimmäisessä kohdassa todetaan, että alle 3400 euron arvoista tavanomaista koti-irtaimistoa ei ole pidettävä lahjaveron alaisena.²⁵⁰ Laissa ei millään tavalla käsitykseni mukaan estetä sitä tulkintaa, että koti-irtaimistoa voi periaatteessa antaa lahjaksi kuinka paljon tahansa, kunhan mikään lahja ei yksinään ylitä 3400 euron rajaa. Perustan oletukseni sille, että 19 §:n 3 kohdassa, jossa säädetään kolmen vuoden kumulointisäännöksestä, puhutaan ainoastaan ”muusta lahjasta”, sulkien ulkopuolelle koti-irtaimistosta annettavat lahjat. Alettua mielenkiinnosta selvittää asiaa tarkemmin huomasi, että oma johtopäätökseni ei luultavasti osunut harhaan. Pertti Puronen (2005) on todennut yksiselitteisesti, että kolmen vuoden sääntö ei koske koti-irtaimistolahjoja. Toisaalta hän tuo esille, että tavanomaisella koti-irtaimistolla ei tarkoiteta muun muassa arvoesineitä, kuten arvokkaita tauluja ja koruja.²⁵¹

Edellä esittämäni tulkinnan oikeutukselle on vaikea löytää suoranaisia perusteluita kumpaankaan suuntaan. Hallituksen esityksessä, jossa kyseistä lainkohtaa käsiteltiin, puhutaan lähinnä tavanomaista koti-irtaimistoa koskevien säännösten yhtenäistämisestä

---

²⁴⁶ KHO 1987 B 625.

²⁴⁷ KHO 19.10.1984 taltio 4518.

²⁴⁸ PerVL 19 § k. 3.

²⁴⁹ PerVL 20.2 §.

²⁵⁰ PerVL 19 § k. 1.

²⁵¹ Puronen 2005: 333.

perintöverotuksen ja lahjaverotuksen kesken. Esityksen tuloksena lakiin lisättiin uusi 7 b §, jolla annettiin verovapaus tavanomaiseen koti-irtaimistoon perintöverotuksessa, kuten asian laita oli jo ollut lahjaverotuksessa aiemmin. Myös lahjaverotuksen sanamuotoa muokattiin niin, että kohdat ovat nyt keskenään samanlaiset.²⁵²

Vaikka ei otettaisi huomioon edellä esittämäni kolmen vuoden säännöstä vapaata koti-irtaimistoa, mahdollistaa laissa esitetty lahjaverovapaus loppujen lopuksi melko suuremman omaisuuden siirron perilliselle perittävän elinaikana. Käytännössä, kun perittävä voi siirtää verovapaasti perilliselleen yhtä senttiä vaille 3400 euroa rahaa tai omaisuutta kolmen vuoden välein, saadaan 30 vuodessa siirrettyä jo lähes 37 400 euroa. Lisäksi on huomattava, että 3400 euron raja on lahjanantajakohtainen. Toisin sanoen esimerkiksi puoliset voivat antaa lapselleen kumpikin 3399,99 euroa kolmen vuoden välein, jolloin perilliselle saadaan yhteensä siirrettyä lähes 6800 euroa omaisuutta. Mikäli siirrettävän omaisuuden arvo on suuri, täytyy siirtäminen kuitenkin aloittaa huomattavan varhain. Esimerkiksi jo 100 000 euron siirtämiseen menisi kahdelta puolisolta noin 42 vuotta. Tällaiseen suunnitelmalliseen siirtoon liittyy myös oma riskinsä. Mikäli perillinen lopulta kuolee ennen vanhempiaan, joutuvat vanhemmat maksamaan perintöveroa samasta summasta, jonka he aikaisemmin ovat siirtäneet lapselleen verotta. Jos siirtoa ei olisi alun perinkään tehty, ei lapsen kuolema olisi aiheuttanut tällaisia verokustannuksia.

Erityinen verovapaus on säädytty sellaiselle lahjalle, joka on annettu koulutus- tai kasvatuskustannuksien kattamiseen, tai jota voidaan pitää elatuslahjana. Verovapaudelle ei ole ehtona maksun toistuvaisuus, vaan myös kertasuorituksen on katsottu vastaavan lainsäätäjän tarkoitusta.²⁵³ Sen sijaan laissa on erikseen todettu, että lahjan tulee suorituksena olla sellainen, ettei lahjansaaja voi käyttää sitä muuhun tarkoitukseen. Korkein hallinto-oikeus on käsitellyt asiaa muun muassa vuonna 1981 tapauksessa, jossa isä oli tallettanut poikansa pankkitilille rahaa pojan koulutusta varten. Isän kuoltua rahat laskettiin valituksesta huolimatta osaksi tämän jäämistöä, koska ei voitu osoittaa, ettei poika olisi voinut käyttää rahoja muuhunkin kuin koulutustarkoitukseen.²⁵⁴ Todettakoon vielä, että elatuslahjalla tarkoitetaan perintö- ja lahjaverolaissa nimenomaan ylimääräistä, lahjaksi annettua suoritusta, ei lainsäädäntöön perustuvaa velvollisuutta maksaa elatusmaksuja. Nämä eivät luonnollisestikaan kuulu lahjaverotuksen piiriin.²⁵⁵

²⁵² HE 68/1995 vp: 2.6. Perintöosuudesta tehtävät vähennykset.

²⁵³ Puroinen 1990: 148–149.

²⁵⁴ KHO 1981 II 611.

²⁵⁵ Puroinen 2005: 334.

Aikaisemmin on jo todettu, että aviovarallisuusjärjestelmän perusteella aviopuolisot hallitsevat kumpikin omaa omaisuuttaan ja vastaavat omista veloistaan. Puolisoiden sopimusvapauteen perustuen heillä on oikeus erilaisten, myös keskinäisten, oikeustoi-
mien tekemiseen. Aviopuolisoilla on mahdollisuus antaa toisilleen lahjoja haluamissaan määrin. Toisin kuin kiinteän omaisuuden osalta, irtaimen omaisuuden lahjasta tulee tehdä kirjallinen ilmoitus alioikeudelle. Ilmoituksen keskeisin merkitys on lahjoituksen oikeusvaikutusten vahvistaminen, muun muassa suhteessa puolisoiden velkojiin.²⁵⁶ Tärkeää on kuitenkin huomata, että edes puolisoilla ei ole oikeutta kuolemanvaraislahjaan, toisin sanoen lahjan antamiseen sellaisella ehdolla, että saaja saa sen vasta antajan kuoltua.²⁵⁷

Lahjojen verokohtelun yhteydessä on paikallaan käsitellä lyhyesti myös lahjanluonteisia kauppia. Lahjanluonteisella kaupalla tarkoitetaan oikeustointia, jolla omaisuus siirtyy henkilöltä toiselle käypää arvoa alempaan hintaan. Jotta tällaisella menettelyllä ei voitaisi täysin kiertää perintöverotusta, on laissa määrätty maksettavaksi lahjaveroa käyvän hinnan ja todellisuudessa suoritettun hinnan välisestä erotuksesta. Lahjavero ei kuitenkaan tule maksuun, mikäli käyvän hinnan ja todellisen suorituksen erotus on huomattavan pieni. Laissa on asetettu lahjaveron määräämiselle rajaksi kolme neljäsosaa omaisuuden käyvästä arvosta.²⁵⁸

Esimerkki 17:

Isä myy pojalleen käyvältä arvoltaan 40 000 euron purjeveneeseen 25 000 eurolla. Poika joutuu suorittamaan lahjaveroa 15 000 eurosta, jolloin määrättävä vero on suuruudeltaan 1245 euroa. Jos lahjavero olisi haluttu kokonaan välttää, olisi pojan pitänyt maksaa purjeveneestä 30 001 euroa. Tämä olisi siis kuitenkin tullut kalliimmaksi kuin edullisemman summan ja lahjaveron suorittaminen. Kannattavuudeltaan samaan lopputulokseen päästään, vaikka summat olisivat suurempiakin.

Edellä olevan esimerkin avulla voimme todeta, että lahjanluonteinen kauppa on edullinen vaihtoehto niissä tilanteissa, joissa omaisuutta halutaan siirtää perittävän elinaikana nuoremmille sukupolville. Koska lahjanluonteisessa kaupassa suoritetaan maksua siirtävästä omaisuudesta, ei lahjavero pääse progressiivisuudestaan johtuen yleensä koamaan kohtuuttomaksi. Kuitenkin, mikäli myytävän omaisuuden käypä arvo on huomattavan korkea ja ostaja kuuluu kolmanteen veroluokkaan, ei lahjaveron maksaminen välttämättä kannata.

²⁵⁶ Puronen 2005: 304–305.

²⁵⁷ Mikkola 2000: 136.

²⁵⁸ Puronen 1990: 118.

Esimerkki 18:

Jos edellisen esimerkin isä olisi myynyt naapurilleen omistamansa 400 000 euron arvoisen loistoauton 250 000 eurolla, olisi naapuri joutunut maksamaan lahjaveroa 150 000 eurosta, eli yhteensä 65 205 euroa. Tässä tapauksessa naapurille olisi tullut halvemmaksi suorittaa auton käyvästä arvosta kolmen neljäsosan ylittävä summa, esimerkiksi 300 001 euroa.

Lahjanluonteisen kaupan kannattavuutta pohtiessa on kuitenkin aiheellista kysyä, onko suorituksen saanti omaisuutta vastaan perittävän tarkoituksien mukaista, vai haluaisiko hän ensisijaisesti antaa omaisuuden lahjana. Jos esimerkissä 16 perittävä olisi testamentannut autonsa naapurilleen, olisi naapuri maksanut autosta perintöveroa 185 205 euroa, joka on vähemmän kuin hänen nyt autosta suorittamansa summa. Toisaalta, jos esimerkissä 15 poika olisi saanut purjeveneen vasta isänsä kuoltua perintönä, olisi tilanteen kannattavuus riippunut siitä, kuinka paljon muuta perintöä pojalle olisi samalla tullut. Jos purjevene olisi ollut ainoa perittävä omaisuus, olisi perintövero (4435 euroa) toki ollut alhaisempi kuin pojan suorittama maksu veneestä.

5.2.4. Vakuutukset

Yhtenä perittävän eläessä toteutettavan verosuunnittelun muotona on paikallaan vielä tutustua henkilövakuutuksiin ja niistä saataviin hyötyihin. Vakuutusten voidaan nähdä kuuluvan kahteen ryhmään, vapaaehtoiisiin ja lakisääteisiin vakuutuksiin. Lakisääteisiin vakuutuksiin kuuluvat muun muassa työntekijän ja työnantajan tapaturmavakuutukset, vapaaehtoiisiin esimerkiksi tavallinen henkivakuutus ja matkavakuutus. Työntekijät on usein vakuutettu myös ryhmähenkivakuutuksella.²⁵⁹

Kaikissa henkivakuutus sopimuksissa tulee olla määrättynä korvauksen edunsaaja tai –saajat. Vakuutuksen ottanut voi elinaikanaan missä vaiheessa tahansa ilmoittaa vakuutusyhtiöön, mikäli hän haluaa muuttaa vakuutuksensa edunsaajia. Muutosilmoitus tulee tehdä kirjallisesti. Uudet edunsaajat kirjataan vakuutuskirjaan.²⁶⁰

Henkivakuutuksia käytettiin ennen valtaviin omaisuuksien siirtämiseen perillisille ilman velvollisuutta suorittaa vakuutuskorvauksista lainkaan veroa. Perintöverovapauden perusteeksi riitti se, että korvauksen edunsaaja oli selkeästi määrätty. Myöskään tulove-

²⁵⁹ Koponen 2003: 52.

²⁶⁰ Lehtola 2001: 58.

roa ei yleensä näistä suorituksista kannettu.²⁶¹ Tämä suoranainen verokeinottelun mahdollisuus haluttiin poistaa, koska se ymmärrettävästi asetti ihmiset keskenään eri asemaan. Vauraiden sukujen omaisuus siirrettiin useissa tapauksissa juuri vakuutuskorvausten avulla verovapaasti. Niinpä hallitus antoikin vuonna 1995 esityksen perintöverolain muuttamisesta vakuutuskorvausten osalta. Esityksenä oli, että perittävän kuoleman johdosta henkilövakuutuksen nojalla maksettavat vakuutussaannot tulisivat veronalaisiksi siten, että korvaukset 200 000 markan ylittävältä osuudelta laskettaisiin osaksi verovelvollisen perintöosuutta.²⁶² Hallituksen esityksen tuloksena perintö- ja lahjaverolaikiin lisättiin uusi 7 a §. Vakuutuskorvauksen verovapauden yläraja 200 000 markkaa muutettiin myöhemmin yhteisvaluutta euroon siirtymisen myötä 35 000 euroksi.²⁶³

Pääsäännön mukaan vakuutuskorvaukset verotetaan saajansa veronalaisena tulona. Henkivakuutuskorvauksia kohdellaan pääomatulona ja muita henkilövakuutukseen perustuvia suorituksia ansiotulona.²⁶⁴ Tuloverolaissa on kuitenkin erikseen määritelty, että vakuutuskorvaus, joka maksetaan kertasuorituksena vakuutetun kuoleman yhteydessä hänen puolisolleen, ylenevässä tai alenevassa polvessa olevalle perilliselle, otto- tai kasvattilapselleen, kuolinpesälleen tai puolisonsa lapselle, ei ole tuloverotuksessa veronalaista tuloa.²⁶⁵ Kun vakuutuskorvaus on tuloverosta vapaata, kohdellaan suoritusta perintöverotuksen periaatteiden mukaisesti. Edellä lueteltujen henkilöiden kohdalla siis myös vakuutuskorvauksen verovapaa osuus tulee sovellettavaksi. Tuloverotus on kuitenkin aina ensisijainen vaihtoehto.

Nykyisessä muodossaankin laki tarjoaa mahdollisuuden verosuunnitteluun henkilövakuutuksien avulla, vaikka saatavat hyödyt ovat toki ennen vuotta 1995 vallinnutta tilannetta pienemmät. Verosuunnittelun kannalta ratkaisevaa on se, että verosta vapaa 35 000 euron korvausosa on edunsaajakohtainen. Toisin sanoen, mikäli perittävällä on esimerkiksi viisi edunsaajaa, voidaan vakuutuksien avulla siirtää verottomasti yhteensä 175 000 euroa. Vakuutuksen saajien huolellinen määrittely onkin tärkeässä osassa vakuutusverosuunnittelua.

Vakuutussopimuslain 50 §:ssä on esitelty vakuutuskirjassa käytettyjen edunsaajanimikkeiden sisältö. Lain mukaan lapsilla tarkoitetaan vakuutuksenottajan rintaperillisiä, puolisoilla aviopuolisoa ja omaisilla puolisoa sekä perintökaaren mukaan määräytyviä peril-

²⁶¹ Puroinen 2005: 134.

²⁶² HE 68/1995 vp: 2.2. Vakuutusperusteiset saannot.

²⁶³ PerVL 7 a §.

²⁶⁴ Puroinen & Puroinen 2001: 96.

²⁶⁵ TVL 36.1 §.

lisiä. Omaiset-termin käyttö vakuutuskorvauksen edunsaajina onkin kohtuullisen yleistä. Mikäli vainajalla ei ole rintaperillisiä, menee korvaus kokonaisuudessaan vainajan puolisolle huolimatta siitä, onko edunsaajaksi merkitty puoliso vai omaiset.²⁶⁶

Mikäli edunsaaja on määrätty vakuutus kirjassa, ei vakuutus korvauksen katsota kuuluvan kuolinpesän varoihin. Tällöin saadulla korvauksella ei myöskään tarvitse maksaa vainajan mahdollisia velkoja.²⁶⁷ Jos edunsaajaa ei kuitenkaan mainita lainkaan, laskeaan suoritettava korvaus osaksi pesän omaisuutta. Tällöin saanto jaetaan pesän osakkaiden kesken lakimääräisten jäämistön jakosäännösten avulla, toisin sanoen korvauksesta puolet kuuluu leskelle ja toinen puoli jaetaan tasan rintaperillisten kesken. Mikäli rintaperillisiä ei ole, saa leski koko vakuutus korvauksen.²⁶⁸

Leskelle suoritettava vakuutus korvaus on verotuksellisesti muiden saamia korvauksia edullisempi huolimatta siitä, perustuuko suoritus edunsaajamerkintään vai kuolinpesän jäämistön lakimääräiseen jakoon. Perintö- ja lahjaverolain mukaan lesken verovapaaksi osuudeksi katsotaan puolet tai vähintään 35 000 euroa vakuutus korvausten ja taloudellisen tuen yhteismäärästä.²⁶⁹ Toisin sanoen, jos henkilövakuutuksen nojalla maksettava korvaus perittävän kuoleman johdosta on esimerkiksi 200 000 euroa ja edunsaajaksi on merkitty puoliso, siirtyy puolet korvauksesta leskelle verovapaasti. Vastaavasti, jos leskelle maksettava vastaava henkilövakuutus korvaus on 40 000 euroa, ei leski ole velvollinen suorittamaan veroa kuin 5000 eurosta. Korkein hallinto-oikeus on antanut asiaan liittyen lain kanssa linjassa olevan ratkaisun vuonna 2000.²⁷⁰

Verosuunnittelun kannalta voidaan yleisesti todeta, että normaalitapauksissa päästään kokonaistaloudellisesti parhaimpiin tuloksiin silloin, kun edunsaajaksi on määritelty puoliso tai kun edunsaajia on paljon. Edullisin vaihtoehto täytyy kuitenkin laskea kussakin tapauksessa erikseen. Verovapaista osuuksista saatava etu kannattaa joka tapauksessa pyrkiä hyödyntämään mahdollisimman tarkkaan.

Vaikka perittävä ei haluaisi merkitä hänen kuolemansa johdosta maksettavan henkilövakuutus korvauksen edunsaajaksi ketään lähiomaistaan, jotka ovat oikeutettuja verovapaaseen osuuteen, saattaa vakuutuksen ottaminen silti olla verotuksellisesti kannattavaa. On nimittäin tärkeää huomata, että kolmanteen veroluokkaan kuuluva henkilö saattaa

²⁶⁶ VakSopL 50 §.

²⁶⁷ Lohi 1998: 186.

²⁶⁸ Puroinen 2005: 136–137.

²⁶⁹ PerVL 7 a.2 §.

²⁷⁰ KHO 5.4.2000 taltio 682.

joutua maksamaan testamentilla saamastaan perinnöstä lähes 48 prosenttia veroa, kun taas vakuutuskorvausta kohdellaan saajan pääomatulona, jolloin veroprosentti on 28.²⁷¹

---

²⁷¹ Huolman-Lakari 2006: 50.

6. VEROSUUNNITTELU PERITTÄVÄN KUOLEMAN JÄLKEEN

6.1. Perinnöstä luopuminen

Verosuunnittelu kuoleman varalle tuntuu ihmisistä usein liian kaukaiselta asialta, jotta siihen nähtäisiin tarvetta paneutua. Monelle verosuunnittelumahdollisuudet ovat myös epäilemättä täysin vieraita. Vaikka verosuunnittelua ei olisi tehty perittävän eläessä, tarjoutuu siihen mahdollisuuksia myös vielä perittävän kuoltua. Yksi kuoleman jälkeen toteutettava verosuunnittelun muoto on perinnöstä luopuminen.

Kaikilla perillisillä ja testamentinsaajilla on oikeus luopua heille tulevasta perinnöstä. Luopumisen tulee tapahtua kirjallisesti. Siitä voidaan ilmoittaa myös perukirjassa, mikä käytännössä onkin suhteellisen tavallista. Useimmiten henkilö, joka on vainajaan nähden perillisasemassa, luopuu hänelle kuuluvasta perinnöstä hyväksymällä testamentin, jonka perusteella hänelle ei ole tuleva perintöä. Luopumisen tulee tapahtua vastikkeetta, toisin sanoen luopuja ei voi vaatia korvausta siltä, jonka hyväksi hän luopuu perinnöstä.²⁷²

Perinnöstä luopumista tapahtuu tyypillisimmillään silloin, kun perinnönsaajalla on useita lapsia. Kun perinnönsaaja luopuu hänelle kuuluvasta perinnöstä, siirtyy perintö hänen lapsilleen. Tällöin alkuperäinen perinnönsaaja ei joudu maksamaan perintöveroa lainkaan, vaan perintövero määrätään perinnön lopullisille saajille. Verohyötyä saadaan eniten silloin, kun lopullisia perillisiä on useita, jolloin veron progressiivisuuden vaikutukset jäävät pieniksi.²⁷³ Samalla vältytään siltä, että perintövero jouduttaisiin maksamaan muutaman vuoden kuluttua uudestaan, kun alkuperäinen perinnönsaaja kuolee. Toisaalta, kuten lahjan ja ennakkoperinnönkin osalta, riskinä on luonnollisesti se, että henkilöt, joille perintö on luopumisen avulla siirtynyt, kuolevat ennen perinnön alkuperäistä saajaa.

Tehokkaan perinnöstä luopumisen edellytyksenä on, että alkuperäinen perinnönsaaja ei ole ehtinyt ottaa perintöä vastaan. Perinnön vastaanottamiseksi on yleensä katsottu jo se, että henkilö on ryhtynyt pesään, toisin sanoen alkanut huolehtia pesän omaisuudesta ja pitänyt sitä omanaan. Tässä tapauksessa pesän asioiden lakimääräisen hoitamisen ei ole kuitenkaan tulkittu vielä aiheuttavan verovelvollisuutta. Tehokkaalle perinnöstä luopumiselle ei ole laissa myöskään asetettu mitään erityistä aikarajaa. Puronen (2005) on

²⁷² Aarnio & Kangas 2002: 212.

²⁷³ Koponen 2003: 100.

kuitenkin todennut, että hänen kokemuksensa mukaan luopumista ei voida katsoa tehokkaaksi ainakaan enää silloin, kun perittävän kuolemasta on kulunut kaksi vuotta, vaikka perintöön ei vielä olisikaan ryhdytty.²⁷⁴

Jotta perinnöstä luopumisella voidaan saavuttaa tavoiteltu verohyöty, on tärkeää huomioida, että alkuperäisen perillisen ei tule määrätä perinnön lopullista saajaa. Luopujan tulee tyytyä siihen, että perintö menee hänen sijastaan hänen omille perillisilleen.²⁷⁵ Toisaalta luopujan virheeksi ei ole katsottu sitä, että hän on ilmoittanut sijaissaajakseen henkilön, jolle perintö menisi joka tapauksessa luopumisen yhteydessä. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa vuodelta 1980 leskeksi jääneen äitinsä hyväksi perinnöstä luopuneen pojan ei katsottu ryhtyneen perintöön, vaikka hän nimenomaisesti oli määrännyt sijaissaajakseen äitinsä.²⁷⁶

Tehottomana luopumisena voidaan pitää sellaista tilannetta, jossa perinnön alkuperäinen saaja joutuu maksamaan perintöveroa, vaikka hän luopuu omaisuudesta perillistensä hyväksi. Tehoton luopuminen tapahtuu tilanteissa, joissa perinnönsaaja ennen luopumista on jo ryhtynyt pesään tai vaihtoehtoisesti on erikseen määrännyt, kenen hyväksi hän luopuu perinnöstä. Tällaisissa tapauksissa alkuperäisen perinnönsaajan tulkitaan ottaneen perintö vastaan ennen siitä luopumista. Näin ollen hän joutuu suorittamaan perinnöstä perintöveron, ja ne, joiden hyväksi perinnöstä luopuminen tulee, joutuvat suorittamaan samasta omaisuudesta lahjaveron.²⁷⁷

Myös osittaista luopumista on yleensä pidetty tehottomana. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa vuodelta 1969 perinnönsaajan ilmoituksen koskien osittaista perinnöstä luopumista ei tulkittu oikeuttavan häntä verovapauteen edes luovutulta perinnön osalta.²⁷⁸ Sen sijaan Puronen (1990) on pohtinut väitöskirjassaan ennakkoperinnön ja osittaisen perinnöstä luopumisen suhdetta. Jos henkilö on saanut perittäväältä ennakkoperintöä, joka perittävän kuoltua lasketaan osaksi jäämistöä, voi ennakkoperinnön saanut luonnollisesti luopua hänelle muuten määräytyvästä perinnöstä. Purosen mielestä tällaista perinnöstä luopumista ei tule pitää osittaisena, saadusta ennakkoperinnöstä huolimatta.²⁷⁹ Kysymykseksi nousee kuitenkin, eikö tällä tavalla voida nimenomaan kiertää verotusta? Vaikka osittainen luopuminen ei ole periaatteessa mahdollista ilman veroseu-

---

²⁷⁴ Puronen 2005: 93.

²⁷⁵ Puronen 2005: 94.

²⁷⁶ KHO 1980 II 629.

²⁷⁷ Kangas 2006: 363.

²⁷⁸ KHO 1969 II 601.

²⁷⁹ Puronen 1990: 500–501.

raamuksia, antaa ennakkoperintö siihen tilaisuuden. Toinen asia on, kuinka moni tällaista etua osaa käyttää hyväkseen. Edellä on mainittu, että ennakkoperintöä ei voi esimerkiksi lahjaan verrattuna pitää kovinkaan hyödyllisenä verosuunnittelun muotona. Näin ollen osittaisesta luopumisesta saatavat verohyödyt ennakkoperinnön yhteydessä eivät loppujen lopuksi ole välttämättä kovinkaan merkittävät.

Toisin kuin lakimääräisen perimyksen kohdalla, testamentilla saadusta perinnöstä voi luopua tehokkaasti myös osittain. Testamentinsaaja voi luopua osasta hänelle määrätystä omaisuudesta omien perillistensä hyväksi. Vastaavasti, mikäli aviopuolisot ovat laatineet keskinäisen omistusoikeustestamentin, voi leski ilmoittaa tyytyvänsä omaisuuden hallinta-oikeuteen ja näin luopua testamenttisaannostaan osaksi.²⁸⁰

Perinnöstä luopumisen kannattavuutta on syytä tarkastella vielä seuraavan esimerkin avulla:

Esimerkki 19:

Vainaja A:n koko omaisuus (120 000 euroa) menee lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaan hänen ainoalle pojalleen B. B:llä on kolme lasta, joten hän päättää luopua perinnöstään ilmoittamalla asiasta perunkirjoituksen yhteydessä. B:lle alun perin tulossa ollut perintö jakautuu hänen lastensa kesken, ja he kukin maksavat perintöveroa 40 000 eurosta, toisin sanoen 4435 euroa. Näin ollen lapset maksavat perintöveroa yhteensä 13 305 euroa. Jos B olisi pitänyt perinnön itsellään, olisi hän joutunut maksamaan perintöveroa 16 935 euroa. Hänen kuoltuaan lapset olisivat joka tapauksessa joutuneet suorittamaan perintöveron, joten veroa olisi maksettu yhteensä 30 240 euroa.

Toisaalta, jos B olisi perinnöstä luopuessaan määrännyt sen menemään hänen hyvälle ystävälleen C, olisi verokohtelu ollut huomattavasti toinen. B:lle olisi määrätty perintövero 16 935 euroa, koska hänen olisi katsottu ottaneen perintö vastaan. Tämän lisäksi C olisi joutunut maksamaan lahjaveroa kolmannen veroluokan mukaan, toisin sanoen 50 805 euroa. Näin ollen veroa olisi maksettu yhteensä 67 740 euroa, eli yli puolet koko perinnön määrästä.

Yhtenä perinnöstä luopumisen muotona on tarpeellista käsitellä lesken mahdollisuutta luopua hänelle osituksessa kuuluvasta tasingosta. Kuten aikaisemmin on todettu, on leskellä oikeus tasinkoon, mikäli vainaja oli häntä vauraampi. Leski voi kuitenkin luopua oikeudestaan saada tasinkoa. Tällöin tasingon osuus menee vainajan muun omaisuuden mukana vainajan perillisille. Tasingosta ei määrätä leskelle perintöveroa eikä tuloveroa, vaan se on kokonaan verovapaata. Vastaavasti tasingosta luopumisen on kat-

---

²⁸⁰ Puronen & Puronen 2001: 94.

sottu olevan lahjaverosta vapaa. Oletuksena tässä on luonnollisesti, että leski ei ennen tasingosta luopumista ota sitä vastaan. Jos leski luopuu tasingosta tehokkaasti, maksavat vainajan perilliset tasingosta aiheutuvan perintöveron.²⁸¹

Yllättävää on, että lukemassani oikeuskirjallisuudessa ei millään tavalla kyseenalaisteta tasingosta luopumisen hyötyä. Koska tasinko on verovapaata, ei leski tasingon vastaanottaessaan joudu maksamaan siitä lainkaan perintöveroa. Jos vainajan ja lesken perilliset ovat samat, esimerkiksi heidän yhteiset lapsensa, on lopullisen maksuun tulevan veron määrän kannalta samantekevää, luopuuko leski tasingosta vai ei. Jos leski luopuu tasingosta, perilliset saavat tasingon rahallisen arvon ensimmäisen puolison kuoltua maksaen siitä tuolloin perintöveron. Jos leski taas vastaanottaa tasingon, siirtyy se perillisille lesken kuoltua. Lesken ottaessa tasingon vastaan perillisille tulevat perinnöt ovat samansuuruiset, kun taas lesken kieltäytyessä tasingosta rintaperillisten ensiksi saama perintö on jälkimmäistä suurempi.

Esimerkki 20:

Vainaja A:n omaisuuden säästö on 100 000 euroa ja lesken omaisuuden säästö 50 000 euroa. Jos leski luopuu hänelle kuuluvasta tasingosta, menee vainajan koko omaisuus puolisoitten yhteisille lapsille C ja D. He maksavat kumpikin perintöosuudestaan veroa 5735 euroa. Lesken kuoltua he saavat kumpikin 25 000 euroa perintöä, josta kummankin perintöveron osuus on 2485 euroa. Perintöveroa on maksettu kokonaisuudessaan yhteensä 16 440 euroa.

Jos leski olisi ottanut tasingon vastaan, olisi C:lle ja D:lle määräytynyt 37 500 euron perintöosuuksista veroa 4110 euroa kummallekin. Lesken kuoltua he joutuvat maksamaan saman verran perintöveroa lisää. Näin ollen kokonaisverokerätyksi tulee 16 440 euroa, siis täsmälleen saman verran kuin edellä. Vaikka lähtöluvut olisivat kymmenkertaiset, säilyy suhde samana.

Eri tavoilla määräytyvien verojen samansuuruisuus ei kuitenkaan toteudu aina. Tilannetta voidaan havainnollistaa laskemalla edellinen esimerkki vielä uusilla luvuilla. Ajatellaan, että A:n säästö oli 170 000 euroa ja lesken 80 000 euroa. Kun leski ei ota vastaan tasinkoa, tulee kummallekin lapselle perintöä A:lta 85 000 euroa, josta suoritettava vero on 11 335 euroa. Lesken kuoleman jälkeen veroa tulee kummallekin maksuun 4435 euroa. Yhteensä veroa maksetaan näin ollen 31 540 euroa. Jos leski taas ottaa tasingon vastaan, tulee sekä A:n että lesken jälkeen kummallekin lapselle maksettavaksi perintöveroa 7735 euroa, eli yhteensä 30 940 euroa. Lesken luopuminen tasingosta tuli lapsille

---

²⁸¹ Koponen 2003: 156–157; Andersson 2006: 115.

siis itse asiassa kalliimmaksi kuin tilanne, jossa leski otti tasingon vastaan. Ero oli kyläkin huomattavan vähäinen.

Tasingosta luopumisella on keskeistä merkitystä lähinnä silloin, kun ensimmäiseksi kuolleen puolison perilliset eivät ole lesken perillisiä ja sukulaisia. Mikäli leski haluaa tasingon suuruisen omaisuuden siirtyvän hänen kuoltuaan ensiksi kuolleen puolison perillisille, joutuu hän laatimaan asiasta testamentin, ja perilliset joutuvat suorittamaan saamastaan perinnöstä perintöveroa kolmannen veroluokan mukaan. Syynä tähän on luonnollisesti se, että lesken tasinkona saama omaisuus siirtyy normaalisti hänen kuollessaan hänen omille perillisilleen.

Tilanne on täysin toinen, kun leskeksi jäänyt puoliso on vainajaa varakkaampi. Tällöin, mikäli vainajalla ei ole rintaperillisiä ja leski on saamassa vainajan perinnön, on paikallaan harkita, kannattaako lesken ottaa perintöä vastaan. Kuten edellä on todettu, lesken saama perintö menee joka tapauksessa lesken kuoltua vainajan toissijaisille perillisille. Mikäli leski haluaisi toteuttaa eläessään perinnönjaon hänen ja toissijaisten perillisten kesken, leski ei nykyisen oikeuskäytäntömme mukaan olisi oikeutettu tasinkoprivilegiinsä hyödyntämiseen. Tämä johtuu siitä, että tasinkoprivilegiä voi käyttää ainoastaan osituksen yhteydessä.²⁸²

Korkein oikeus on antanut asiaan liittyen useita ratkaisuja, muun muassa vuonna 1997. Ratkaisun mukaan ositus, joka oli toimitettu lesken eläessä, ja jossa leski oli vedonnut tasinkoprivilegiinsä, oli mitätön. Yhtenä perusteluna tuotiin esille, että leskellä ei ole tarvetta ositukselle, koska jäämistö on joka tapauksessa kokonaan hänen hallussaan.²⁸³ Aarnio & Kangas (2002) ovat kuitenkin todenneet, että korkeimman oikeuden antama päätös on ongelmallinen, sillä se käytännössä pakottaa lesken luopumaan ensiksi kuolleen puolison perinnöstä halutessaan turvata oman omaisuutensa säilymisen omille sukulaisilleen.²⁸⁴ Jos leski alun perin kieltäytyisi vainajalta hänelle tulevasta perinnöstä, lesken ja vainajan perillisten välillä toimittaisiin ositus, jolloin leski voisi tasinkoprivilegiinsä avulla estää omaisuutensa siirtymisen vainajan sukuun.²⁸⁵

---

²⁸² Mikkola 2000: 74–75.

²⁸³ KKO 1997:107.

²⁸⁴ Aarnio & Kangas 2002: 277.

²⁸⁵ Mikkola 2000: 76.

6.2. Omaisuuden myyminen

Perittävän kuoltua on huomattavan tavallista, että häneltä saatua omaisuutta myydään, sillä perillisillä ei läheskään aina ole mahdollisuuksia tai edes halua kerätä kaikkea perittyä omaisuutta itselleen. Erityisen ymmärrettävää tämä on arvokkaiden omaisuuslajien, kuten kiinteistöjen ja asunto-osakkeiden kohdalla. Mikäli kuolinpesä on jakamaton, tarvitaan omaisuuden myyntiin kaikkien kuolinpesän osakkaiden lupa. Lisäksi, mikäli puolisoiden välistä ositusta ei ole suoritettu, vaaditaan myös lesken suostumus.²⁸⁶ Jos taas pesä on jaettu, on oikeus omaisuuden myymiseen luonnollisesti omaisuuden uudella omistajalla. Testamentin saajan osalta tämä edellyttää testamentin lainvoimaisuutta. Huomattavaa kuitenkin on, että lesken hallintaoikeus puolisoiden yhteisenä pidettyyn asuntoon estää omistusoikeuden perinyttä henkilöä myymästä asuntoa omatoimisesti.²⁸⁷

Kun kuolinpesä myy omaisuutta, käsitellään omaisuuden myynnistä saatua myynti- eli luovutusvoittoa tuloverolain 45 §:n mukaan pääomatulona, toisin sanoen suoritettava veroprosentti on 28.²⁸⁸ Koska kyseessä on nimenomaan voitosta maksettava vero, täytyy myytävän esineen lähtöhinta olla selvillä. Perintönä saadun omaisuuden tilanteessa lähtö- eli hankintahinnaksi katsotaan omaisuuden perintöverotusarvo. Luovutusvoitto lasketaan vähentämällä myyntihinnasta perintöverotusarvo sekä myynnistä aiheutuneet kulut.²⁸⁹

Erityisesti silloin, kun perinnön arvostamisesta on kulunut pitkä aika, saattaa aikoinaan määritetty perintöverotusarvo olla hyvinkin alhainen. Muun muassa tästä syystä laki antaa mahdollisuuden myös hankintameno-olettaman käyttämiseen. Hankintameno-olettama perustuu myyntihinnasta laskettaviin prosenttiosuuksiin. Jos myytävä omaisuus on ollut myyjän hallussa alle kymmenen vuotta, hankintameno-olettama saadaan vähentämällä myyntihinnasta 20 prosenttia. Jos taas esine on ollut samalla omistajalla jo yli kymmenen vuotta, saadaan myyntihinnasta vähentää 40 prosenttia. Hankintameno-olettama vähennetään myyntihinnasta perintöverotusarvon mukaisesti. Huomattavaa kuitenkin on, että kummankaan hankintameno-olettaman hyödyntämisen yhteydessä ei ole mahdollista enää vähentää myynnistä aiheutuneita kustannuksia.²⁹⁰

---

²⁸⁶ Koponen 2003: 82.

²⁸⁷ Linnainmaa 2002: 98, 100.

²⁸⁸ TVL 45 §.

²⁸⁹ Koponen 2003: 83.

²⁹⁰ Helokoski & Lindholm 2006: 80.

Esimerkki 21:

Kuolinpesä myy pesään kuuluvan asunto-osakkeen 260 000 euron hintaan. Osakkeen perintöverotusarvo on 220 000 euroa, ja se on ollut pesän hallussa neljä vuotta. Myynnistä aiheutuneet kustannukset ovat 4 000 euroa. Laskettaessa luovutusvoitto perintöverotusarvon mukaan, saadaan 36 000 euroa, josta luovutusvoittovero on 10 080 euroa. Käytettäessä hankintameno-olettamaa saadaan luovutusvoitoksi 208 000 euroa. Tällöin veron määrä on 58 240 euroa. Perintöverotusarvon käyttäminen on siis huomattavasti taloudellisempaa.

Jos asunto-osake olisi ollut kuolinpesän omistuksessa jo 20 vuotta, ja osakkeen perintöverotusarvo olisi vain 95 000 euroa, tilanne olisi toinen. Tällöin perintöverotusarvon perusteella laskettu luovutusvoitto olisi 161 000 euroa, ja hankintameno-olettamalla laskettuna 156 000 euroa. Tällöin hankintameno-olettaman perusteella määrättävä vero olisi perintöverotusarvoon pohjautuvaa verotusta edullisempi (45 080 euroa > 43 680 euroa).

Edellä olevasta esimerkistä voimme helposti päätellä, että hankintameno-olettaman hyödyntämisen kannattavuus suhteessa perintöveroarvoon vaatii huomattavaa muutosta myyntihinnan ja perintöverotusarvon välillä. Vuoden 2005 alkuun saakka yli kymmenen vuoden omistuksen kohdalla laskennassa käytetty hankintameno-olettama olikin 50 prosenttia nykyisen 40 prosentin sijaan. Hallitus perusteli muutosta muun muassa samanaikaisesti muuttuvalla pääomaveroprosentilla. Aikaisemmalla, 29 prosentin verokannalla pitkään omistetun omaisuuden luovutushinnasta meni hankintameno-olettamaa hyödyntäen veroa 14,5 prosenttia. Kun pääomaveroprosentti vuoden 2005 alusta tuli laskettavaksi yhdellä prosenttiyksiköllä ja hankintameno-olettama 10 prosenttiyksiköllä, lopulliseksi luovutushinnasta maksettavaksi veron määräksi saatiin 16,8 prosenttia. Hallitus myönsi esityksessään luovutusvoittoon liittyvän huojennuksen kaventuvan hieman lakimuutoksella.²⁹¹

Tapauksissa, joissa hankintameno-olettaman hyödyntäminen ei ole verotuksellisesti kannattavaa, ratkaisee luovutusvoittoveron määrän edellä esitetyn tavoin perintöverotusarvo. Perunkirjoitusta tehtäessä onkin paikallaan huolellisesti miettiä, mikä arvo omaisuudelle kannattaa perukirjaan laittaa. Jos omaisuus aiotaan myydä lähiaikoina perunkirjoituksen jälkeen, lienee paikallaan merkitä perukirjaan se arvo, joka omaisuudesta oletetaan kaupassa saatavan. Tällöin luovutusvoittoa ei pääse syntymään. Oletetun myyntihinnan mukainen arvostaminen on perusteltua erityisesti silloin, kun omaisuuden perii ensimmäiseen veroluokkaan kuuluva lähisukulainen. Hän joutuu pahimmillaankin maksamaan peritystä omaisuudesta enintään 16 prosenttia veroa, kun taas luovutusvoit-

---

²⁹¹ HE 96/2004 vp: 1.1. Luovutusvoittojen verotus – Hankintameno-olettama.

toa verotetaan aina 28 prosentin mukaan.²⁹² Eri tilanne on, kun perinnönsaaja kuuluu esimerkiksi kolmanteen veroluokkaan. Tällöin perintöveroprosentti voi kohota jopa 48 prosenttiin. Edullisin tilanne täytyykin arvioida aina tapauskohtaisesti.

Jos kuolinpesään kuuluvaa omaisuutta ei aiota myydä lähivuosina, on epäilemättä edullisinta arvostaa se perukirjassa alihintaan. Kun omaisuuden arvo olettavasti muuttuu joka tapauksessa ennen myyntiä, on turhaa maksaa ylimääräisiä perintöveroja. Jos omaisuus on suunniteltu myydä vasta yli 10 vuoden kuluttua, saattaa hankintameno-olettaman hyödyntäminen sitä paitsi tulla perintöverotusarvoa kannattavammaksi. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että perukirjaan omaisuudelle merkitty arvo ei sido verottajaa. Jos verottaja katsoo omaisuuden arvostuksen alihintaiseksi, voidaan perukirjarvoja korottaa.²⁹³

Luovutusvoittoveroa ei määrätä maksettavaksi silloin, kun kyse on oman asunnon myynnistä. Ehtona verottomuuden toteutumiselle on se, että omistaja on käyttänyt asuntoa omana vakituksena asuntonaan yhtäjaksoisesti vähintään kahden vuoden ajan. Sinänsä ei ole väliä, onko asunto ollut omassa käytössä juuri ennen myyntiä vai aikaisemmin. Ehto rajoittaa kuitenkin merkittävästi kuolinpesän mahdollisuuksia myydä asunto verottomasti. Saadakseen verovapauden kuolinpesän jokaisen osakkaan olisi tullut asua asunnossa kahden vuoden minimiaika. Sillä, että perittävä on asunut elinaikanaan asunnossa yli kaksi vuotta, ei ole tässä merkitystä. Edelleen kuolinpesän osakkaiden asumisaika lasketaan vasta siitä hetkestä, kun asunto on ollut heidän omistuksessaan, toisin sanoen vainajan kuolinhetkestä alkaen. Näin ollen perittävän kanssa asumista kyseisessä asunnossa ei oteta huomioon.²⁹⁴

Lesken asema on tässä kohden kuitenkin hieman parempi kuin kuolinpesän muiden osakkaiden. Ensinnäkin, mikäli pesää ei ole jaettu, on myyntihinta veroton lesken omistaman osuuden osalta. Oletuksena toki tässäkin on, että leski on asunut asunnossa yhtäjaksoisesti vähintään kaksi vuotta. Mikäli leski puolestaan on saanut osituksessa puolisoiden koko yhteisen asunnon itselleen, tulkitaan asunnon myynti kokonaisuudessaan vapaaksi luovutusvoittoverosta. Kuolleelta puolisolta osituksessa saadun osuuden omistusaika lasketaan siitä hetkestä, kun omaisuus on aikoinaan hankittu.²⁹⁵

---

²⁹² Koponen 2003: 108.

²⁹³ Andersson 2006: 125.

²⁹⁴ Helokoski & Lindholm 2006: 82–83.

²⁹⁵ Koponen 2003: 91.

6.3. Kuolinpesän pitäminen jakamattomana

Kun kuolinpesä on saatu selvitettyä, tulee jokaisen osakkaan harkittavaksi, halutaanko kuolinpesä jakaa välittömästi vai pitää jatkossakin jakamattomana. Useimmiten pohdinnan taustalla ovat ajatukset lesken toiveista jakamattomuuden suhteen. Kuten edellä on jo käynyt ilmi, leskellä on lähtökohtainen oikeus pitää jäämistö jakamattomana hallinnassaan elinaikansa. Lesken jakamattomuussuoja on kuitenkin riippuvainen ensiksi kuolleen puolison mahdollisista muista perillisistä ja testamentinsaajista. Heillä on oikeus vaatia pesän jakamista. Vaikka jakovaatimus esitettäisiin, on leskellä joka tapauksessa oikeus puolisoiden yhteisenä kotina pidetyn asunnon sekä siihen kuuluvan asuntoirtoimiston jakamattomuuteen.²⁹⁶ Poikkeuksen tähän tekee ainoastaan tilanne, jossa lesken omaan varallisuuteen sisältyy kodiksi kelpaava asunto. Tällöinkin ehtona kuitenkin on, että lesken asumistaso ei saa laskea, toisin sanoen asunnon koon ja varustelutason tulee vastata puolisoiden yhteistä kotia.²⁹⁷ Korkein oikeus on antanut vuonna 1992 ratkaisun tapauksessa, jossa lesken varallisuuteen kuulunut asunto oli huomattavasti pienempi kuin puolisoiden yhteisenä kotina käytetty asunto. Lesken asunnon ei katsottu vastaavan sitä tasoa, johon leski oli tottunut, ja näin ollen hänelle jäi oikeus pitää puolisoiden yhteinen koti jakamattomana hallussaan.²⁹⁸ Aarnio & Kangas (1999) ovat korkeimman oikeuden päätökseen liittyen yleisesti todenneet, että leski voi vaatia tuomioistuinta vahvistamaan, että leskellä on oikeus vedota oikeuteensa pitää kuolinpesä jakamattomana.²⁹⁹

Pesän jakamispäätöksentekoon vaikuttavat lesken toiveiden lisäksi usein epäilemättä myös verotukselliset seikat. Mikäli kuolinpesä pidetään jakamattomana, sitä kohdellaan erillisenä verovelvollisena. Toisin sanoen kaikki pesään tulevat tuotot ja pesän menot, kuten myös pesän omaisuuteen ja oikeustoimiin kohdistuvat vähennykset huomioidaan pesän verotuksessa. Osakkaiden verotukseen vaikuttavilla tekijöillä ei ole mitään merkitystä pesän verotuksessa. Vastaavasti pesään kohdistuvat verovelvoitteet eivät vaikuta osakkaiden verotukseen. Kuolinpesää kohdellaan itsenäisenä verovelvollisena siihen asti, kun pesä on kokonaan jaettu. Poikkeuksen tähän tekee ainoastaan tilanne, jossa pesään kuuluu vain yksi osakas. Tällöin pesä tulkitaan erilliseksi verovelvolliseksi ainoastaan pesän selvitykseen saakka.³⁰⁰

²⁹⁶ Saarenpää 1994: 68–69.

²⁹⁷ Gottberg 1996: 84–85.

²⁹⁸ KKO 1992:94.

²⁹⁹ Aarnio & Kangas 1999: 100.

³⁰⁰ Helokoski & Lindholm 2006: 70.

Perittävän kuolinvuonna jakamatonta pesää verotetaan sekä vainajan että kuolinpesän tulojen ja varallisuuden mukaan. Kuolinpesän verotuksessa voidaan vähentää käytännössä kaikki ne asiat, jotka olisivat olleet vähennyskelpoisia perittävän omassa verotuksessa hänen eläessään. Jopa kotitalousvähennys on mahdollinen, vaikka se onkin tarkoitettu vain luonnollisille henkilöille.³⁰¹ Lisäksi on huomattava, että koska perittävän tuloverotus on laadittu niin, että hän eläisi vuoden loppuun, tulee alkuvuodesta kuolleen henkilön kuolinpesä saamaan tuntuvasti veronpalautusta lopullisen verotuksen yhteydessä. Oletuksena tässä on tietenkin, että muut seikat eivät vaikuta verotaakkaa kasvatavasti.

Kuolinvuotta seuraavien vuosien verotuksessa kuolinpesä nähdään täysin erillisenä verovelvollisena. Pääomatuloihin lasketaan tuolloin muun muassa kuolinpesän omaisuuden kuuluvien asuntojen vuokraamisesta saatavat vuokratulot. Mikäli kuolinpesä jatkaa vainajan elinkeinotoimintaa, säilyy pesän verotus tuloverolain perusteella itsenäisenä kolmen vuoden ajan vainajan kuolinvuoden jälkeen. Tästä eteenpäin kuolinpesää verotetaan yhtymänä, jossa saatu tulos jaetaan verotettavaksi osakkaille.³⁰² Kuolinpesä voidaan pitää jakamattomana niin kauan, kuin osakkaat haluavat. Kuolinpesän jakamattomuudesta voidaan osakkaiden niin halutessa tehdä myös sopimus, jossa määritellään, että pesä jätetään jakamatta joko toistaiseksi tai määräajaksi. Määräajaksi tehty sopimus voidaan yleisten sopimusnormien mukaisesti irtisanoa vain poikkeustapauksissa.³⁰³

Verosuunnittelun kannalta on olennaista pohtia, milloin kuolinpesä kannattaa pitää jakamattomana ja milloin jakaa. Tähän ei voida antaa yksiselitteistä vastausta, vaan tilanne tulee arvioida erikseen jokaisen kuolinpesän kohdalla. Kuitenkin voidaan määrittellä tiettyjä kriteereitä, joiden toteutuessa jakamattomuus saattaisi olla järkevää. Ensimmäinen näistä on osaksi edelliseen alalukuun viittaava luovutustappion vähentämiskelpoisuus. Mikäli kuolinpesän omaisuuden myynnistä on syntynyt luovutustappiota, voidaan se vähentää kuolinpesälle kolmen seuraavan vuoden aikana syntyvästä luovutusvoitosta. Jos pesä luovutustappion syntymisen jälkeen jaetaan ennen luovutusvoiton kertymistä, ei luovutustappion vähentämiskelpoisuutta päästä hyödyntämään. Pesän jakaminen ei siis tällaisissa tilanteissa ole kannattavaa. Toisaalta, jos pesän osakkaalle on henkilökohtaisesti syntynyt luovutusvoittoa, olisi hänen etunsa mukaista jakaa pesä ennen pesään kuuluvan omaisuuden luovutustappiollista myyntiä. Tällöin mahdollisuus vähennykseen

---

³⁰¹ Koponen 2003: 64.

³⁰² TVL 16.1 §; TVL 17.2 §.

³⁰³ Helokoski & Lindholm 2006: 71.

hyödyttäisi osakkaan omaa verotusta.³⁰⁴ Yhtä lailla, jos osakkaalle on kertynyt vähenskelpoista luovutustappiota ja kuolinpesään kuuluvan omaisuuden myynnistä on odotettavissa luovutusvoittoa, on pesän jakaminen osittain tai kokonaan oletettavasti kannattavaa.³⁰⁵

Esimerkki 22:

Vainaja A:n kuolinpesässä ovat osakkaina A:n pojat B ja C. Kuolinpesään kuuluu asunto-osake, jonka perintöverotusarvoksi on merkitty 80 000 euroa. Asunto-osake myydään 70 000 euron hintaan, jolloin luovutustappiota syntyy 10 000 euroa. Tämä voidaan vähentää seuraavien kolmen vuoden aikana pesän muun omaisuuden myynnistä mahdollisesti syntyvästä luovutusvoitosta. Jos asunto-osake olisi puolestaan onnistuttu myymään 90 000 euron hintaan, luovutusvoittoa olisi kertynyt 10 000 euroa, joten pesälle olisi määrätty maksettavaksi pääomatuloveroa 2800 euroa (28 prosenttia luovutusvoitosta), laskennallisesti siis 1400 euroa osakasta kohti.

Ajatellaan, että asunto-osaketta ei ole vielä myyty, mutta näyttää todennäköiseltä, että löytyy ostaja, joka on valmis maksamaan osakkeesta 90 000 euroa. Osakkaalle B on kertynyt luovutustappiota 2000 euroa. Hänen kannaltaan olisi järkevää, että pesä jaettaisiin ennen asunto-osakkeen myyntiä. C:lle tulisi maksettavaksi 1400 euroa pääomatuloveroa (kuten laskennallisesti myös pesän jakamattomuuden yhteydessä), mutta B:n veroksi määrättäisiin ainoastaan 840 euroa. B:n vero on saatu vähentämällä B:lle myynnistä kertyneestä luovutusvoitosta (45 000 euroa – 40 000 euroa = 5000 euroa) hänelle kertynyt luovutustappio 2000 euroa. Verotettavaksi voitoksi on tällöin jäänyt 3000 euroa, josta vero on laskettu 28 prosentin pääomatuloverokannan mukaan.

Pesälle kertyvien pääomatulojen, kuten vuokratulojen, olemassaololla ei ole yleensä merkitystä kuolinpesän jakamattomuuden kannattavuudelle, sillä pääomatuloista verotetaan aina 28 prosentin mukaan. Sen sijaan, jos kuolinpesälle kertyy ansiotuloja, on pesän pitäminen jakamattomana useimmiten kannattavaa. Ansiotulot saattavat kertyä esimerkiksi yritysten omistuksista. Jos kyseessä on avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö, jakautuu saatu tulo ansio- ja pääomatuloon yrityksen nettovarallisuuteen pohjautuen. Myös saadut osinkotuotot, pörssiyhtiöt pois lukien, saattavat olla osaksi ansiotuloa.³⁰⁶

Oikeushistoriallisena seikkana on paikallaan todeta, että varallisuusverotus tarjosi hyvät mahdollisuudet perittävän kuoleman jälkeiseen verosuunnitteluun vuoden 2006 alkuun saakka, jolloin se poistettiin käytöstä. Mikäli sekä pesä että sen osakkaat olivat varakkaita, oli usein perusteltua olla jakamatta pesää. Jos pesä jaettiin, osakkaiden varalli-

³⁰⁴ Koponen 2003: 101, 105.

³⁰⁵ Helokoski & Lindholm 2006: 118.

³⁰⁶ Koponen 2003: 102.

suusverotuksen alainen omaisuus kasvoi. Vuoden 2005 varallisuusveroasteikkolakiin (727/2004) pohjautuen menetettiin samalla yksi 250 000 euron (vuoden 2005 tilanne) suuruinen varallisuusverosta vapaa yksikkö kokonaisuudessaan.³⁰⁷ Toisaalta, mikäli pesä oli varakas ja sen osakkaat köyhiä, pesän jakaminen oli useimmiten kannattavaa.

Edellä on tullut esille jo joitakin tapauksia, joissa pesän jakaminen saattaisi olla verotuksellisesti kannattavaa. Yhtenä erityistapauksena lienee paikallaan pohtia vielä tilannetta, jossa molemmat puoliset ovat kuolleet. Tällöin on siis olemassa myös kaksi kuolinpesää, joissa molemmissa saattaa kuitenkin olla täsmälleen samat osakkaat. Mikäli ensin kuolleen puolison kuolemasta on kulunut pitkä aika, on omaisuuden arvo luultavasti huomattavasti toinen kuin mikä sille on aikoinaan annettu perukirjassa. Kun lesken kuoleman jälkeen myydään puolisojen yhteisesti omistamaa omaisuutta, ei ensiksi kuolleen kuolinpesän luovutusvoitosta voida vähentää lesken kuolinpesän luovutustappiota. Jos kuolinpesät jaettaisiin ennen myyntiä, kuittaantuisivat luovutusvoitot ja –tappiot perinnönsaajien omissa verotuksissa.³⁰⁸

Kun pesä päätetään jakaa, on erityisen tärkeää ottaa huomioon varainsiirtoverosta johtuvat seikat. Kuolinpesä sisältää usein monenlaista omaisuutta. Mikäli pesän osakkaat eivät pääse yhteisymmärrykseen omaisuuden jakamisesta omaisuuslajeittain eri henkilöille, joudutaan jokainen omaisuuslaji jakamaan pesän osakkaiden kesken yhtä suureen osaan. Ymmärrettävää lienee, että perinnönsaajat eivät useinkaan halua jäädä lopullisesti tilanteeseen, jossa esimerkiksi asunto-osakkeella on useita omistajia. Tällaisissa tapauksissa yksi perinnönsaajista useimmiten ostaa muiden osuudet itselleen. Mikäli kyseessä on kiinteistön tai arvopaperin omistusoikeuden luovutus, joutuu ostaja suorittamaan varainsiirtoveroa. Vastaavasti myyjälle saattaa langeta maksettavaksi luovutusvoittovero. Mikäli pesän osakkaat kuitenkin pääsisivät ennen jakoa yhteisymmärrykseen pesän omaisuuden jakamisesta niin, että yhdellä esineellä ei olisi montaa omistajaa, ei myöskään varainsiirtoveron suorittamiseen jouduttaisi. Toinen vaihtoehto on tietysti myydä omaisuus ennen pesän jakoa ulkopuoliselle ja jakaa myynnistä saadut rahat osakkaiden kesken.³⁰⁹

Pesän jakamisesta on usein verotuksellista hyötyä osalle osakkaista, kun taas toisten kannalta olisi järkevämpää pitää pesä jakamattomana. Yksikin osakas voi vaatia pesän jakamisen, vaikka muut olisivat jakamattomuuden kannalla. Usein ei kuitenkaan ole

³⁰⁷ Vuoden 2005 varallisuusveroasteikkolaki 2 § (ei voimassa)

³⁰⁸ Koponen 2003: 106–107.

³⁰⁹ Koponen 2003: 158–159.

ilmeisesti tiedossa, että pesää ei ole pakko jakaa kokonaan, kun joku osakkaista haluaa perintöosansa erotelluksi pesästä. Tällöin voidaan antaa osakkaalle hänelle kuuluva perintöosuus ja jättää pesä muiden osakkaiden osuudelta jakamattomaksi.³¹⁰

---

³¹⁰ Helokoski & Lindholm 2006: 45.

7. YHTEENVETO

Tutkimuksessani olen kuvannut perintöön, lakimääräiseen perimiseen, testamenttiin ja verosuunnitteluun liittyviä keskeisiä näkökulmia. Haluan kuitenkin vielä nostaa esiin muutamia erityiskysymyksiä, jotka ovat korostuneet mielessäni tutkimusta tehdessäni. Yritän samalla myös löytää vastauksia siihen, miten perintöoikeutta ja perintöverotusta tulisi jatkossa kehittää, jotta se palvelisi niin valtion kuin myös yksittäisen kansalaisen tarpeita parhaalla mahdollisella tavalla.

Lakimääräisen perimysjärjestyksen perusteella tapahtuva perinnönjakotapa on kokonaisuudessaan kohtuullisen selkeä ja siksi oletettavasti myös pääpiirteissään ihmisten tiedossa. Kuitenkin myös lakimääräiseen perimykseen sisältyy muutamia seikkoja, joita ei välttämättä osata ottaa huomioon. Erityisesti leskeä koskevat poikkeukselliset perimyssäännökset, muun muassa toissijaisten perillisten oikeudet, tuottanevat ongelmia monille. Myöskään mahdollisuus tasingon hyödyntämiseen ei epäilemättä ole kaikille selvää. Edelleen lähisukulaisten perimysjärjestykseen liittyy tiettyjä yksityiskohtia, jotka saattavat aiheuttaa yllätyksiä. Toisaalta kolmannen parenteelin tasolle menevä perimys lakimääräisen perimysjärjestyksen perusteella on myös suhteellisen harvinaista.

Perintöoikeudelliset seikat ovat vaikuttaneet jossain määrin myös uusien lakien säätämiseen. Erityisesti tutkimuksessa esiin tuomani parisuhdelain taustalla voidaan nähdä vahvasti juuri perintöoikeudelliset tekijät, sosiaalisten syiden lisäksi. Lain avulla rekisteröidyn parisuhteen parisuhdekumppanit onkin saatettu oikeudessa lähes samalle tasolle kuin eri sukupuolta olevat, avioliiton solmineet henkilöt. Perintöoikeuden osalta oikeudet ovat identtiset.

Erityisen huolestunut olen kuitenkin avopuolisoiden asemasta perintöoikeudessa. Kuten tutkimuksessani toin esille, heitä ei huomioida perinnönjaossa lainkaan, ja verotuksellisestikin leskeksi jääneen avopuolison asema on muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta erittäin huono. Vaikka avoliittoa ei voidakaan pitää varsinaisena solmittuna liittona, tulisi pitkään samassa taloudessa asuneille henkilöille järjestää edes jonkinasteinen oikeus toistensa omaisuuteen lakimääräisen perimysjärjestyksen avulla. Perinnön siirtyminen pelkästään testamenttimääräykseen perustuen ei ole käytännön kannalta hyvä ratkaisu, ennen kaikkea siitä syystä, että monet avoparit eivät tiedosta testamentin laatimisen välttämättömyyttä perimisen takaamiseksi. Edelleen avopuolison sijoittuminen kolmanteen veroluokkaan ei vastaa sitä yleiskäsitystä ja asemaa, joka avoliitolle nyky-yhteiskunnassa muuten annetaan.

Lain kritikoimisen lisäksi on kuitenkin syytä myös todeta, että rajanveto merkittävän, avioliitonomaisen yhdessä asumisen ja esimerkiksi kaverusten välisen kimppa-asumisen välillä on vaikeaa. Mikäli perintökaareen sekä perintö- ja lahjaverolakiin tehdään muutokset, jonka mukaan avopuolisot ovat aviopuolisoiden tapaan oikeutettuja perimään toisensa lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaan ja pääsemään ensimmäiseen veroluokkaan, joudutaan samalla tarkkaan harkitsemaan, miten avopuoliso laissa jatkossa määritellään.

Mielenkiintoisen lisänsä lakimääräiseen perimyksen on tuonut ajatus siitä, että avioehto ei välttämättä koskisikaan sekä avioeroon että puolison kuolemaan päättyvää suhdetta, kuten aikaisemmin on ajateltu, vaan avioehto voitaisiin asettaa myös vain toisen tilanteen varalle. Korkeimman oikeuden antama ratkaisu selkeästi rohkaisee ihmisiä tekemään tällaisia avioehtoja. Mielestäni olisikin perusteltua, että puolisoilla olisi mahdollisuus rajata laatimansa avioehdon vaikutusalue haluamallaan tavalla. Avioehto saattaa hyvinkin olla mielekäs avioliittoa solmittaessa, kun yhteiselämän sujuvuudesta ei vielä ole varmuutta. Kun avioliitto on kestänyt pitkään, päättyen toisen puolison kuolemaan, tuntuu kuitenkin suorastaan kohtuuttomalta, että aikoinaan lähinnä avioeron varalta laadittu avioehto ohjailee myös kuolemantapauksen jälkeistä omaisuudenjakoa. Erityisen valitettavaa tämä on tilanteissa, joissa puoliset eivät olleet käsittäneet avioehto laatimistaan sen koskevan myös kuolemantapauksia.

Testamenteista puhuttaessa korostuvat niille asetetut ankarat muotovaatimukset, jotka suhteellisen helposti johtavat myös testamentin pätemättömyyteen. Omaisille tulee epäilemättä suurena yllätyksenä, mikäli vainajan testamenttia ei voidakaan pitää pätevänä. Tämä on erittäin valitettavaa, onhan testamentissa kyseessä nimenomaan vainajan viimeisen tahdon täyttämisen. Lakimiehen hyödyntäminen testamenttia laadittaessa estäisi useimmat ongelmat. Vaikka testamenttia ei nimittäin todettaisikaan pätemättömäksi, saattaa sen tulkinta olla vaikeaa. Testaattorin olisikin järkevää kertoa testamentin laativalle lakimiehelle tahtonsa suusanallisesti, jolloin lakimies voisi muotoilla testamentin kieliasultaan laissa yleisesti tunnettuun muotoon. Näin esimerkiksi helposti syntyvät epäselvyydet hallinta- ja omistusoikeuden testamenttaamisen välillä voitaisiin välttää.

Yllättävänä yksityiskohtana testamentin tulkinnassa pidän tilannetta, joka liittyy aviopuolisolle testamentattuun omaisuuteen. Mikäli puoliset eroavat ennen kummankaan kuolemaa, katsotaan laadittuun testamentti tältä osin mitättömäksi. Vaikka tulkinta-ajatus onkin helposti perusteltavissa, aiheuttaa se epäilemättä hankaluuksia useissa tilanteissa. Koska avioero ei välttämättä johdu puolisoitten riitaantumisen, on täysin

mahdollista, että testamentin tekijä on tarkoittanut omaisuutensa menevän edelleen entiselle puolisolleen, vaikka he eivät enää olekaan naimisissa. Vainajan entisen puolison on epäilemättä vaikea todistaa, että vainaja on tietoisesti jättänyt testamentin sisällön muuttamatta avioeron jälkeen.

Edellisen lisäksi myös lakiosaoikeuteen liittyvät erityispiirteet saattavat tulla joillekin yllätyksenä. Kovinkaan tunnettua ei nimittäin liene, että rintaperillinen voi menettää oikeutensa lakiosaan, mikäli hän ei vaadi sitä heti ensiksi kuolleen puolison jälkeen. Kuten tutkimuksessani toin esille, voi tällainen tilanne syntyä esimerkiksi silloin, kun rintaperillinen ei ole leskeksi jääneen puolison perillinen. Lakiosavaatimuksen välitön esittäminen ei kuitenkaan ole kaikissa tilanteissa kannattavaa, vaan kannattavuus tulee arvioida tapauskohtaisesti.

Tutkimuksessa esittelemilläni verosuunnittelukeinoilla voidaan saavuttaa taloudellisesti huomattavia etuja verrattuna tilanteeseen, jossa verosuunnittelua ei tehdä lainkaan. Kuitenkin jo perintöverotuksen perustietojen tunteminen auttaa huojentamaan verotusta merkittävästi. Testamentin avulla tehtävässä verosuunnittelussa avainasemassa on testamenttilajin valinta. Verosuunnittelullisesti ainoa järkevä vaihtoehto on yleensä hallintaoikeustestamentti. Hallintaoikeustestamentilla voidaan välttää kaksinkertainen verotus, siirtää omaisuuden omistusoikeus kätevästi seuraavalle sukupolvelle, pienentää veron progressiivisuuden vaikutusta lopullisten perillisten verotuksessa sekä oikeuttaa heidät hallintaoikeuden pääomitetun arvon vähennykseen. Yhtä lailla myös testamentin saajia määrättäessä voidaan toteuttaa verosuunnittelua, muun muassa puolison ja alaikäisten lasten vähennysoikeuksista johtuen.

Perittävän elinaikana verosuunnittelua on mahdollista tehdä myös muun muassa lahjojen ja lahjanluonteisten kauppojen avulla. Muun muassa enakkoperintöön verrattuna tämä onkin mielestäni taloudellisesti erittäin järkevää. Enakkoperinnön antamisesta saatavan verotuksellinen hyödyn olemattomuus onkin suorastaan yllättävää suhteessa siihen, miten paljon enakkoperintöjä jaetaan. Ihmettelen kuitenkin myös lahjan ja enakkoperinnön välisen verokeinottelun mahdollisuutta. Jos kerran on hyväksyttävää alentaa lopullisesti maksettavan veron määrää nimeämällä enakkoperinnöt lahjoiksi, miksi kyseisestä käytännöstä ei voitaisi tehdä lailla pääsääntöä, jolloin se olisi tasapuolisesti kaikkien saavutettavissa? Nyt mahdollisuudesta hyötyvät vain ne, jotka ymmärtävät sitä käyttäen.

Vaikka verosuunnittelulla saavutetaankin kohtuullisen helposti merkittäviä taloudellisia hyötyjä, eivät kaikki verosuunnittelumahdollisuudet automaattisesti takaa samoja etuja. Esimerkiksi verovapaiden osuuksien tehokas hyödyntäminen lahjojen jakamisessa vaatii suunnitelmallisuutta ja toimimista pitkällä aikajaksolla. Perinnöstä luopumisella voidaan sinänsä päästä kohtuullisiin tuloksiin, mutta vastaavasti esimerkiksi lesken tasinkoprivilegi saatetaan menettää. Tasingosta luopumiselle en näe mitään merkittävää verotuksellista perustetta olettaen, että puolisoiden lapset ovat yhteisiä. Omaisuuden myynnin ja kuolinpesän jakamattomuuden avulla tehtävä verosuunnittelu vaatii puolestaan erityistä huolellisuutta, sillä verotuksellinen kannattavuus riippuu täysin kulloisesakin tilanteessa vallitsevista tekijöistä.

Erityisen hyödyllisenä verosuunnittelun muotona lesken hallintaoikeuden lisäksi pidän henkilövakuutuksiin perustuvaa verosuunnittelua. Vaikka perittävä joutuukin maksamaan ottamistaan henkivakuutuksista usein suurta vakuutusmaksua, antaa vakuutuskorvausten 35 000 euron verovapausraja mahdollisuuden suhteellisten suurten omaisuuksien verottomaan siirtoon, erityisesti silloin, kun edunsaajien joukko on suuri. Myös lesken verovapausoikeus puoleen maksettavasta vakuutuskorvauksesta on merkityksellinen. Huomattava on kuitenkin, että vakuutuskorvauksilla ei sinänsä voida siirtää perittäville kuuluvaa omaisuutta, vaan perittävän maksamien vakuutusmaksujen ansiosta perilliset saavat korvausta suoraan vakuutusyhtiöltä. Mikäli perittäväällä on suurten vakuutusmaksujen maksamisen jälkeenkin merkittävä määrä omaisuutta, on se luonnollisesti normaalin perintöverotuksen alaista.

Ihmisten yleinen käsitys perintöä ja perimystä koskevista asioista on suhteellisen heikkoa, kuten olen jo edellä todennut. Huomattavasti huolestuneempi olen kuitenkin vielä siitä, miten vähän tiedetään perintöön liittyvistä verosuunnittelumahdollisuuksista. Itse tutkimusta tehdessäni olen huomannut monta kertaa oppineeni uutta erityisesti juuri verosuunnitteluun liittyen. Miten tavallisen kansalaisen voidaan olettaa tietävän perintöverosuunnitteluun liittyvistä asioista? Ihmiset ovatkin tässä suhteessa hyvin eriarvoisessa asemassa. Perintöverotuksen minimointikeinot tunteva hyötyy lain tarjoamista verosuunnittelumahdollisuuksista huomattavastikin, kun taas muut joutuvat suorittamaan veroa peruseriaatteiden mukaisesti. Lisätiedon jakaminen perinnöstä ja perintöön liittyvästä verosuunnittelusta olisi mielestäni paikallaan ja myös perusteltua, koskettaahan perintöverotus lähes kaikkia.

Tutkimukseni on ajoittunut mielenkiintoiseen aikaan. Vaikka perintöverotuksella on suhteellisen merkittävä asema valtion verotuksessa, on parhaillaan käytävä keskustelu

perintöverotuksen poistamisesta tiettävästi vilkkaampaa kuin vuosikymmeniin. Tällä hetkellä näyttää vahvasti siltä, että perintöverotusta tullaan merkittävästi keventämään tulevalla vaalikaudella. Perustan oletukseni ennen kaikkea siihen, että kaikkien pääpuolueiden edustajat ovat lupailleet vaalipuheissaan perintöverotuksen poistamista tai vähintäänkin keventämistä. Vaikka vaalilupauksia ei aina pystytäkään toteuttamaan, antaa pääpuolueiden jokseenkin yhteinen linja selkeää merkkiä siitä, että muutos on käytännössä väistämätön. Se, miten perintöverotus tulee jatkossa muuttumaan, on toki vielä täysin arvailujen varassa. Lakimuutos vaatii toteutuakseen yhteisesti hyväksyttävän ratkaisun löytymisen sekä myös selvityksen siitä, miten perintöveroista nykyään saatavat verotulot saadaan jatkossa kerättyä muilla tavoin.

LÄHDELUETTELO

- Aarnio, Aulis (2006). Perintövero tyhjentää taskut. *Aamulehti* 30.7.2006.
- Aarnio, Aulis & Urpo Kangas (1994). *Avioliitto, perintö ja testamentti*. Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus.
- Aarnio, Aulis & Urpo Kangas (1999). *Suomen jäämistöoikeus I. Lakimääräinen perintöoikeus*. 4. uudistettu laitos. Helsinki: Kauppakaari Oyj.
- Aarnio, Aulis & Urpo Kangas (2000). *Suomen jäämistöoikeus II. Testamenttioikeus*. 3. uudistettu painos. Helsinki: Kauppakaari Oyj.
- Aarnio, Aulis & Urpo Kangas (2002). *Perhevarallisuus*. Helsinki: Kauppakaari Oyj.
- Andersson, Edvard (2006). *Johdatus vero-oikeuteen*. 13. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.
- Andersson, Edward & Esko Linnakangas (2006). *Tuloverotus*. 7. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.
- Lassila, Jukka, Olavi Rantala & Tarmo Valkonen (2002). *Varallisuus, verotus ja väestön ikäntyminen*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia. Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos Sarja B 194. Helsinki: Kansaneläkelaitos.
- Fasoúlas, Elina (2002). *Sijoittajan verokirja*. 2. uudistettu painos. Helsinki: Verotieto Oy.
- Gottberg-Talve, Eva (1988). *Jäämistöoikeuden perusteet*. 2. uudistettu painos. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Gottberg, Eva (1996). *Pääsykoekirja 1/1996*. Turku: Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.
- Gottberg, Eva (2005). *Perhesuhteet ja lainsäädäntö*. Turku: Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.

HE 68/1995 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi perintö- ja lahjaverolain muuttamisesta. [on line]. Saatavissa Internetissä: <<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1995/19950068?search%5Bpika%5D=68%2F1995&search%5Btype%5D=pika>>.

HE 77/2000 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi perintökaaren 7 luvun muuttamisesta. [on line]. Saatavissa Internetissä: <<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2000/20000077?search%5Bpika%5D=77%2F2000&search%5Btype%5D=pika>>.

HE 96/2004 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi tuloverolain sekä perintö- ja lahjaverolain muuttamisesta. [on line]. Saatavissa Internetissä: <<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2004/20040096?search%5Bpika%5D=96%2F2004&search%5Btype%5D=pika>>.

Helokoski, Elina & Tuomo Lindholm (2005). *Perintöverokirja*. 7. uudistettu painos. Helsinki: Verotieto Oy.

Helokoski, Elina & Tuomo Lindholm (2006). *Perintöverokirja*. 8. uudistettu painos. Helsinki: Verotieto Oy.

Henttula, Juhani (2005). *Varallisuuden arvostamisperusteesta perintöverotuksessa*. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Hertsi, Anneli (2006). Perintövero kevenee vuoden 2007 jälkeen. *Kauppalehti* 26.5.2006.

Huolman-Lakari (2006). Kuka perii ja kuinka paljon? Perittäväällä on valta vaikuttaa. *Taloustaito* 2006:11, 48–50.

Hyvärinen, Heikki, Pekka Hulkko & Sirkku Ohvo (2002). *Yksityisoikeuden perusteet*. Helsinki: WSOY.

KK 120/2005 vp. Kirjallinen kysymys: Perintöveron muutos. [on line]. Saatavissa Internetissä: <<http://www.eduskunta.fi/index.html>>.

KK 176/2006 vp. Kirjallinen kysymys: Lähiomaisten perintö- ja lahjaveron poistaminen. [on line]. Saatavissa Internetissä: <<http://www.eduskunta.fi/index.html>>.

- Kangas, Urpo (2002). *Johdatus perhevarallisuus-oikeuteen*. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja.
- Kangas, Urpo (2006). *Perhe- ja perintöoikeuden alkeet*. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja.
- Koponen, Juha (2003). *Kuolinpesän osakkaan opas*. Helsinki: Verotieto Oy.
- Kyyrönen, Sinikka (2003). *Homoseksuaalien käsityksiä perheestä ja parisuhteen virallistamisesta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikön julkaisuja.
- Lehtola, Pentti (2001). *Kuka sinut perii? – Talous- ja lakiopas*. Helsinki: Tammi.
- Lehtonen, Asko (2000). Veron torjunta ja verosuunnittelu oikeudellisessa systematiikassa. Teoksessa: *Pohjois-Suomen tuomarikoulu*. Julkaisuja 4/2000, 37–110. Toim. Ahti Saarenpää. Rovaniemi: Lapin yliopisto ja Rovaniemen hovioikeus.
- Linnainmaa, Leena (2002). *Lakiopas omaiselle*. Helsinki: Werner Söderström Lakitieto Oy.
- Litmala, Marjukka (1998). *Avioehtosopimus ja taloudellinen turvallisuus*. Porvoo: Werner Söderström Lakitieto Oy.
- Litmala, Marjukka (2003). *Perheet, parisuhteet, lapset – Kehityssuuntia ja käsityksiä perhe-elämän oikeusoloista*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Lohi, Tapani (1998). *Vastuu kuolleen henkilön velasta. Jäämistöomaisuuden arvoon rajoittuva vastuu*. Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus.
- Manninen, Petri (2000). *Sijoittajan verosuunnittelu*. Helsinki: Werner Söderström Osa-
keyhtiö.
- Mattila, Pauli K. (1984). *Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa*. Helsinki: Suomen Lakimiesliiton Kustannus Oy.
- Mikkola, Tuulikki (2000). *Lesken asema jäämistö- ja vero-oikeudessa*. Juva: Werner Söderström Lakitieto Oy.

- Mikkola, Tuulikki (2004). *Kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus*. Vantaa: WSOY Lakitieto.
- Norri, Matti (1986). *Perintö ja testamentti – käytännön käsikirja*. Helsinki: Suomen Lakimiesliiton Kustannus Oy.
- Oikeusministeriö (1999). *Laki ja samaa sukupuolta olevien parisuhteet*. Työryhmän ehdotus. Helsinki: Lainvalmisteluosaston julkaisu (2/1999).
- Onikki, Erkki (1980). Jäämistöoikeudellisten määräämistöiden vaikutus perintöverotukseen. *Verotus* 30:5, 346–356.
- Opus Lex. *Sijaantulo-oikeus testamentissa*. [on line]. Saatavissa Internetissä: <<http://www.opuslex.fi/artikkelikirjasto/?db=artikkelikirjasto&subpage=Perint%F>>
- Pohjonen, Soile (1998). *Parisuhde yksityisoikeudellisessa ajattelussa*. Helsinki: Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja (A-sarja N:o 219).
- Puronen, Pertti (1990). *Lahjaverotuksen ala*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Puronen, Pertti & Anna Puronen (2001). *Näin teen perukirjan itse*. Helsinki: Kauppa-kaari – Lakimiesliiton Kustannus.
- Puronen, Pertti (2004). *Turvaa oikeutesi verotuksessa*. Helsinki: Werner Söderström Lakitieto Oy.
- Puronen, Pertti (2005). *Perintö- ja lahjaverotus*. 8. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.
- Saarenpää, Ahti (1994). *Perintö ja jäämistö. Jakosäännösten ja jakoon vaikuttavien säännösten tulkintoja*. Rovaniemi: Pandecta Oy.
- Sainio, Jussi (2003). *Palkansaajan verosuunnittelu*. Helsinki: Verotieto Oy.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2003). *Lapset ja rekisteröity parisuhde – Rekisteröityihin parisuhteisiin liittyviä erityiskysymyksiä selvittäneen toimikunnan mietintö*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu (2003:10).

Skurnik, Hillel & Timo Rabinä (1994). Perunkirjoitusta koskevien säännösten muutokset sekä perintö- ja lahjaverolain menettelysäännösten uudistus. *Verotus* 44:5, 575–591.

Valtion talousarvioesitykset 2006. [on line]. Helsinki: Valtiovarainministeriö. Saatavissa Internetissä: <http://budjetti.vm.fi/indox/tae/2006/aky_2006.html>.